

Dokumentacja:

Koncepcja rewaloryzacji parku Zespół dworsko-parkowy „Biały Dwór” w Toruniu

Inwestycja / lokalizacja:

ul. Grunwaldzka, 87-100 Toruń
działki nr 53/5, 52/2 (część), 37 i 36/1,
38/1, 38/2, 39, 40, 43 obręb 34

Inwestor:

**Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne
sp. z o.o.**
ul. Plac Teatralny 2, 87-100 Toruń

Opracowanie:

mgr inż. Jarosław Małecki
architekt krajobrazu

ARLAN Architekci Krajobrazu

Toruń, 2017

© Copyright by Arlan - wszelkie prawa autorskie zastrzeżone
przetwarzanie, dokonywanie jakichkolwiek zmian wyłącznie za zgodą pisemną firmy Arlan

SPIS TREŚCI

Część opisowa

	strona
1. Przedmiot opracowania	3
2. Zakres i metoda opracowania	4
3. Rys historyczny	8
4. Analiza kompozycji historycznej	12
5. Waloryzacja drzewostanu	17
6. Kierunek rewaloryzacji parku	19
7. Adaptacja współczesna	23
8. Elementy wyposażenia parku	42
9. Infrastruktura	49
10. Wnioski i uwagi końcowe	51

Część graficzna

Arkusz 1 – Część 1/3 – analiza kompozycji historycznej na podst. mapy z 1908 (aktualiz. w 1926r.)

Arkusz 1 – Część 2/3 – analiza kompozycji historycznej na podst. mapy z 1908 (aktualiz. w 1938r.)

Arkusz 1 – Część 3/3 – analiza kompozycji historycznej na podst. map z 1908 (aktualiz. w 1926r. i 1938r. oraz na podst. mapy z lat 1890-1930 oraz mapy z 1967r.)

Arkusz 2 – Część 1/2 - analiza dendrochronologiczna z waloryzacją drzewostanu

Arkusz 2 – Część 2/2 – rewaloryzacja parku, adaptacja współczesna

Płyta CD / DVD

Kompletna dokumentacja w wersji elektronicznej

1. Przedmiot opracowania.

Przedmiotem niniejszego opracowania jest koncepcja rewaloryzacji wykonana dla założenia parkowego „Biały Dwór” zlokalizowanego przy ul. Grunwaldzkiej w Toruniu, wpisanego do rejestru zabytków województwa kujawsko-pomorskiego decyzją z dnia 15 września 1971 roku (nr rejestru woj. kujawsko-pomorskiego A/75).

Koncepcja rewaloryzacji parku stanowi drugi etap dokumentacji stawiającej sobie za cel maksymalne możliwe przywrócenie dawnej formy, funkcjonalności, użyteczności i dawnych walorów obszaru zabytkowego. Kolejnym i ostatnim etapem jest projekt techniczny rewaloryzacji. Ostatni etap dokumentacji, po uzgodnieniu z wojewódzkim konserwatorem zabytków, stanowi podstawę do rozpoczęcia prac w zakresie kompleksowej rewaloryzacji obiektu zabytkowego. Niniejsza dokumentacja jest więc etapem pośrednim w procesie rewaloryzacji zabytkowego założenia dworsko-parkowego „Biały Dwór” w Toruniu. Do faktycznego przeprowadzania prac wykonawczych w terenie konieczne jest opracowanie projektu rewaloryzacji i uzgodnienie go z wojewódzkim konserwatorem zabytków, następnie uzyskanie zezwolenia na prowadzenie prac, w formie decyzji administracyjnej.

Prezentowana koncepcja składa się z dwóch części: graficznej i opisowej. Część graficzna składa się z dwóch arkuszy, podzielonych na pięć osobnych, tematycznych rysunków, w tym:

- arkusza 1, części 1/3 - przedstawiającego analizę kompozycji historycznej założenia opracowanej na podstawie mapy topograficznej z 1908 roku, skartowanej w skali 1:25000, z uzupełnieniami naniesionymi w roku 1926,
- arkusza 1, części 2/3 - prezentującego analizę kompozycji historycznej założenia opracowanej na podstawie mapy topograficznej z 1908 roku, skartowanej w skali 1:25000, z uzupełnieniami naniesionymi w roku 1938,
- arkusza 1, części 3/3 - prezentującego analizę kompozycji historycznej założenia opracowanej na podstawie map topograficznych z 1908r. (wspomnianych powyżej) oraz na podstawie mapy z widoczną hipsometrią, pochodzącej prawdopodobnie z lat 1890-1930 (nie zawierającej żadnej metryki ani tabeli z informacją o czasie opracowania) oraz mapy z roku 1967, znajdujących się w archiwum Toruńskich Wodociągów sp. z o.o.,
- arkusza 2, części 1/2 – prezentującego analizę dendrochronologiczną z waloryzacją drzewostanu na bazie wykonanej w ramach „Projektu gospodarki drzewostanem” oprac. przez ARLAN Architekci Krajobrazu (sierpień, 2017) pełnej dendrochronologii założenia parkowego,
- arkusza 2, części 2/2 – prezentującego koncepcję rewaloryzacji parku w formie adaptacji współczesnej, tj. z przystosowaniem założenia do współczesnych potrzeb Inwestora, z zachowaniem funkcji obiektu użyteczności publicznej.

Część opisowa jest integralną częścią dokumentacji. W opisie znajduje się zarówno tło historyczne zespołu dworsko-parkowego (opracowane na podstawie dostępnych materiałów) jak i analizy kompozycji poszczególnych układów parku: komunikacyjnego (włącznie z powiązaniami funkcjonalnymi z otoczeniem), wodnego i pierwotnego zasięgu drzewostanu (a co za tym idzie również domniemyanych wnętrz parkowych i powiązań widokowych). Ponadto znajduje się tutaj również charakterystyka oraz niezbędne uszczegółowienia dotyczące przyjętego kierunku rewaloryzacji.

Podstawą do przygotowania koncepcji rewaloryzacji parku był wykonany wcześniej, przywołany powyżej „Projekt gospodarki drzewostanem” zawierający geodezyjną inwentaryzację istniejących drzew i krzewów oraz pełną analizę dendrochronologiczną i analizę kondycji biologicznej całej szaty roślinnej. Bez etapu wstępnego, a przede wszystkim bez inwentaryzacji dendrologicznej wykonanej od podstaw, na bazie inwentaryzacji geodezyjnej, wykonanie niniejszej dokumentacji nie byłoby możliwe.

Ponadto podstawę opracowania stanowią wytyczne konserwatorskie, zawarte w piśmie WUOZ.T.WZN.ZZ.5183.81.2017.MU z dnia 10.08.2017 oraz wytyczne Inwestora w zakresie wytyczenia przestrzeni na lokalizację nowej inwestycji w ramach realizowanego przez Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne projektu pn. „Podniesienie jakości opieki paliatywnej w mieście Toruniu przez budowę budynku Hospicjum”. O ile wytyczne konserwatorskie są zawsze obowiązkowe przy opracowywaniu koncepcji oraz docelowo projektu rewaloryzacji, o tyle wytyczne inwestorskie stanowiły w tym przypadku pytanie o możliwość wytyczenia przestrzeni, nie zakładając z góry, że taka lokalizacja

będzie w ogóle realna. Z tego też względu inwentaryzacja dendrologiczna nie mogła być li tylko aktualizacją poprzedniego opracowania dotyczącego zespołu dworsko-parkowego „Biały Dwór” w Toruniu, tzw. dokumentacji ewidencyjnej, autorstwa mgr inż. arch. kraj. Ewy Buze, wykonanej w 1990r. Musiała zostać opracowana od podstaw.

Wstępną odpowiedź na pytanie Inwestora stanowił etap pierwszy dokumentacji, czyli wspomniany już „Projekt gospodarki drzewostanem” (na tym bowiem etapie cała istniejąca szata roślinna nie tylko została zinwentaryzowana pod względem geodezyjnym, ale również szczegółowo opisana pod kątem aktualnej kondycji biologicznej, w tym stwarzanych zagrożeń, ale również pod kątem wieku, świadczącego o przybliżonym okresie pochodzenia), zaś ostateczną odpowiedzią jest niniejsza koncepcja, w tym szczególnie opracowany arkusz prezentujący waloryzację drzewostanu. Warto dodać, że waloryzacja oparta została na dendrochronologii oraz na analizie kondycji biologicznej. Tylko w ten sposób można właściwie ocenić wartość drzewostanu.

Zgodnie z informacją zawartą na stronie tytułowej, całe założenie wpisane do rejestru zabytków położone jest na działkach geodezyjnych o nr 53/5, 52/2 (część – działka jest w trakcie podziału), 37 i 36/1, 38/1, 38/2, 39, 40, 43 zlokalizowanych w obrębie 34. Wszystkie te działki, pomimo wtórnego podziału geodezyjnego przeprowadzonego prawdopodobnie po II wojnie światowej oraz różnie określonego przeznaczenia, stanowią zespół dworsko-parkowy, którego powstanie datowane jest na koniec XVIII wieku. Pewną trudność w przeprowadzeniu rewaloryzacji nastręcza klasyfikacja południowej części parku – działek 53/5, 40 i 43 oraz położonej po stronie północnej działki 36/1 - jako obszaru leśnego (Ls), co uniemożliwia fizyczną realizację pełnego zakresu prac na podstawie uzgodnionego z wojewódzkim konserwatorem zabytków projektu wykonawczego rewaloryzacji. Do przeprowadzenia rewaloryzacji w planowanej całości konieczna jest zmiana klasyfikacji obszaru leśnego na budowlany zadrzewiony (Bz) lub wyłączenie tych gruntów z tzw. produkcji leśnej. Faktycznie bowiem wskazane powyżej działki leśne nie stanowią lasu, a są integralną częścią zabytkowego założenia parkowego, zaniedbywanego przez całe dziesięciolecie (w postaci braku właściwej konserwacji i pielęgnacji parku).

2. Zakres i metoda opracowania.

Koncepcja rewaloryzacji parku opracowana została na podstawie przytaczanego już „Projektu gospodarki drzewostanem” opracowanego dla zespołu dworsko-parkowego w sierpniu 2017 roku, przez biuro projektowo-usługowe ARLAN Architekci Krajobrazu oraz na podstawie wspomnianych wytycznych konserwatorskich i wytycznych inwestorskich.

Koncepcja obejmuje wszystkie wymienione w poprzednim punkcie opisu działki geodezyjne, czyli obszar całego założenia wpisanego do rejestru zabytków, zawierając zarówno analizy układów historycznych, zachowanych na mapach topograficznych i hipsometrycznych, a także waloryzację drzewostanu (na podstawie której wskazany został obszar przeznaczony do lokalizacji nowej inwestycji, jaką będzie budowa budynku hospicjum) – i adaptację współczesną parku, prezentującą kierunek oraz zasadnicze założenia rewaloryzacji.

W ramach niniejszej dokumentacji przeprowadzone zostały analizy materiałów historycznych znajdujących się w zasobach archiwalnych Kujawsko-Pomorskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków, Miejskiego Konserwatora Zabytków w Toruniu i Toruńskich Wodociągów sp. z o.o. Wśród tych materiałów przeanalizowana została zarówno treść dokumentów jak i zawarta w nich ikonografia. Ponadto autor opracowania zwrócił się do Narodowego Centrum Dziedzictwa, Oddziału Terenowego w Toruniu z pytaniem o wszelkie zachowane materiały na temat założenia parkowego oraz sprawdził zasoby Narodowego Archiwum Cyfrowego, w poszukiwaniu wszelkich dostępnych źródeł ikonograficznych związanych z parkiem. W przypadku obu instytucji poszukiwania zakończone zostały bez pozytywnego rezultatu.

Dostępne materiały nie są na tyle bogate w informacje by można było oprzeć się na nich całkowicie, w związku z czym koncepcja rewaloryzacji jest, co prawda w dużym stopniu wynikiem przeprowadzonych badań i analiz ale również profesjonalnej wiedzy, i doświadczenia zawodowego autora dokumentacji. Należy więc sądzić, że obecnie prezentowany obraz założenia dworsko-parkowego jest mocno zbliżony do jego historycznej formy.

Najistotniejszym historycznym materiałem źródłowym w toku badań okazała się być dokumentacja ewidencyjna zatytułowana „Prezydentówka”, wykonana w ramach „Katalogu parków województwa toruńskiego” dla zespołu dworsko-parkowego w roku 1990, przez mgr inż. arch. kraj. Ewę Buze, a zweryfikowana przez jednego z najwybitniejszych współczesnych polskich architektów krajobrazu, prof. dr hab. Longina Majdeckiego, znawcę historii ogrodów i parków. W tym opracowaniu, poza częścią opisową zawierającą informacje na temat historii zespołu dworsko-parkowego znalazły się m. in. mapy topograficzne w skali 1:25000 wykonane w roku 1908, aktualizowane w latach 1926 (jedna z map) i 1938 (druga z map). Ponadto znalazła się tam charakterystyka drzewostanu oraz niewielki zasób ikonograficzny autorstwa Marka Pieróga, prezentujący obraz parku w roku 1990.

Nieco zaskakująca może wydawać się na pierwszy rzut oka rozbieżność pomiędzy wspomnianymi powyżej mapami topograficznymi, obiema z roku 1908 jednak prezentującymi różniący się (choć w niewielkim stopniu to jednak widocznym) obraz układu komunikacyjnego założenia. Ze względu na te różnice autor zdecydował się na opracowanie analiz kompozycji historycznej z udziałem obydwu układów komunikacyjnych. Z kolei pozostałe dostępne mapy obejmujące założenie dworsko-parkowe wykonane zostały z mniejszą dokładnością i nie stanowiły źródła głębszych badań kompozycji historycznej. To, co potwierdziło się podczas analiz tych map, w tym mapy z kwietnia 1802 roku, mapy z lipca 1839 roku oraz mapy stanowiącej plan folwarku z 1892 roku to zasięg granic parku oraz w przypadku trzeciej z wymienionych map trójosiowy układ komunikacyjny. Zbieżne okazały się lokalizacje trzech stawów - mniejszego i większego w części południowo-wschodniej parku oraz trzeciego na północ od stawu mniejszego, bliżej centralnej osi parku - zaś to, co bardzo je odróżniało to lokalizacja dawnego dworu oraz różna jego forma. W rysie historycznym pojawia się informacja na temat możliwych, co najmniej trzykrotnych przebudów dworu, co należy uznać za częściowe wytłumaczenie zmienności bryły „Prezydentówki”. Innym potencjalnym wytłumaczeniem może być niedokładność ówczesnych map i planów, zwłaszcza pod kątem ich skalowania.

Bazując na zbadanych materiałach historycznych autor przeprowadził analizę kompozycji historycznej zaprezentowaną na Arkuszu 1, składającym się z trzech odrębnych rysunków (części). Warto tutaj dodać, że głównymi zmiennymi w prezentowanych rysunkach analizujących obraz parku w latach ubiegłych jest właśnie układ komunikacyjny oraz ilość i lokalizacje poszczególnych stawów parkowych. Dyskusji nie podlega natomiast zasięg i układ drzewostanu, który szczegółowo zinwentaryzowany, zbadany i opisany ma jednolitą współcześnie formę, w części sięgającą prawdopodobnie okresu powstania parku (najstarsza grupa drzew).

Arkusze 1, część 1/3 - prezentuje kompozycję parku z uwzględnieniem układu komunikacyjnego opracowanego na podstawie mapy topograficznej z 1908 roku, skartowanej w skali 1:25000, uwzględniającej aktualizacje wprowadzone w roku 1926. W odniesieniu do granic współczesnych widoczny jest na tym arkuszu układ trójosiowy, z osią centralną wyprowadzoną z osi dworu, ale w stosunku do niej odchyloną na południe (o przebiegu niemal poziomym: wschód-zachód). Czwarta aleja, znajdująca się obecnie poza granicami niniejszego opracowania sięga północnych obszarów, prawdopodobnie leśnych, łącząc wschodnią granicę założenia z granicą zachodnią. Aleje są mniej więcej równoległe (z wyjątkiem alei skrajnej, o przebiegu ukośnym względem pozostałych dróg, znajdującej się poza współczesnym obrysem parku), połączone w części wschodniej odcinkiem drogowym o nieregularnym przebiegu północ-południe (również znajdującym się poza współczesnym obrysem parku). Charakterystyczna jest aleja łącząca wszystkie cztery aleje odcinkiem północ-południe, zlokalizowanym w niewielkiej odległości od dworu. Zapewne stanowiła ona skrót, rodzaj łącznika, umożliwiający szybsze przemieszczanie się pomiędzy północnymi i południowymi obszarami parku.

Arkusze przedstawia ponadto formę oraz lokalizację dwóch owalnych stawów parkowych, w południowo-wschodniej części: mniejszego i większego. Trzeci staw nawet, jeśli wówczas istniał, nie został zaznaczony na mapie źródłowej. Został natomiast naniesiony staw przed elewacją frontową dworu, a jego dawna lokalizacja pokazana została na opisywanym arkuszu włącznie z dawną lokalizacją budynków (możliwe, że gospodarczych) znajdujących się mniej więcej naprzeciw dworu. Mniejszy budynek ulokowany był w linii nieco ponad dworem, po jego stronie zachodniej, dłuższy natomiast poniżej linii elewacji południowej dworu. Historyczny układ drzewostanu zaprezentowany został w tej samej formie na wszystkich trzech rysunkach wchodzących w skład Arkusza 1.

Arkusze 1, część 2/3 – to analiza kompozycji opartej na układzie komunikacyjnym i wodnym zawartym na mapie kartograficznej z 1908 roku, skartowanej również w skali 1:25000, zaktualizowanej i uzupełnionej w roku 1938. Podobnie jak w przypadku poprzedniej mapy, tak i tutaj, układ drogowy jest w obrysie granic współczesnych trójosiowy, natomiast skrajna aleja północna sięga obszarów dawnego

majątku, wchodząc w obszary najprawdopodobniej zalesione. Przebieg skrajnie północnej alei jest oparty na łagodnych łukach, co w stosunku do alei ukazanej na poprzedniej mapie jest znacznie bardziej łagodnym przebiegiem. Poza tym aleja centralna wytyczona została nie na osi dworu, ale na linii jego południowej elewacji, a więc nieco niżej. Pozostałe dwie aleje w obrysie współczesnym parku, po stronie północnej i południowej alei centralnej są znacznie bardziej równoległe względem siebie, niż było to pokazane na mapie aktualizowanej i uzupełnianej w 1926 roku. Wnioskować można zatem, że albo mapa uaktualniona w roku 1938 wykonana została dokładniej, albo w okresie dzielącym obie mapy nastąpiły zmiany w układzie alei parkowych. Rozwiązanie pierwsze wydaje się być jednak bardziej realne.

Co ciekawe, na opisywanej mapie brak jakiejkolwiek informacji o stawach parkowych. Wskazany jest bowiem tylko jeden staw, znajdujący się w obszarze dawnego dziedzińca, przed elewacją frontową dworu, owalny i niemal dwukrotnie większy niż wynika to z mapy uzupełnianej w 1926r. Nie oznacza to jednak, zdaniem autora, że stawów nie było. Mogły one jedynie nie być skartowane. Intryguje ten fakt, ponieważ stawy zaznaczano na znacznie starszych mapach, od wybranych do badania pod kątem kompozycji historycznej. Zarówno mapa z miesiąca kwietnia 1802 roku jak i mapa z miesiąca lipca 1839 roku jak oraz plan folwarku z 1892 roku informują o trzech stawach, w tym samym lub bardzo zbliżonym układzie.

W okresie pomiędzy 1926 i 1938 rokiem dwór musiał zostać rozbudowany o część północną, ponieważ opisywana tu mapa ukazuje większą, wydłużoną jego bryłę. W obrysie dawnego dziedzińca, na jego granicy zachodniej znajdowały się dwa budynki, krótszy i dłuższy, bardzo podobnie usytuowane jak na mapie z 1908 roku (z uzupełnieniem z 1926r.).

Arkusz 1, część 3/3 – to graficzne porównanie obu opisanych powyżej układów komunikacyjnych, nałożonych na siebie, (z niewielkimi, ale widocznymi różnicami) osadzone na mapie pochodzącej prawdopodobnie z lat 1890-1930, z widoczną hipsometrią oraz na mapie z 1967 roku. Dokładna data wykonania pierwszej ze wspomnianych map jest niemożliwa do ustalenia, ponieważ nie zachowała się żadna tabela, metryka czy opis, a prawdopodobny przedział czasowy jej powstania został określony na podstawie daty wybudowania stacji pomp, należącej do Toruńskich Wodociągów sp. z o.o. Mapa ta, choć nie zawiera żadnych informacji na temat formy i zasięgu parku to wskazuje rzecz bardzo istotną, jaką jest ukształtowanie terenu oraz lokalizację trzech stawów parkowych i stawu przed elewacją frontową dworu. W ramach hipsometrii łatwo zlokalizować istniejący po dziś dzień wał ziemny, zlokalizowany nieco poniżej aktualnej północnej granicy parku. Wał, o przebiegu wschód-zachód, rozpoczyna się na północny-wschód od dworu i kończy mniej więcej na wysokości granicy wschodniej. Mapa potwierdza historyczny parkowy układ wodny w postaci trzech stawów, w tym dwóch (mniejszego od strony zachodniej i większego od strony wschodniej) usytuowanych na jednej linii, w południowo-wschodnim rejonie parku oraz trzeciego stawu ponad aleją południową, nieco dalej na północ. Mniejszy i większy staw były ze sobą połączone, o czym świadczy krótki kanał pomiędzy nimi. Możliwe również, że były to zbiorniki przepływowe jednak, co do tego nie ma pewności. Na mapie zaznaczony jest rodzaj kanału lub rowu prowadzący od zachodu do mniejszego stawu, zaś od większego stawu widoczne jest wyprowadzenie w stronę południowo-wschodnią, do niżej położonego zbiornika o trójkątnym kształcie. Trzeci staw, znajdujący się niewiele dalej na północ, w stosunku do wspomnianych dwóch stawów miał regularną formę geometryczną (prostokątną). Po środku stawu była równie geometryczna wyspa, a z południowego brzegu prowadził do niej najprawdopodobniej pomost. Przeznaczenie stawów nie zostało w żaden sposób wytłumaczone.

Wskazany został także staw przed elewacją frontową dworu (o kształcie zbliżonym do prostokąta) oraz obrysy zapewne budynków gospodarczych, mniejszego na północny-zachód od dworu i znacznie dłuższego na południowy zachód od dworu. Na mapie znalazł się również obrys odkrytego basenu, istniejącego do dzisiaj.

Ponadto mapa ta potwierdza historyczną aleję prowadzącą przed elewację frontową dworu (poprowadzoną od ulicy Grunwaldzkiej pod kątem prostym na północ). Śladem jej istnienia jest wskazanie lokalizacji bramy, lekko przesuniętej w kierunku północnym w stosunku do krawędzi ulicy Grunwaldzkiej z informacją o „bolcu w filarze bramy”.

Z kolei mapa z 1967 roku (wybrana jako podkład Arkusza 1, części 3/3), również zawierająca warstwice obrazujące rzeźbę terenu, w tym lokalizację i przebieg wału ziemnego nieco inaczej przedstawia trzy stawy parkowe oraz staw przed dworem. Podobnie jak na mapie opisanej powyżej, tak i tutaj brak jest jakichkolwiek informacji na temat parku, jego kształtu, zasięgu, układu drogowego. Wskazana jest tylko lokalizacja rozbudowanego już o część północną dworu, znajdujących się w obrysie dziedzińca dwóch niewielkich budynków oraz przebieg drogi dojazdowej do dworu, odchodzącej od ulicy Grunwaldzkiej z planowanym przejazdem wzdłuż dworu dalej na północ, do budynków szpitala.

Nieco inny jest obraz stawów parkowych, których wzajemna lokalizacja przez niemal wszystkie mapy jest identyczna. Dwa stawy znajdujące się obok siebie (od strony zachodniej mniejszy, od strony wschodniej większy) nie są już połączone, a jedynie widoczny jest rów lub kanał prowadzący od zachodu do stawu mniejszego. Trzeci staw, usytuowany na północ od stawu mniejszego nie ma już formy prostokątnej czy kwadratowej, a nieregularną, świadczącą o jego częściowym zasypaniu. Dowodzi tego pozostawiony wówczas rodzaj mini półwyspu (od południa), który być może był groblą ziemną prowadzącą na wyspę. Sama wyspa również nie została zaznaczona. Prawdopodobnym wydaje się, że została ona połączona widoczną groblą, natomiast znaczna część stawu została po tej samej stronie, (po której jest grobla) zasypała.

Arkusz 2, część 1/2 - analiza dendrochronologiczna wraz z waloryzacją drzewostanu stanowi niezbędne opracowanie składowe koncepcji rewaloryzacji nie tylko ze względu na dążenie do odtworzenia kompozycji historycznej parku lub maksymalne możliwe zbliżenie się do niej, ale również z uwagi na potrzebę wskazania najbardziej odpowiedniej przestrzeni na lokalizację planowanej inwestycji w ramach realizowanego przez Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne projektu pn. „Podniesienie jakości opieki paliatywnej w mieście Toruniu przez budowę budynku Hospicjum”. Waloryzacja drzewostanu została podzielona na trzy poziomy, przedstawione na arkuszu, jako kolory: żółty, bladopomarańczowy oraz jasnozielony. Kolorem żółtym zakreślone zostały partie drzewostanu o relatywnie najniższej wartości krajobrazotwórczej, w tym przede wszystkim drzewa o przeciętnych i małych obwodach pni, niewłaściwych proporcjach wysokości i szerokości koron (zbyt wysokie drzewa, wąskie korony, etc.). W tej grupie ujęte też zostały mocno przegęszczone partie drzewostanu z największym udziałem samosiewów. Kolorem bladopomarańczowym zakreślony został drzewostan o średniej wartości krajobrazotwórczej, z głównym udziałem drzew o przeciętnej kondycji biologicznej, przeciętnych parametrach dendrometrycznych (obwodach pni, wysokości drzew i szerokości oraz regularności koron). W tej grupie również znajdują się obszary parku o dużym przegęszczeniu drzew z udziałem samosiewów. Ostatnią grupą, oznaczoną kolorem jasnozielonym są drzewa o najwyższej wartości krajobrazotwórczej, w tym głównie drzewa o dobrej kondycji biologicznej i stosunkowo dużych rozmiarach, tak pod kątem obwodów pni jak i regularności i wielkości koron. Te partie parku są najbardziej optymalne pod względem zagęszczenia drzew, co nie oznacza, że są to obszary niewymagające żadnej interwencji, ponieważ wszystkie obszary parku wymagają interwencji w zakresie specjalistycznej pielęgnacji (którą należy rozpocząć właśnie od drzewostanu). Jednocześnie arkusz ten zawiera warstwę dendrochronologiczną, obecną również we wspomnianym już „Projekcie gospodarki drzewostanem”. Warstwa ta została umieszczona w celu wyróżnienia najstarszych grup drzew, których lokalizacja stanowi informację przestrzenną (niezwykle istotną z punktu widzenia koncepcji rewaloryzacji) wskazującą na układ historycznych wnętrz parkowych. Na podstawie połączonych warstw dendrochronologii i waloryzacji drzewostanu zdecydowanie łatwiej jest wskazać historyczną kompozycję parku.

Dzięki waloryzacji drzewostanu wybrana została możliwie najmniej kolizyjna i z wielu względów najlepsza lokalizacja dla przyszłej inwestycji, polegającej na budowie budynku hospicjum. Z uwagi na ograniczenia formalne (m. in. minimalną odległość od tzw. działki leśnej wynoszącą 12 m oraz na konieczną separację przestrzenną od rosnących w parku pomników przyrody) strefa jest niewielka i przez to niewystarczająca na ulokowanie w niej pełnowymiarowego budynku parterowego. W związku z tym zasugerowana została opcja budynku dwukondygnacyjnego, co miałoby również pozytywne oddziaływanie na park. Po usunięciu znacznej ilości samosiewów, drzew wykazanych jako konieczne do usunięcia z uwagi na złą kondycję biologiczną i stwarzane zagrożenie oraz po usunięciu drzew kolidujących z historyczną kompozycją założenia park zostanie mocno otwarty i przez to podatny na negatywne oddziaływanie silnych wiatrów. W związku z tym w koncepcji zasugerowano znaczną rozbudowę drzewostanu obwodowego. W miejscu wybranym pod lokalizację inwestycji również konieczne jest usunięcie dużej ilości drzew, wąskich, wysokich i często w różnym stopniu przechylonych. Jest to o tyle niebezpieczne, że usunięcie drzew otworzy tunel prowadzący do wnętrza parku, którym będzie wpadał wiatr, mogący wyrządzić potencjalnie ogromne szkody zwłaszcza, że jest to obszar, w którym rosną aż cztery pomniki przyrody. Dwukondygnacyjny budynek, usytuowany w miejscu, z którego usunięte zostaną w dużej ilości drzewa stworzy barierę wiatrochronną, zabezpieczającą park przed zbyt silnym, niekontrolowanym działaniem wiatru. Z tego względu jest to rozwiązanie zalecane.

Arkusz 2, część 2/2 – prezentuje koncepcję rewaloryzacji parku w formie adaptacji współczesnej wizji rewaloryzacji zarówno układu komunikacyjnego, układu wodnego (włączając w to zarówno wgłębnik jak i tzw. suchy staw), docelowej kompozycji drzewostanu oraz odbudowy warstwy krzewów i najniższej warstwy roślinności (krzewinek, bylin, roślin okrywowych, pnączy, etc.). Koncepcja rewaloryzacji, opracowana m. in. na podstawie wymienionych powyżej analiz stanu historycznego oraz w oparciu o

wytyczne konserwatorskie prezentuje trójosiowy układ komunikacyjny, o alejach głównych wytyczonych na linii wschód-zachód oraz dwóch krótkich alejach o przebiegu północ-południe, w tym jednej zaplanowanej tuż przy wschodniej elewacji dawnego dworu, drugiej zaś bardzo blisko historycznego przebiegu alei widocznej na mapie topograficznej z 1908 roku, uzupełnionej w 1926r. We wschodniej części parku zlokalizowane zostały dodatkowe węższe aleje, komunikujące obszary położone na zewnątrz parku: osiedle położone po stronie południowej ulicy Grunwaldzkiej z obszarem Wojewódzkiego Szpitala Zespolonego (aktualnie znajdującego się w intensywnej rozbudowie) oraz osiedlem położonym za szpitalem. Odtworzony układ wodny w części południowo-wschodniej parku, opiera się na jednym stawie owalnym (historycznie większym) oraz drugim stawie suchym (historycznie mniejszym), będącym *de facto* łagodnym trawiastym zagłębieniem terenu. W śladzie zahaczającym o dawną lokalizację trzeciego stawu, sytuowanego na mapach ponad aleją południową zaplanowany został geometryczny ogrodowy wgłębnik wypełniony niską roślinnością, z centralnie poprowadzoną węższą aleją i przestrzeniami na ławki parkowe. Po stronie północnej wgłębnika, na osi głównej alei parkowej zlokalizowany został okrągły taras spoczynkowy ze specjalnie wydzielonym, przygotowanym miejscem na nową lokalizację płyty pomnikowej z nazwą Wiesshof oraz nazwiskiem Janitzen (prawdopodobnie chodzi o dawnego właściciela majątku, Daniela Christopha Janitz) znajdującej się obecnie w części południowo-wschodniej parku, poniżej alei południowej. Okrągłych tarasów w parku jest więcej – to ze względu na planowaną użyteczność publiczną założenia po jego rewaloryzacji. Jeden z okrągłych tarasów zaplanowany został na osi dworu, w okół miejsca, w którym stoi nieczynna, dawna fontanna. Dwa większe tarasy zlokalizowane zostały w alei południowej, w jej części wschodniej, w pobliżu strefy przeznaczonej na lokalizację nowej inwestycji. Centra obydwu tarasów wyznaczone zostały w celu zachowania istniejących starych drzew parkowych. Będzie to dodatkową atrakcją układu komunikacyjnego.

Charakterystycznym elementem układu komunikacyjnego był okrągły lub owalny podjazd przed „Prezydentówką”. Jedynym źródłem historycznym, w którym autor znalazł tę formę podjazdu jest zdjęcie pochodzące z 1990 roku, autorstwa Marka Pieróga, na którym widoczna jest elewacja frontowa dworu z fragmentem kolistego lub owalnego podjazdu (szczegółów dot. podjazdu nie można jednak ustalić).

Układ komunikacyjny musi uwzględniać również integrację założenia parkowego z planowanym budynkiem hospicjum. Koncepcja obrazuje sposób tej integracji zarówno pod względem funkcjonalnym jak i przestrzennym.

Park, jako wspomniany obiekt użyteczności publicznej otwarty będzie komunikacyjnie na otoczenie tak od strony północnej jak i od strony południowej, a częściowo również od strony zachodniej. Otwarcie od strony wschodniej, z uwagi na lokalizację obiektów należących do innego właściciela nie jest współcześnie możliwe.

Całe niniejsze opracowanie oparte zostało oraz wykonane zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi, wydanymi dla założenia dworsko-parkowego „Biały Dwór” w Toruniu przez Kujawsko-Pomorskiego Konserwatora Zabytków.

3. Rys historyczny

Chcąc opisać w skróconej formie historię parku, wchodzącego w skład dawnego majątku ziemskiego (a powstałego z inicjatywy ówczesnych właścicieli), nie sposób pominąć dokumentację ewidencyjną opracowaną w 1990 r. przez mgr inż. arch. kraj. Ewę Buze i recenzowaną przez prof. dr hab. Longina Majdeckiego (wówczas jeszcze doc. dr hab.).

Kwerenda źródłowa, przeprowadzona przez Ewę Buze wyczerpała możliwości dalszego poszukiwania informacji o losach całego majątku na przestrzeni kilku ostatnich wieków, może z wyjątkiem źródeł prywatnych (o ile takowe istnieją, a co do których nie ma żadnych przesłanek). Efektem tej pracy jest bogaty spis źródeł, z których udało się uzyskać stosunkowo niewiele informacji pisemnych, za to więcej informacji kartograficznych, na podstawie których (w połączeniu z obecnie wykonaną inwentaryzacją oraz analizą dendrochronologiczną) można wysnuwać wnioski, a bardziej precyzyjnie mówiąc przypuszczenia o dawnej formie parku.

Przytoczone w ww. dokumentacji ewidencyjnej źródła pisemne wspominają o różniących się nazwie majątku począwszy od nazwy „Bielan” pojawiającej się w 1650 roku, przez nazwy: „Bielani” (datowaną na 1711r.), „Janzenischer Hof” (datowaną na 1738r.) i kończąc na nazwie „Weishoff”, która

zaczęła pojawiać się od 1783 roku i była używana przez wiele kolejnych lat, prawdopodobnie aż do jej zmiany na współczesną nazwę osiedla „Bielany”.

Najwcześniejsze informacje o właścicielach majątku sięgają wspomnianego roku 1650, kiedy to ówczesny folwark „Bielan” przeszedł z rąk Daniela Eske do rąk nowego właściciela, jakim był Tomasz Behr. Śledząc wstecz historię tego założenia warto podkreślić, że obaj kolejni właściciele byli rajcami Rady Miejskiej Torunia. Następnym, chronologicznie rzecz ujmując właścicielem był Salomon Janitz, który dysponował majątkiem od 1672 roku, zaś po nim Daniel Christoph Janitz, gdańszczanin z urodzenia, rajca miejski od 1701 do swojej śmierci w 1711 roku. To właśnie Daniel Christoph Janitzowi miasto Toruń zawdzięcza przejęcie folwarku nazywanego wówczas „Weisshof”, ponieważ w swoim testamencie zapisał on całość swoich nieruchomości miastu Toruń po swojej śmierci i śmierci swojej córki. Tak więc od 1725 roku miasto wydierżawiało majątek kolejnym „użytkownikom”, przy okazji również rajcom miejskim: Antoniemu Giering, Johannowi Theodorowi Elsner czy Johannowi Giering. Pośród nich byli jednak również dzierżawcy, którzy prawdopodobnie nie zajmowali funkcji publicznych w ówczesnej Radzie Miejskiej: Jonasz Bogmukowski, Andreas Wilhelm Kagel, Gottfried Woyt. Co ciekawe, wspomniane powyżej zarówno nazwisko Eske jak i nazwisko Janitz pojawia się wielokrotnie w przypadku różnych majątków ziemskich, co każe domniemywać, że rody te należały do najbardziej znanych i zamożnych w ówczesnych Prusach.

Warto tu zauważyć, że pomimo testamentowego zapisu Daniela Christopha Janitza prawowitym właścicielem majątku miasto zostało dopiero w 1898 roku, po śmierci ostatniego właściciela (?), bydgoszczanina Antoniego Mościszewskiego. Intrygujące i nieco niezrozumiałe wydają się zapisy dotyczące zmiany prawa własności po ich przekazaniu miastu przez D. Ch. Janitza, niemniej jeszcze w latach późniejszych, po śmierci Mościszewskiego majątek Weisshof znajdował się we władaniu jego następców, choć w podobno okrojonym zakresie: do dworu z zabudowaniami gospodarczymi, parku i ogrodu użytkowego. Okrojenie wynikało z faktu, iż w tamtym czasie miasto Toruń ściągnęło masę robotników do prac fortyfikacyjnych, których kwaterowano głównie na Bielanych (zapewne więc w części na terenie dawnego, bardziej rozległego majątku).

W początkach XIX w. w skład majątku wchodziły m. in. murowany dom mieszkalny, zabudowania gospodarcze oraz 12 mieszkań folwarcznych oraz sporo areałów znajdujących się w różnych częściach miasta Torunia. W późniejszym nieco okresie międzywojennym w dawnym dworze mieszkał polski prawnik i działacz społeczno-polityczny Leon Raszeja, prezydent Torunia w latach 1936-1939 (źródło: wikipedia.org). Stąd też wzięła się potoczna, współczesna nazwa dworu: „Prezydentówka”.

W okresie powojennym, po II Wojnie Światowej dawny dwór pełnił funkcję przedszkola, natomiast na początku lat 60-tych ub. wieku na północ od Weissfoh rozpoczęto budowę Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego, a dwór zaanektowano na potrzeby lokalizacji Oddziału Foniatrycznego.

W latach 90-tych z kolei, w budynkach dawnego zaplecza gospodarczego ulokowano: Zakład Patomorfologii, inhalatorium (połączone z dworem wąskim korytarzem), kotłownię, trafostację, hydrofornię, pomieszczenia mieszkalne oraz basen odkryty, po stronie północno-wschodniej dworu.

Przez wszystkie te dzieje następowały przebudowy dworu. Trudno powiedzieć w jak dużym zakresie oraz ile faktycznie było tych zmian, niemniej bazując na przywoływanej dokumentacji ewidencyjnej wnioskować należy, iż dwór był przebudowywany co najmniej trzykrotnie.

Patrząc na obecny zasięg parku, na jego dzisiejsze granice, można dojść do wniosku, że od czasu swego powstania, datowanego na koniec XVIII wieku niewiele się zmienił. Już bowiem mapa z kwietnia 1802 roku obrysem bardzo mocno przypomina dzisiejszy obszar parku, a zakładając jej pewną niedokładność zyskać można pewność, co do trwałości tej formy przez ostatnie 215 lat (lub dłużej). Trudno jednak powiedzieć coś więcej na temat szczegółów budowy parku, na temat stanu zagospodarowania, wyposażenia, etc. Mapa nie zawiera bowiem żadnych szczegółów poza samym obrysem oraz lokalizacją trzech stawów, przewijającą się przez wiele późniejszych dokumentów.

Istotą i jednocześnie osią założenia (choć oś nie jest tożsama w tym wypadku z osią centrującą opisywany obszar) był zapewne budynek dawnego dworu, wskazany na ww. mapie w formie budynku opartego na planie krzyża (rzut z góry). W stosunku do map późniejszych zdziwienie budzi fakt, iż za budynkiem dworu, po jego stronie wschodniej znajdują się trzy mniejsze budynki, domniemywać można, że gospodarcze, wraz z dziedzińcem (wg mapy niezagospodarowanym). Park, a może wówczas bardziej ogród, rozciąga się zarówno po stronie północnej owego dziedzińca, po jego stronie południowej oraz na wschód, sięgając poza wymienione stawy.

Obszar na zachód od dworu zajmował wówczas najprawdopodobniej rozległy, niemal kwadratowy dziedziniec z kilkoma budynkami, mniejszymi i większymi od dworu, usytuowanymi na wszystkich czterech jego krawędziach. Ponieważ jednak mapa nie zawiera w zasadzie żadnych

informacji o bezpośrednim choćby otoczeniu prezentowanego terenu warto zadać sobie pytanie, czy dziedziniec nie był wówczas tożsamy z załążkiem małej wsi, a dwór mógł być jej głównym źródłem.

Czytelna informacją zdaje się być granica południowa parku, oparta na drodze dojazdowej, zapewne biegnącej w śladzie dzisiejszej ulicy Grunwaldzkiej oraz częściowo granica zachodnia na prawdopodobnym „dziedzińcu” i obszarach łąk lub pól rozciągających się za nim. Nic jednak nie wiadomo na temat granicy wschodniej oraz północnej.

Znaczną część owego „dziedzińca” zajmował duży owalny staw, zlokalizowany nieznacznie ponad osią centralną, rozciągający się od granicy zachodniej „dziedzińca” i rozciągający się w kierunku wschodnim. Czytelna jest również droga dojazdowa, prowadząca do dworu od południa i krzyżująca się na granicy południowej parku z drogą dojazdową prowadzącą z kierunku wschodniego (na krótkich odcinkach zapewne równoległą do otwartego cieków wodnego, strumienia, płynącego śladem wspomnianej powyżej ulicy Grunwaldzkiej).

Stawy wskazane na mapie, zlokalizowane w południowo-wschodniej części parku mają formę geometryczną (są kwadratowe lub prostokątne). Dwa z nich usytuowane są poniżej osi centralnej założenia, zaś jeden, z prawdopodobną wyspą, na owej osi centralnej. Poza tą informacją mapa nie mówi nic więcej na ich temat. Nie wiadomo, jakie było ich przeznaczenie, czy dwa stawy znajdujące się najbliżej siebie były ze sobą połączone (na co wskazują mapy z późniejszego okresu), czy były przepływowe i zasilane z zewnątrz czy też nie. Z uwagi na bardzo prawdopodobny już wówczas wysoki poziom wód gruntowych mogły one być tylko rezerwuarami zbierającymi wodę z podmokłych areałów, na których wówczas założono ogród, mogły też jednak być stawami rybnymi, hodowlanymi, co pojawia się w opisie dokumentacji ewidencyjnej z 1990 roku.

Nie zachowały się żadne zapisy dotyczące okresu, w którym założono park, a tym bardziej odnoszące się do zmian, jakie w nim czyniono przez wszystkie te lata. Na podstawie źródeł historycznych można się tylko domyślać, że inicjatorem budowy parku mógł być Johann Theodor Elsner, który przejął posiadłość w 1783 roku. Był to człowiek o „rozległej wiedzy”, związany przez wiele lat z działalnością publiczną (jak został opisany w dokumentacji ewidencyjnej). Podobnie jak D. Ch. Janitz czy Daniel Eske mianowany był rajcą miejskim (w 1780 roku). Czas jego władania majątkiem Weishoff pasuje do prawdopodobnego momentu powstania parku, z całą pewnością przed rokiem 1802. Równie dobrze jednak inicjatywa założenia ogrodu, mogła pochodzić od jego poprzedników, wspomnianych: Andreasa Wilhelma Kagel dzierżawiącego majątek pomiędzy rokiem 1741, a rokiem 1747 lub Gottfrieda Woyta będącego dzierżawcą w latach 1747-1759. Wszystkie te daty są prawdopodobne, ale żadna z nich nie jest pewna.

Park zatracił swoją formę pierwotną najprawdopodobniej w okresie II Wojny Światowej i powojennym, a kolejne mijające lata tylko pogarszały jego stan. Pozostawiony bez należytej konserwacji i pielęgnacji zaczął popadać w zapomnienie, a tym samym nieodwracalnie tracić swoją najcenniejszą substancję, jaką jest starodrzew. Świadczą o tym m. in. istniejące jeszcze do dzisiaj pniaki po usuniętych potężnych i starych zapewne drzewach (możliwe, że również po drzewach złamanych lub zniszczonych wskutek działania warunków atmosferycznych) oraz fakt ogromnej ilości młodych drzew, tzw. samosiewów, które w pewnych obszarach parku osiągnęły znaczący stopień zagęszczenia, dowodzący wypełnienia wolnych przestrzeni, które powstały po zniknięciu większych drzew (prawdopodobnie najstarszych).

W czasie, kiedy opracowywana była przez mgr inż. arch. Ewę Buze dokumentacja ewidencyjna park został nieco okrojony powierzchniowo od strony południowej, przez zrealizowaną w pasie równoległym do przebiegu ul. Grunwaldzkiej inwestycję miejską w postaci kolektora kanalizacyjnego. Niestety obszar ten został bezpowrotnie utracony również pod kątem jego przyszłej funkcjonalności – zaplanowana została tu bowiem dwupasmowa jezdnia, znacznie poszerzająca obecnie istniejącą ulicę Grunwaldzką (na razie jest to etap planowany do realizacji). Z kolei granice północną i wschodnią wyznaczało wówczas ogrodzenie trwałe, dzisiaj nieistniejące. Autorka dokumentacji ewidencyjnej stwierdziła w swoim opracowaniu, że w tym rejonie: „...park jest jakby wyodrębnioną częścią większego kompleksu leśnego.”

Historyczny wjazd prowadzący przed dawny dwór, biorący początek od ul. Grunwaldzkiej, miał formę asfaltowej alei, wytyczonej wzdłuż linii północ-południe, biegnącej ku północnej granicy parku, skręcającej (po minięciu dworu) w stronę zachodnią (w kierunku dawnego zaplecza gospodarczego, przeznaczonego na obiekty przynależne do Wojewódzkiego Szpitala Zespołowego). Obsadzony drzewami, głównie klonami zwyczajnymi i robiniami akacjową uniemożliwiał dostrzeżenie dworu zanim nie wjechało się na podjazd.

Już przed 27 laty, jak wynika z dokumentacji, zatarte zostały dawne osie widokowe. Z „Prezydentówki” nie było powiązań optycznych z dalszym krajobrazem, ponieważ dostrzec można było jedynie granice założenia parkowego, a i te nie w pełnym zakresie. Dowodzi to jednoznacznie, w jak szybkim tempie zarastał i nadal zarasta park, skoro obecnie nie ma już możliwości dostrzeżenia choćby środkowej części parku, nie mówiąc o jego granicach.

Również widok z dworu po stronie zachodniej został skrócony do rozległej wówczas grupy krzewów „(...) porastających słabo nieckowaty obszar dawnego owalnego stawu /zagłębienie rzędu 40-50 cm/ oraz przez grupę drzew /głównie grab pospolity i klon jesionolistny/, rosnących wzdłuż jego dawnych brzegów.” - obecnie widok ten skrócony został jeszcze bardziej, bo do nowoczesnego budynku zakładu opiekuńczo-leczniczego, podczas gdy dawniej sięgał znacznie dalej, poza linię posadzonych szpalerowo kasztanowców białych.

Pomiędzy dworem, a gęstą roślinnością wysoką, w 1990 roku usytuowany był kolisty podjazd, wypełniony trawnikiem, otoczony wyasfaltowaną aleją, przy której ustawione były ławki parkowe. Po stronie południowo-zachodniej podjazdu zlokalizowane było wówczas boisko do siatkówki oraz kort tenisowy. Granicą (południową) polany były grupy krzewów, w tym śnieguliczki białej i świdośliwy, a granicą tej części parku, naturalnie również południową, była „zwarta ściana” klonów jesionolistnych, prawdopodobnie posadzonych wiele lat wcześniej.

W południowym pasie zasadniczego obszaru parku (rozciągającego się na wschód od dworu) widoczne były jeszcze, za gęsto posadzonymi lipami, resztki zaniedbanych sadów, a dalej stawy rybne. Jeden ze stawów (ten od strony zachodniej) już wówczas był całkowicie zamulony, a przez jego dawny obrys prowadziły przedepty parkowe biegnące z południa i południowego-wschodu na północ i północno-zachód, m. in. do szpitala. W tej części znajdował się również „(...) zagadkowy kamień wysokości ok. 1 m z mało czytelnym napisem wykutym na jego północnej grani. Z kilku bardziej wyraźnych słów /„Daniel Christoph-Janitzen... Weisshof...”/ należy wnosić, iż pochodzi on z XVIII wieku”. Większość polaci runa parkowego została zniszczona przez zaniedbania w konserwacji i pielęgnacji parku, ale w pobliżu dworu istniały jeszcze duże wnętrza parkowe i polany trawiaste. Największe wnętrza parkowe otwierało się przed wschodnią, czyli ogrodową elewacją dworu, przy której posadzono przed ponad 120 laty rozmieszczone symetrycznie dwa kasztanowce zwyczajne. Już wówczas jednak zachował się tylko jeden, uznany za pomnik przyrody. Zamknięciem tego wnętrza były urządzenia zabawowe dla dzieci: huśtawka i ważki.

Jeden z takich przedeptów, wyspany tzw. szlaką prowadził ze szpitala do „Prezydentówki”, w której rezydował Oddział Foniatryczny. Odchodząc od dworu, przedept ten tracił przebieg prostolinijny i łukiem kierował się w stronę północno-wschodnią na wał ziemny (według Ewy Buze różnica poziomów pomiędzy polaną trawiastą (przed dworem) i koroną wału wynosiła 2-3 metry). U podnóża wału widoczny był jeszcze zarys placu wypoczynkowego. Problematyczne, zdaniem autorki dokumentacji, było określenie czy pewne odcinki przedeptów parkowych utwardzone szlaką stanowił zarys dawnych alei czy też nie. W terenie było to niemożliwie do zweryfikowania.

Z powyższej charakterystyki założenia wylania się park, którego ówczesny stan (1990 rok) można śmiało określić, jako znacznie lepszy niż ten obecny. Dzisiaj w zasadzie wnętrza parkowe są niemal nieczytelne, brakuje dróg utwardzonych szlaką, co do których można by się odnieść analizując historyczny układ drogowy (również bardzo słabo czytelny w terenie), brakuje choćby zarysów dawnych placów spoczynkowych, brakuje pozostałości po sadach owocowych stanowiących istotną, użytkową część parku. Ledwie czytelny jest również układ wodny, z jednym już tylko stawem wypełnionym wodą. Pomimo to odtworzenie parku do jego obrazu sprzed lat nadal jest możliwe, głównie przy pomocy opracowanej inwentaryzacji dendrologicznej i analizy dendrochronologii oraz w oparciu o przeanalizowane materiały źródłowe, głównie kartograficzne.

Po okresie wieloletniego zaniedbania parku obecnie rysuje się szansa na znaczną, zdecydowaną poprawę jego stanu. Wykonana zarówno dokumentacja wstępna do procesu rewaloryzacji, jaką jest „Projekt gospodarki drzewostanem” (ARLAN Architektki Krajobrazu, sierpień 2017) oraz niniejsza koncepcja rewaloryzacji pozwala mieć nadzieję, iż nowy właściciel części obszaru parku, jakim jest spółka Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne jest żywo zainteresowany przeprowadzeniem tego procesu. Jest to związane z planowanym zamiarem zlokalizowania w północno-wschodnim narożniku parku nowej inwestycji w postaci budowy hospicjum, który ma stać się integralną częścią założenia parkowego (poprzez jego funkcjonalne i przestrzenne powiązanie z parkiem). W związku z tym zalecane jest wykonanie w pierwszej kolejności wszystkich niezbędnych prac w drzewostanie, określonym w projekcie gospodarki, zaś w kolejnych etapach wykonanie prac związanych z odtwarzaniem układu

komunikacyjnego, odtwarzaniem wnętrza parkowych, trawników, odbudowaniem warstwy krzewów, adaptacją historycznego układu wodnego z wyczyszczeniem i nieznacznym powiększeniem istniejącego stawu oraz lokalizacją wgłębnika i tzw. suchego stawu w miejscach pozostałych po dwóch, niezachowanych do dzisiaj stawach. W parku powinna zostać zainstalowana niezbędna infrastruktura, przede wszystkim w postaci systemu nawadniania oraz systemu oświetlenia. Zakres prac powinien zostać szczegółowo opisany w projekcie rewaloryzacji.

4. Analiza kompozycji historycznej

Na podstawie analizy dokumentów historycznych, w tym przede wszystkim mapy prezentującej plan folwarku Weissshof z roku 1802 można wysnuć wniosek, iż skoro zakreślono obszar zbliżony wielkością do obecnego zasięgu parku, to już wówczas mogło istnieć założenie parkowe lub znajdowało się ono w fazie budowy (zakładania). Należy więc przyjąć datowanie powstania parku na mniej więcej okres od połowy do końca XVIII wieku. Przez brak odniesienia do obszarów otaczających zarówno folwark jak i park - czyli bezpośrednio do nich przyległych - nie ma pewności czy obecne założenie parkowe nie było adaptowane z obszaru leśnego. Mogło być bowiem tak, że dwór został wybudowany w bliskim sąsiedztwie istniejącego lasu, a właściciel część tego lasu anektował do majątku, przekształcając go z czasem w park. Naturalnie brak jednoznacznej odpowiedzi na pytanie o pochodzenie parku nie zmienia faktu, iż współcześnie cały (stanowiący przedmiot niniejszej dokumentacji) obszar, wpisany do rejestru zabytków, traktowany jest, jako spójne założenie parkowe.

Domniemywać można, iż południową granicę dawnego majątku już wówczas stanowiła droga, biegnąca niemal równolegle do otwartego cieku wodnego (prawdopodobnie płynącego obecnym śladem ulicy Grunwaldzkiej). Dwór znajdował się w otoczeniu budynków, najpewniej gospodarczych, zaś w niedalekim sąsiedztwie od strony zachodniej znajdowały się inne zabudowania, o nieznanym autorowi przeznaczeniu. Możliwe jednak, że były to zabudowania mieszkalne, w których zamieszkiwali np. pracownicy folwarku. Centralne miejsce pomiędzy zaznaczonymi obiektami kubaturowymi zajmował dość rozległy staw, usytuowany na zachód od dworu. Za dworem natomiast (po stronie wschodniej) rozciągał się niezadrzewiony dziedziniec. Nie ma natomiast informacji o naturalnych granicach terenowych lub granicach struktury własnościowej po stronie północnej oraz wschodniej opisywanego obszaru.

To, co jest warte podkreślenia, a wynika z wymienionej wyżej mapy to wyróżniające się z obszaru zakreślonego trzy foremne, niemal kwadratowe stawy parkowe. Dwa z nich ulokowane zostały w południowo-wschodniej partii założenia, zaś jeden nieco ponad osią centralną (ale również w części wschodniej). Ów staw pojedynczy, najbardziej wysunięty na północ, ale pozostający w granicach parku, posiadał najprawdopodobniej wyspę, co pomimo bardzo małej skali rysunku jest dobrze widoczne na mapie z 1802 roku.

Niewiele bardziej dokładna jest mapa z lipca, 1839 roku. Widoczne na niej zabudowania - w stosunku do mapy z 1802 roku - są nieco inaczej ulokowane i mają bardziej geometryczne rozmieszczenie względem siebie (głównie pod kątem prostym). Dwór znajduje się mniej więcej na osi drogi wjazdowej prowadzącej do majątku od południa (ta lokalizacja jest zbieżna z opisaną powyżej mapą z 1802 roku), natomiast prawdopodobne zabudowania gospodarcze nie znajdują się po wschodniej stronie dworu (razem z dziedzińcem) a po jego stronie północno-wschodniej (jeden budynek, ustawiony ukośnie do osi dworu), północnej i zachodniej oraz częściowo południowo-zachodniej. Podobnie, przed elewacją zachodnią dworu zlokalizowany był owalny, podłużny staw.

Na tej mapie również widoczne są trzy stawy o mniej więcej kwadratowej formie, z których ten najbardziej wysunięty na północ posiadał coś w rodzaju wyspy, w swojej centralnej części. Nasuwa się też pytanie czy stawy rzeczywiście były tak foremne, jak jest to wskazane na obydwu opisanych mapach, czy też kartograf oznaczył je taką formą symbolicznie. Patrząc jednak na owalny staw na dziedzińcu, przed dworem, trudno byłoby uzasadniać schematyczne oznaczenie pozostałych stawów parkowych. Można więc przyjąć, z dużą dozą prawdopodobieństwa, że trzy stawy w granicach parku rzeczywiście były geometryczne. Inną kwestią jest ich przeznaczenie. W zapisach historycznych pojawia się informacja, że stawy na tym obszarze były stawami produkcyjnymi, służącymi do hodowli ryb. Ponieważ w toku analiz materiałów historycznych autor ustalił, że stawy te w pewnym okresie swego istnienia były połączone, mogłoby to również świadczyć, że były stawami przepływowymi. Zasilane

świeżą wodą (możliwe, że z otwartego cieku płynącego śladem ul. Grunwaldzkiej) byłyby doskonałymi akwenami do hodowli ryb. Z drugiej zaś strony mogły być również stawami gromadzącymi wodę z otaczających majątek łąk (po stronie północnej stawów). Na opisywanej tu mapie z 1839 roku widoczne są prawdopodobnie otwarte dwa rowy melioracyjne prowadzące do jednego ze stawów zlokalizowanych w południowo-wschodniej części parku. Faktem jest, że rowy o przebiegu północno-południowym i zachodnio-wschodnim byłyby stosunkowo krótkie, a ponadto nie widać innych rowów w pozostałej części obszaru ujętego na mapie. Alternatywą dla tego oznaczenia mogą być różnice w poziomie terenu. Obecnie nie stwierdzono tak dużych i na dodatek wyraźnych liniowych różnic, co nie oznacza, że nie mogły one istnieć w przeszłości.

Na uwagę zasługuje jeszcze jeden, istotny fakt: otóż bardziej regularny obrys granic parku, w większości pokrywający się z planem z 1802 roku, ujawnia różnicę w zakresie wewnętrznej formy zagospodarowania. W przeciwieństwie do starszej mapy obecnie opisywana wyraźnie dzieli park na część południową zakreśloną (w domyśle zadrzewioną) oraz północną o charakterze łąki. Trudno zweryfikować dokładność obydwu dokumentów, jednak ich oznaczenie dotyczące obszaru parku jest intrygująco różne. Możliwe, że wcześniejszy kartograf potraktował całe założenie, jako spójną całość i nie wyróżniał obszarów zadrzewionych i obszarów bez drzew, co uczynił kartograf późniejszy. Rozstrzygnięcie tych różnic i ich wyjaśnienie jest obecnie co najmniej problematyczne, jeśli nie niemożliwe.

Mapa z 1839 roku obejmuje nieco szerszy zakres terytorialny, wskazując, iż od strony południowej granicą parku była droga dojazdowa, prowadząca wzdłuż obszaru zakreślonego (w domyśle zadrzewionego), po stronie zachodniej były to najprawdopodobniej łąki i tereny rolnicze (możliwe, że wchodzące w skład majątku Weisshof), zaś od strony północnej rozległe, niezadrzewione łąki. Brak oznaczenia obszaru znajdującego się poza granicą wschodnią nie pozwala uzyskać jednoznacznej informacji, co rozgraniczało park i sąsiednie arealy. Wartym wspomnienia szczegółem jest niewielki budynek o nieznanym przeznaczeniu, zlokalizowany wówczas w południowo-wschodnim narożniku parku, tuż przy jego wschodniej granicy.

Nieporównywalnie szerszy zakres topograficzny prezentuje pierwsza z map pochodzących z 1908 roku, skartowana w skali 1:25000 z uzupełnieniami naniesionymi w 1926 roku. Samo założenie parkowe posiada czytelny układ komunikacyjny z centralną aleją wytyczoną na osi dworu, dwiema alejami (północną i południową) mniej więcej równoległymi do alei centralnej, spotykającymi się przy granicy wschodniej i prowadzącymi do widocznej na mapie stacji pomp oraz do wieży ciśnień. Północna aleja ma znacznie dłuższy przebieg niż pozostałe, ponieważ zarówno od strony wschodniej jak i zachodniej sięga poza obrys parku. Po stronie zachodniej prowadzi daleko ponad północną ścianą dworu aż do drogi przejazdowej, równoległej do drogi prowadzącej przed sam dwór, zaś po stronie wschodniej do północnej krawędzi terenu wieży ciśnień, a tym samym zapewne do traktu będącego współcześnie ul. Św. Józefa. Widoczna jest również aleja poprowadzona na linii północ-południe (na wysokości mniej więcej 1/3 długości parku, patrząc od strony dworu), łącząca aleję północną z aleją południową, przecinająca tą ostatnią i prowadząca prawdopodobnie do dawnych sadów, założonych w południowym pasie parku

Do dworu prowadziła szeroka droga dojazdowa, a w zasadzie przejazdowa, ponieważ prowadziła dalej na północ. Dwór zlokalizowany był w miejscu wskazanym przez poprzednio opisane mapy, zaś w jego bliskim sąsiedztwie znajdowały się dwa budynki, mniejszy po stronie północno-zachodniej oraz większy (dłuższy) po stronie południowo-zachodniej. Przed dworem znajdował się również staw, choć nieco mniejszy i bardziej okrągły. Jest możliwe, że mapa wskazuje na istnienie więcej niż jednego stawu przed frontem dworu, jednak dokładne odczytanie tego jest problematyczne.

Według mapy w parku istniały wówczas dwa owalne stawy, obydwa w południowo-wschodniej części założenia (obydwa wydają się jednak znacznie mniejsze niż na poprzednio opisanych mapach). Staw po stronie wschodniej był większy, zaś znajdujący się w pobliżu, po stronie zachodniej staw był mniejszy. Mapa nie zawiera żadnej informacji o trzecim stawie, wg map wcześniejszych zlokalizowanym bliżej osi centralnej, na północ od wymienionych powyżej. Brak takiego symbolu lub jest on nieczytelny.

Co ciekawe, użyte oznaczenia geodezyjne na tej mapie wskazują, iż ówczesny park był terenem zaledwie zakrzewionym na całej swojej powierzchni. Grunty zadrzewione, stanowiące las iglasty znajdowały się po stronie północnej oraz w znacznych odległościach od majątku również po stronie zachodniej i wschodniej. W pobliżu parku nie było innych gruntów zadrzewionych. Informacje pochodzące z mapy topograficznej z 1908 roku, aktualizowanej w 1926 stoją w sprzeczności z wykonaną w ramach „Projektu gospodarki drzewostanem” analizą dendrochronologiczną, która wskazuje na istnienie na terenie parku drzew w wieku 70-100 lat, w wieku 100-120 lat oraz starszych niż

120 lat. Cofając się w czasie o 100 lat docieramy do roku 1917, a o 120 lat docieramy do roku 1897. Jest więc wielce prawdopodobne, iż część drzew rosnących w parku pochodzi sprzed 1897 roku, a jest bardzo możliwe, że z okresu mniej więcej 1840-1860. Zastanawiające jest, jakie znaczenie mają geodezyjne symbole na opisywanej mapie, skoro już wówczas park musiały tworzyć drzewa w wieku przynajmniej (lub około) 30 lat. Możliwe, że obszar parku uznano po prostu za ogród, w którym największy udział miała warstwa krzewów. Możliwe również, że oznaczono obszar ówczesnego ogrodu w ten właśnie sposób, by odróżnić go od sąsiednich obszarów typowo leśnych. Warto dodać, że według przytoczonej mapy nasadzenia nie ograniczały się tylko do północnej strony drogi będącej jednocześnie granicą południową całego założenia, ale również znajdowały się wzdłuż jej krawędzi południowej. Domniemywać można, iż były to nasadzenia alejowe.

Mapa opisana powyżej stanowi bardzo istotny dokument świadczący nie tylko o zasięgu parku, ale również mówiący dużo o jego ówczesnej kompozycji. Pomimo to jednak prezentowana koncepcja rewaloryzacji parku tylko w części oparta została na tej mapie. Istotną różnicą w stosunku do inwentaryzacji i analizy dendrochronologicznej jest bowiem przebieg alei centralnej – głównej osi parku. Zgodnie z powyższym opisem aleja ta wytyczona została na centralnej osi dworu. Tymczasem zarówno inwentaryzacja jak i analiza dendrochronologiczna wskazują, iż aleja ta nie biegła w osi dworu, a wytyczona była z linii południowej elewacji. Taki stan prezentuje mapa również z 1908 roku, ale zawierająca uzupełnienia wprowadzone w roku 1938 - to właśnie ten dokument jest podstawą koncepcji rewaloryzacji.

Mapa ta (aktualizowana w 1938 roku, wydana w 1940) prezentuje bardzo zbliżony obraz parku, do mapy opisanej powyżej, z niewielkimi różnicami dotyczącymi przebiegu głównej alei parkowej oraz zagospodarowania obszaru parku. Część południowo-zachodnia założenia została bowiem zakreślona ukośnym szrafem, natomiast część północna i północno-wschodnia oznaczona została „z grubsza” jako las iglasty. To ostatnie oznaczenie części parku jako lasu iglastego również nie pokrywa się z wykonaną w sierpniu br. inwentaryzacją dendrologiczną, jest jednak informacją o obszarze zadrzewionym. Zastanawiać można się, dlaczego tylko część wschodnia parku została tak oznaczona. Niemniej pozostałe informacje są już bardzo zbieżne z poprzednią mapą topograficzną. Lokalizacja dworu oraz znajdujących się w jego pobliżu, po stronie zachodniej budynków, mniejszego na wysokości dworu oraz dłuższego w południowo-zachodniej części dziedzińca, przebieg drogi dojazdowej (przejazdowej), a także lokalizacja owalnego stawu przed dworem potwierdzają ten układ funkcjonalno-przestrzenny. Niemal identyczny w obydwu mapach jest układ komunikacyjny parku, z wyjątkiem wymienionej powyżej, a przecież bardzo istotnej różnicy dotyczącej przebiegu alei centralnej oraz różnicy w przebiegu wschodniego odcinka alei północnej. Z jednej strony różnice te można prawdopodobnie rzucić, zdaniem autora, na małą skalę rysunków i zakładaną ich niedokładność, z drugiej na odległość w czasie pomiędzy obiema aktualizacjami. Możliwe przecież, że aktualizacja z 1938 roku jest bliższa prawdy niż ta z roku 1926. Pomiar wykonany 12 lat po poprzednich z natury rzeczy powinny być dokładniejsze. Poza tym w okresie dzielącym obie aktualizacje mogły nastąpić zmiany w układzie komunikacyjnym parku, wynikające choćby ze zmiany właściciela lub zmian właścicieli gruntów sąsiednich. Stąd np. mogła zostać wymuszona zmiana w przebiegu wschodniego odcinka alei północnej, która w poprzedniej wersji prowadziła aż do wieży ciśnień, a w obecnej brakuje tego „łącznika”, a sama aleja łagodnym łukiem zawraca w stronę zachodnią. W tym miejscu należy uzupełnić informacje o alei wchodzącej także w skład układu komunikacyjnego, której obecnie nie uwzględniono w koncepcji rewaloryzacji (aleja ta jest pokazana na wszystkich trzech rysunkach/częściach Arkusza 1). Brak uwzględnienia czwartej alei wynika z faktu, iż jej historyczny przebieg znajduje się poza obecnymi granicami zespołu dworsko-parkowego. Aleja ta zaczyna swój bieg w północno-wschodnim krańcu alei północnej i wspomnianym łagodnym łukiem kierując się na północ zawraca w stronę zachodnią. Kolejnymi łagodnymi łukami raz zbliża się do obecnej alei północnej raz oddala by ostatecznie skierować się najprawdopodobniej w stronę północnego odcinka drogi „przejazdowej”, która przechodzi przed frontową elewacją dworu. Pisząc „najprawdopodobniej” autor miał na myśli przebieg zachodniego z kolei odcinka tej alei śladem pokazanym na mapie z 1908 roku, (aktualizowanej w roku 1926). Wówczas kartograf wskazał zachodnie połączenie ówczesnej obwodnicy parkowej z drogą przejazdową w miejscu, w którym zakręca ona w stronę północno-zachodnią (już powyżej dworu). Ponieważ na mapie aktualizowanej w 1938 roku aleja ta się „urywa” na północno-zachód od dworu, można się domyślać jej dalszego biegu z bardzo dużym prawdopodobieństwem.

Opisywana mapa, podobnie jak poprzednia, obejmuje swoim zasięgiem znacznie większy obszar niż tylko samego założenia dworsko-parkowego. Dzięki temu określenie bezpośredniego otoczenia parku nie nastrocza takich trudności jak w najstarszych zachowanych planach. Południową granicą była droga prowadząca wzdłuż zespołu dworsko-parkowego (w obecnym śladzie ul. Grunwaldzkiej), z którą

krzyżowała się aleja skręcająca na północ i prowadząca przed sam dwór. Po stronie wschodniej park graniczył z obszarami zalesionymi (zgodnie z oznaczeniem znajdowały się tam lasy iglaste), a dalej ze stacją pomp i wieżą ciśnień, należącymi współcześnie do Toruńskich Wodociągów sp. z o.o. Północną granicą parku były również obszary zalesione, sięgające dość daleko w kierunku północnym, gdzie z kolei graniczyły prawdopodobnie z polami uprawnymi. Zachodnią granicą była natomiast granica dziedziczna, wyznaczona przez krótki odcinek drogi o przebiegu północ-południe zlokalizowany „naprzeciw” dworu i łączący się z drogą „przejazdową” prowadzącą przy samym budynku dworu oraz odchodzącą dalej na północ.

Analizując materiały historyczne, autor niniejszej dokumentacji zapoznał się również z przechowywanymi w archiwum Toruńskich Wodociągów sp. z o.o. mapami, obejmującymi swoim zasięgiem obszar dzisiejszego parku zabytkowego. Istotnym jest jednak fakt, iż mapy te nie zawierają żadnych informacji o formie zagospodarowania terenu z wyjątkiem budynków. Mają za to szereg innych atutów, bardzo ważnych z punktu widzenia projektanta dążącego do przedstawienia możliwie najdokładniejszego obrazu kompozycji historycznej założenia dworsko-parkowego „Biały Dwór”. Trzy najistotniejsze przeanalizowane dokumenty to najstarsza mapa znajdująca się w archiwum o nieznanym czasie wykonania (zakłada się, że powstała w okresie pomiędzy 1890 i 1930), mapa z widoczną hipsometrią z roku 1961 oraz również mapa hipsometryczna z roku 1967.

Pierwsza z wymienionych map pokazuje lokalizację dworu, z jego późniejszą dobudowaną częścią (po stronie północnej). Z mapy odczytać można również lokalizację poszczególnych budynków znajdujących się w pobliżu dworu - choć nie ma pewności czy wszystkich (brak typowych oznaczeń) - także basenu otwartego (istniejącego do dzisiaj blisko dworu, po stronie północno-wschodniej) oraz prawdopodobnie stawu przed dworem (brak oznaczenia, jako zbiornika wodnego). Ponadto mapa ta zawiera bardzo ciekawe informacje o usytuowaniu trzech stawów parkowych, w tym dwóch w części południowo-wschodniej i jednego bliżej osi centralnej. Dwa stawy znajdujące się bliżej siebie (w części południowo-wschodniej), o bliżej nieokreślonej formie (jeden zbliżony do kwadratu, drugi zdecydowanie bardziej owalny) są ze sobą połączone łukowato biegnącym, krótkim kanałem. Staw po stronie zachodniej zasilany był z kanału (lub rowu melioracyjnego) biegnącego z kierunku zachodniego na wschód, zaś staw po stronie wschodniej odprowadzał wodę w kierunku prawdopodobnie kolejnego, małego stawu zlokalizowanego w południowo-wschodnim narożniku (kierunek przepływu wody wywnioskować można na podstawie ułożenia dokładnie opisanych warstwic). Staw bliżej osi centralnej parku ma formę wyraźnie foremną, prostokątną z czymś w rodzaju równie foremnej wyspy na samym środku i prowadzącym na nią pomostem. Mapa nie zawiera żadnych oznaczeń ani symboli graficznych poza obrysami wymienionych stawów i rzędnymi warstwic. Niemożliwe jest więc odczytanie przeznaczenia stawów. Nie ma też pewności czy prostokątny staw ulokowany przy centralnej osi założenia faktycznie miał wyspę oraz prowadzący do niej pomost. Oczywiście jest natomiast, zdaniem autora niniejszej koncepcji rewaloryzacji, że staw ten swoją wyrazistą geometryczną formą nie pasuje do stawów parkowych o znacznie mniej geometrycznych kształtach. Stąd też istotnym wydaje się pytanie o przeznaczenie parkowych zbiorników wodnych.

Poza wspomnianymi obrysami budynków oraz trzema, a w zasadzie prawdopodobnie czterema stawami, z ww. mapy wyczytać można ówczesną rzeźbę terenu. Istotnym jej elementem, do dzisiaj obecnym w parku, jest wał ziemny o przebiegu bardzo zbliżonym do linii wschód-zachód. Jeden z jego końców znajduje się w pobliżu dworu, na ukos od północno-wschodniego narożnika, zaś drugi dochodzi mniej więcej do wschodniej granicy dzisiejszego zasięgu parku. Nieznane jest jego pochodzenie, ani też przeznaczenie. Można się tylko domyślać, że był on usypany celowo, a następnie obsadzony roślinnością, np. w celu ochrony przed intensywnym wiatrem. Równie dobrze można uznać go za naturalną formację ziemną. Kwestią, która może rzucić nieco światła na jego dość zagadkowe pochodzenie jest fakt, że wzdłuż tego rowu rosną obecne w parku pomniki przyrody, dęby szypułkowe, w ilości siedmiu drzew. Zdaniem autora jest to dowód, że ów wał ziemny istnieje, co najmniej tak długo jak długo istnieje majątek nazwany Weissshof, natomiast nie stanowi to odpowiedzi na pytanie czy jego pochodzenie jest naturalne czy sztuczne. Pomijając ten dylemat autor postanowił anektować wał ziemny w maksymalnym możliwym jego zakresie, z niezbędną jednak współczesną adaptacją. Adaptacja ta, w postaci przeprowadzenia przez jego zachodni kraniec alei północnej, będącej współczesną częścią parkowej alei obwodnicowej, wynika z przeprowadzonych analiz. Okazuje się bowiem, co zostało zaprezentowane na Części 3/3 Arkusza 1, że pierwotnie prowadzona (dzisiejsza) aleja północna wg obu map z 1908 roku również przekraczała wał w jego zachodnim krańcu oraz biegła po jego stronie północnej. Podobnie zaplanował przebieg tej alei autor niniejszego opracowania.

Oprócz przytoczonych powyżej opisów mapa pochodząca (prawdopodobnie) z okresu 1890-1930 przedstawia hipsometrię całego obszaru parku oraz znacznego obszaru stanowiącego otoczenie „Białego Dworu”. Jest to więc bardzo cenny dokument, który siłą rzeczy musiał zostać włączony do analizy materiałów historycznych. Ponieważ autor koncepcji przyjął założenie, że rzeźba terenu parku w jego obecnym zasięgu nie została przez okres istnienia założenia zmieniona, również nie powinna zostać zmieniona zarówno w tej koncepcji, jak i w następnym etapie dokumentacyjnym, jakim będzie projekt rewaloryzacji parku, wraz z projektami wykonawczymi. Mapa ta powinna zatem stanowić podstawę do opracowywania projektu rewaloryzacji w zakresie maksymalnego możliwego zachowania ukształtowania terenu (zgodnie z wytycznymi konserwatorskimi).

Druga z wymienionych map, przechowywana w archiwum Toruńskich Wodociągów sp. z o.o. to mapa opracowana w 1961 roku, na potrzeby ówczesnego planowania inwestycji wodociągowych, skupionych przede wszystkim na zapewnieniu dostawy wody szpitalowi.

Wyraźnie oznaczony został na niej dwór, rozbudowany o część północną, nieco wydłużony staw przed jego elewacją frontową, istniejący już wówczas otwarty basen (znajdujący się w niewielkiej odległości od północno-wschodniego narożnika dworu) oraz sąsiednie budynki, usytuowane po stronie północno-zachodniej. Mapa ta prezentuje także trzy stawy parkowe, z niezbyt wyraźną (pod względem graficznym) sugestią kanału łączącego dwa stawy znajdujące się w południowo-wschodniej części parku, ale za to wyraźnym oznaczeniem krótkiego „kanału” doprowadzającego wodę do stawu od strony zachodniej (mniejszego). Kanał mógł być równie dobrze krótkim rowem melioracyjnym zbierającym nadmiar wody z zachodniej części parku. Jest to tym bardziej realne, że w odróżnieniu od kanału, rów melioracyjny nie łączy otwartych zbiorników wody, a na mapach zgromadzonych w archiwum Toruńskich Wodociągów zaznaczony jest kilkakrotnie tylko jego fragment zaczynający się w pasie południowym, w środkowym, poprzecznym pasie parku (wiadomo przecież, że Bielany należały do przedmieść Torunia o wysokim stanie wody gruntowej, a miejscami również podmokłych). Stawy mogły być przepływowe, choć mapa nie informuje o dalszym przepływie wody, o jej wypływie ze stawu zlokalizowanego po stronie wschodniej (większego). Staw trzeci, ten ulokowany najbliżej centralnej osi założenia parkowego miał stosunkowo dziwny, geometryczny, ale asymetryczny kształt z czymś w rodzaju „mini półwyspu” od strony południowej. Na mapie tej widoczny jest wspomniany i opisany powyżej wał ziemny (układ warstwic). Brak natomiast informacji o samym parku, jego zasięgu i formie.

Trzecią przeanalizowaną mapą jest dokument pochodzący z 1967 roku. Mapa ta nie zawiera z kolei żadnych informacji o ukształtowaniu terenu (brak warstwic), natomiast zawiera informację o lokalizacji i rzucie samego dworu, potwierdza także istnienie stawu przed jego elewacją frontową (do dzisiaj przecież niezachowanego), pobliskich w stosunku do dworu budynków i trzech stawów parkowych, w wielokrotnie opisywanym już układzie. Warto wspomnieć, że i na tej mapie dwa stawy (mniejszy i większy) są stawami przepływowymi, zasilanymi od zachodu krótkim odcinkiem rowu lub kanału i odprowadzającymi wodę w kierunku wschodnim (zapewne południowo-wschodnim). Trzeci staw, bliżej głównej osi parku ma formę identyczną, jak zaprezentowana na mapie z 1961 roku. Jest to mocno geometryczny staw i silnej asymetrii w rzucie z góry.

Wszystkie opisane powyżej i przeanalizowane mapy stanowią niezwykle cenne źródła informacji na temat kompozycji parku, w kontekście opracowanej rewaloryzacji. Tym bardziej są one istotne, ponieważ nie zachował się żaden plan czy projekt parku, ani też żadna jego dokumentacja z okresu jego powstawania.

Nie zdarza się to szczególnie często, ale są w Polsce założenia dworsko- czy pałacowo-parkowe, których pierwotne plany czy projekty zachowały się do czasów współczesnych. W przypadku „Białego Dworu” ani autor koncepcji, ani też jego poprzednicy, w tym autorka dokumentacji ewidencyjnej mgr inż. arch. kraj. Ewa Buze, nie dotarli do takich planów, co naturalnie nie oznacza, że się nie zachowały. Może być bowiem tak, że ktoś znajduje się w ich posiadaniu jednak sam nie zdaje sobie z tego sprawy i z czasem historyczny plan parku ujrzy światło dzienne. Może też być jednak i tak, że rzeczywiście nie zachowały się żadne plany, żadne dokumenty dotyczące okresu zakładania parku do czasów współczesnych. Trzecią możliwością jest jeszcze wersja adaptacji obszaru leśnego, dla którego mógł wcale nie powstać projekt parku w dzisiejszym rozumieniu tego terminu. Ówczesny właściciel majątku mógł przecież nie zlecać wielkiego opracowania projektowego tylko zatrudnić ogrodnika, który wytyczał park bezpośrednio w terenie. Każda z tych opcji może być prawdą o pochodzeniu parku.

5. Waloryzacja drzewostanu

Niezwykle istotną częścią prezentowanego opracowania jest waloryzacja drzewostanu, przedstawiona na Arkuszu 2, części 1/2. Analiza ta, oparta została zarówno na wykonanej w miesiącu sierpniu geodezyjnej inwentaryzacji dendrologicznej oraz na wykonanej w ramach „Projektu gospodarki drzewostanem” analizie dendrochronologicznej.

Celem podstawowym waloryzacji jest schematyczne wyróżnienie obszarów parku o najbardziej wartościowym drzewostanie, w tym także drzewostanie historycznym, zabytkowym, w stosunku do obszarów porośniętych głównie drzewami młodymi, tzw. samosiewami, które zacierają właściwą, historyczną kompozycję założenia. Celem wtórnym tej części jest z kolei wskazanie najbardziej odpowiedniej przestrzeni na lokalizację planowanej inwestycji w ramach realizowanego przez Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne projektu pn. „Podniesienie jakości opieki paliatywnej w mieście Toruniu przez budowę budynku Hospicjum”.

Przyznać należy, że w pewnym stopniu analizowanie obszaru parku pod kątem waloryzacji drzewostanu miało miejsce na etapie opracowywania „Projektu gospodarki drzewostanem”. To w jego ramach wykonany został szczegółowy opis kondycji biologicznej każdego zinwentaryzowanego drzewa oraz wspomniana już wcześniej analiza dendrochronologiczna. Tak szczegółowe analizowanie parku pomogło zakwalifikować poszczególne drzewa do określonych poziomów kondycji biologicznej oraz poznać strukturę wiekową drzewostanu. Zapewniło jednocześnie uzyskanie informacji przestrzennej o strukturze badanej problematyki - w kontekście łącznym kondycji biologicznej i wieku. To właśnie te dwa opracowania stanowiły podstawę i punkt wyjścia dla waloryzacji drzewostanu.

Z drugiej strony już sama analiza wizualna aktualnego stanu parku oraz inwentaryzacja geodezyjna uwypukliły strefy założenia parkowego, w których występuje znaczne przegęszczenie drzewostanu, z głównym udziałem młodych samosiewów.

Waloryzacja drzewostanu ma jeszcze jeden, bardzo ważny wymiar - jest etapem analitycznym wspomagającym opracowanie koncepcji rewaloryzacji parku, właśnie ze względu na opisaną powyżej informację przestrzenną, z której wynika wprost, jakie obszary parku są nadal cenne, a jakie są zdegradowane, przez wieloletni brak odpowiedniej pielęgnacji i konserwacji oraz jakie strefy drzewostanu należy poddać szczególnej pielęgnacji, a z jakich należy całkowicie zrezygnować. W tym miejscu konieczne wydaje się przywołanie istoty samej rewaloryzacji, której zadaniem nie jest przecież „stworzenie” poprawnego pod względem kompozycyjnym i technicznym założenia parkowego, ale przede wszystkim „odzyskanie” dawnej, historycznej kompozycji (m. in. przez analizę zachowanych materiałów) oraz podjęcie próby jej rekonstrukcji, przywrócenia z jednoczesną adaptacją do stanu współczesnego. Zadanie to jest tym trudniejsze im dostępnych materiałów źródłowych, archiwalnych na temat badanego obiektu jest mniej. Wówczas niezbędnym składnikiem całego procesu projektowania rewaloryzacji jest profesjonalna wiedza i doświadczenie projektanta (lub zespołu projektowego).

W obecnych granicach zespołu dworsko-parkowego „Biały Dwór” zinwentaryzowano łącznie 1549 drzew i krzewów, wśród których wyróżniono 36 gatunków: klon zwyczajny, klon jesionolistny (odrębnie okazy męskie i żeńskie), klon jawor, klon polny, robinie białą, lipę drobnolistną, lipę amerykańską, grab pospolity, dąb szypułkowy (wśród tych drzew jest 12 dębów – pomników przyrody), dąb bezszypułkowy, dąb czerwony, wiąz szypułkowy, wiąz polny, jesion wyniosły, kasztanowiec zwyczajny, sosnę pospolitą, świerk pospolity, świerk kłujący, bez czarny, orzech włoski, dereń biały, śliwę wiśniową, cyprysik Lawsons, brzozę omszoną, jarzab pospolity, jaśminowiec wonny, buk zwyczajny, gruszę pospolitą, topolę drżącą (osikę), czeremchę zwyczajną, wierzbę kruchą, trzmielinę pospolitą (formę drzewiastą), jałowiec wirginijski, cis pospolity oraz żywotnik zachodni odmiany *Aurea*.

Największą grupą pod względem ilości łącznej są w parku klony zwyczajne, występujące głównie jako samosiewy, w znacznej części przechylone, ze małymi lub niewielkimi, nieregularnymi koronami. Drugą najliczniejszą grupą są robinie białe, w większości rachityczne, z mocno ażurowymi, przewiewnymi i najczęściej wysoko osadzonymi koronami. Trzecią najliczniejszą grupą drzew są lipy drobnolistne, a następną w kolejności graby pospolite. W parku jest obecnie 13 chronionych prawem pomników przyrody, w tym: 12 dębów szypułkowych (w środkowej i wschodniej strefie parku) oraz 1 kasztanowiec zwyczajny, rosnący przy wschodniej elewacji „Prezydentówki”.

W kategorii wieku wyodrębnionych zostało 7 grup: drzewa do lat 10, drzewa w wieku od 10 do 20 lat, drzewa w wieku od 20 do 40 lat, drzewa w wieku od 40 do 70 lat, drzewa w wieku od 70 do 100 lat, drzewa w wieku od 100 do 120 lat oraz drzewa w wieku starszym, niż 120 lat.

Najmłodszą grupę (samosiewów) w wieku do lat 10 tworzą łącznie 64 egzemplarze drzew i krzewów, głównie klony zwyczajne, robinie białe oraz lipy drobnolistne, z niewielkim udziałem wiazu szypułkowego, klonu jawora i klonu jesionolistnego. Kolejną grupę samosiewów, w wieku od 10 do 20 lat tworzą 397 egzemplarze drzew, również w większości klonów zwyczajnych.

Najliczniej reprezentowaną grupą w parku jest grupa w przedziale wiekowym od 20 do 40 lat, w skład której zakwalifikowano 511 egzemplarzy - głównie podrośniętych samosiewów stanowiących już teraz silną konkurencję dla historycznego drzewostanu parkowego. W grupie tej są również drzewa, które mogą zostać wykorzystane przynajmniej częściowo, jako drzewostan wtórny.

Łącznie 343 drzewa tworzą grupę w wieku od 40 do 70 lat i są to egzemplarze, które pojawiły się w parku ok. 70 lat temu, czyli po roku 1947, a więc w okresie, w którym zapewne nie prowadzono już prac pielęgnacyjnych i konserwatorskich.

Wszystkie wymienione powyżej drzewa i krzewy, których wiek oszacowany został na podstawie tabeli prof. dr hab. Longina Majdeckiego na nieprzekraczający 70 lat, wyrosły w parku po II Wojnie Światowej, a więc w okresie, w którym – na co wskazuje sam fakt istnienia tych drzew – park przestał być pielęgnowany. Z kolei najstarsze drzewa wymienione poniżej pochodzą najprawdopodobniej z lat przedwojennych i mogą zaliczać się do drzewostanu posadzonego zarówno w czasie zakładania parku (lub jego anektowania z obszarów leśnych) jak i uzupełnianego w okresie późniejszym, w czasie jego użytkowania i prowadzenia w nim zabiegów pielęgnacyjnych i konserwacyjnych. Łącznie w przedziale wiekowym od lat 70 do 120 jest

W grupie w wieku od lat 70 do 100 zidentyfikowano 138 drzew, natomiast w kolejnej, w wieku od 100 do 120 lat już tylko 42 drzewa (obie te grupy łącznie stanowią ok. 15% obecnego drzewostanu parkowego). Nieco więcej pozostało egzemplarzy uznanych za ponad 120-letnie – łącznie 59 drzew, w tym 13 pomników przyrody (12 dębów szypułkowych i jeden kasztanowiec zwyczajny) stanowiących ok. 3.9% drzewostanu.

Uwzględniając powyższe analizy struktury ilościowej i wiekowej waloryzacja drzewostanu podzielona została na trzy poziomy, przedstawione na arkuszu 2 część 1/2 w sposób schematyczny, jako kolory: żółty, bladopomarańczowy oraz jasnozielony.

Obszary zakreślone kolorem żółtym to partie drzewostanu o najniższej wartości zarówno historycznej jak i krajobrazotwórczej. W tej strefie znajdują się przede wszystkim drzewa o małych i przeciętnych obwodach pni, niewłaściwych proporcjach wysokości do szerokości koron (zbyt wysokie drzewa o wąskich, nieregularnych koronach), a także często egzemplarze z widocznym zachwianiem statyki (w różnym stopniu przechylone). Są to głównie mocno przegęszczone partie drzewostanu z największym udziałem drzew młodych, tzw. samosiewów, które wyrosły w wolnych przestrzeniach, zajmowanych dawniej przez duże, a nawet potężne drzewa, które uległy wykrotom, złamaniom lub innym zniszczeniom i przestały wegetować lub po prostu zostały wycięte (zwłaszcza ta ostatnia przyczyna znikania dorodnych drzew z historycznych parków podworskich pozostawionych bez opieki przez długie lata była nagminnym procederem w Polsce). Samosiewy to drzewa o chudych, nieregularnych kłódach, rosnących wysoko w górę (w poszukiwaniu światła słonecznego), o wąskich, małych koronach wciskających się i konkurujących o dostęp do światła z drzewostanem historycznym. Najczęstszym efektem pozostawienia tych samosiewów w parkach są postępujące zniszczenia w drzewostanie historycznym, powodowane przez agresywną, młodą konkurencję. Stąd pozostawianie cennych parków bez należytej pielęgnacji i konserwacji powoduje ich degradację, a przecież najcenniejszą substancją, esencją zabytkowych założeń parkowych są właśnie grupy drzew najstarszych.

Obszary oznaczone kolorem bladopomarańczowym to drzewostan o średniej wartości krajobrazotwórczej, z głównym udziałem drzew o przeciętnej kondycji biologicznej, przeciętnych parametrach dendrometrycznych (obwodach pni, wysokości drzew i szerokości koron) i różnej regularności koron i kłód. Słowa „średnia wartość” oznacza drzewostan, w którym mogą występować egzemplarze drzew młodszych jak i starszych, w kondycji dobrej lub przeciętnej, co również oznacza, że część spośród tych drzew jest dobrym materiałem na drzewostan wtórny, odbudowujący masyw w miejscach o zidentyfikowanych ubytkach. Należy mieć też na uwadze, że są to strefy parku o dużym przegęszczeniu drzew, z nadal istotnym udziałem samosiewów (przeznaczonych w większości do usunięcia).

W granicach plam oznaczonych kolorem jasnozielonym znajdują się drzewa o najwyższej wartości krajobrazotwórczej. Na szczególną uwagę zasługują tu drzewa o bardzo dobrej i dobrej kondycji biologicznej oraz stosunkowo dużych obwodach pni i adekwatnych wielkościach koron. Naturalnie w grupie tej znalazły się przede wszystkim drzewa najstarsze (ze wszystkich trzech przedziałów wiekowych), w tym pomniki przyrody. Te rejony założenia są jednocześnie najbardziej optymalne pod względem stopnia zagęszczenia drzew, co wcale nie oznacza, że są to obszary niewymagające żadnej interwencji. Analizując stan zastany autor uznał, że wszystkie obszary parku wymagają interwencji w zakresie specjalistycznej pielęgnacji, którą należy rozpocząć właśnie od drzewostanu.

Zielony obszar parku jest jednocześnie wskazaniem zwiększającym czytelność zasięgu drzewostanu zabytkowego, historycznego, na podstawie którego opracowano w koncepcji rewaloryzacji odtworzenie wnętrza parkowych i kompozycję docelową szaty roślinnej.

Dzięki tak szczegółowo przeprowadzonej waloryzacji drzewostanu możliwe było prawidłowe zrealizowanie celu wtórnego, czyli wskazanie przestrzeni dla lokalizacji nowej inwestycji, polegającej na budowie budynku hospicjum.

Wybrana lokalizacja okazuje się być najmniej kolizyjną, a wielu względów najlepszą dla przyszłej inwestycji. Drzewostan w wyznaczonej strefie jest bardzo silnie przegęszczony, o czym świadczą zdeformowane młode samosiewy, wyrastające wysoko w górę, w pogoni za dostępem do światła słonecznego, o wąskich, wydłużonych i mocno nieregularnych koronach oraz przechylonych przewodnikach. Zdecydowana większość tych drzew powinna zostać usunięta nawet wówczas, gdyby inwestycji nie planowano. Z całą pewnością minusem jest konieczność usunięcia dziesięciu drzew zakwalifikowanych do grupy najstarszych. Po przeprowadzeniu szczegółowych analiz okazało się jednak, że nie ma alternatywy dla wyznaczonego obszaru inwestycyjnego. Jedyną możliwością jest północno-wschodni narożnik parku, gdzie ulokowanie budynku hospicjum z niezbędną infrastrukturą towarzyszącą stanowi najmniejszą kolizję zarówno z odtwarzaną kompozycją historyczną jak i miejscowym drzewostanem, a dodatkowo wpisuje się w projektowany układ komunikacyjny całości założenia. Ponadto podlega również ograniczeniom formalnym, związanym m. in. z minimalną odległością od tzw. działki leśnej wynoszącą 12 m (chodzi o północną granicę działki 53/5) oraz konieczną separacją przestrzenną od rosnących w parku pomników przyrody strefa.

Ponieważ wyznaczona strefa dla Inwestora okazała się być zbyt małą powierzchnią, niewystarczającą na umieszczenie określonej, niezbędnej ilości pokoi dla pacjentów leżących na jednym poziomie (parterze) zasugerowana została budowa budynku dwukondygnacyjnego. Miałoby to również pozytywne oddziaływanie na sam park. Usunięcie znacznej ilości samosiewów oraz drzew wykazanych, jako konieczne do usunięcia (z uwagi na złą kondycję biologiczną i powodowane zagrożenie) oraz kolidujących z historyczną kompozycją założenia spowoduje korytarzowe otwarcie parku na negatywne oddziaływanie silnych wiatrów (dlatego też w prezentowanej koncepcji zasugerowano znaczną rozbudowę drzewostanu obwodowego). Budynek dwukondygnacyjny, usytuowany w miejscu, z którego usunięte zostaną duże ilości drzew stworzy tzw. barierę wiatrochronną, która zabezpieczającą park przed zbyt silnym, niekontrolowanym działaniem wiatru. Z tego względu jest to rozwiązanie bardzo wskazane.

6. Kierunek rewaloryzacji parku

Jest bardzo prawdopodobne, że park rozciągający się głównie po wschodniej stronie dawnego „Białego Dworu”, określanego również mianem „Prezydentówki” (ale także po stronie północnej i północno-wschodniej, wysoko ponad obecną północną granicą, czego dowodzą przeanalizowane mapy historyczne), w swojej pierwotnej formie był założeniem o charakterze krajobrazowym lub zbliżonym do krajobrazowego. Skłaniają do tego trzy przesłanki: bezpośrednie sąsiedztwo ówczesnych naturalnych obszarów leśnych i łąkowych (oraz nadal zachowana naturalna rzeźba terenu), struktura przestrzenna drzewostanu zabytkowego (w zbiorczym przedziale wiekowym od 70 do ponad 120 lat) oraz układ drogowy, przynajmniej w części północnej, znajdującej się obecnie poza granicami opracowania. Pewną sugestią może być również asymetryczna względem osi założenia lokalizacja trzech stawów.

Teza ta nie znajduje potwierdzenia w żadnych z przeanalizowanych materiałów historycznych, z wyjątkiem dokumentacji ewidencyjnej opracowanej przez mgr inż. arch. kraj. Ewę Buze, w której zawarła ona informację o parku krajobrazowym z końca XVIII wieku, a której to informacji nie zanegował

recenzent dokumentacji, wybitny znawca historii ogrodów w Polsce i na świecie, prof. dr hab. Longin Majdecki. Poza tym dowodem z roku 1990, zachowanym na piśmie, brak jest jakichkolwiek innych. Wszelkie dostępne materiały kartograficzne były wykonane w zbyt małych skalach i w zbyt dużym uogólnieniu, żeby można było jednoznacznie stwierdzić ówczesną, pierwotną kompozycję parku. Pozostaje ona do dzisiaj zagadką.

Opierając się zatem na powyższych przesłankach oraz wykonanych i opisanych analizach, a także na historii ogrodów polskich zakładanych na obszarach dawnej Ziemi Chełmińskiej autor koncepcji zdecydował się na rewaloryzację parku o charakterze krajobrazowym.

Bezpośrednie otoczenie zespołu dworsko-parkowego, poza faktem, iż ulegało reorganizacjom i przebudowom, jest różnie charakteryzowane, zależnie od okresów pochodzenia map. Najstarsze analizowane materiały kartograficzne, czyli mapa z kwietnia 1802 roku oraz mapa z lipca 1839 bardzo niewiele informacji udzielają na ten temat. Jedynymi wskazówkami na mapie 1802 roku są: strumień lub inny otwarty ciek wodny, płynący poniżej południowej granicy parku oraz tereny zadrzewione lub łąkowe po stronie zachodniej, za zabudowaniami dziedzińca. Na mapie z 1839 roku wskazane są obszary zachodnie i północne, stanowiące prawdopodobnie łąki i lasy (obszary zasraflowane podobnie jak obszar całego parku lub wówczas jeszcze ogrodu; inną możliwością jest wspomniana we wcześniejszych punktach niniejszego opisu, idea anektowania istniejącego obszaru leśnego lub zadrzewionego i przekształcenie go w park). Brak na obu mapach informacji o otoczeniu po stronie wschodniej i południowej.

Więcej szczegółów odnośnie otoczenia zawierają obie mapy z 1908 roku. Na mapie aktualizowanej w 1926 roku po stronie południowej majątku znajdowały się tereny niezadrzewione, a występująca roślinność prawdopodobnie nasadzona została wzdłuż traktu biegnącego po obecnej ulicy Grunwaldzkiej. Z kolei wschodnią granicą parku były obszary, na których powstała przepompownia zasilająca Toruń w wodę oraz wieża ciśnień. Po stronie północnej był z całą pewnością las (według obu map iglasty) zaś po stronie zachodniej, poza dziedzińcem również były obszary niezadrzewione, możliwe, że pola uprawne.

Z tych dokumentów można wysnuć wniosek, iż znajdujący się w takim otoczeniu rozległy park nie był założony na wzór ogrodów francuskich czy włoskich, ale zdecydowanie bardziej sięgał korzeniami do ogrodów angielskich. Tym bardziej, że obszary zwłaszcza po stronie północnej, wschodniej oraz południowej mogły stanowić znakomite powiązania widokowe.

Kolejną poszlaką, utwierdzającą autora w przekonaniu o słusznym wyborze kierunku rewaloryzacji jest analiza struktury wiekowej drzewostanu. Wykonana w tym celu dendrochronologia, oraz rozwarstwienie poszczególnych grup wiekowych podczas projektowania, na niezależne warstwy, ukazało bardzo prawdopodobny układ kompozycyjny drzewostanu pierwotnego. Niezależnie od tego czy założenie rzeczywiście było w swoich początkach naturalnym obszarem leśnym zaanektowanym na park czy też powstało, jako ogród (przekształcony w park z upływem lat), rozmieszczenie najstarszych drzew (w wieku od 70 do ponad 120 lat) sugeruje zakres szaty roślinnej i analogicznie otwartych wewnątrz parkowych. Wzmocnieniem dendrochronologii okazała się dodatkowo opracowana waloryzacja drzewostanu. Wydzielenie najbardziej wartościowych grup drzew z obszaru całego parku oraz rozróżnienie drzew o wartości przeciętnej i niskiej (pod względem krajobrazotwórczym) znacznie ułatwiło odczytanie kompozycji historycznej.

Ostatecznie złożenie trzech źródeł (dendrochronologii, waloryzacji i układu komunikacyjnego) okazało się doskonałym materiałem do wytyczenia pierwszych rysunków koncepcji rewaloryzacji. Docelowo drzewostan parkowy powinien zostać odbudowany przez uzupełnienie rodzimymi gatunkami m. in. dębów, buków, grabów, wiązów, brzoź, klonów, ale również sosen, świerków, daglezi. Sugerowane jest wprowadzenie ozdobnych gatunków drzew owocowych: jabłoni, wiśni, grusz, śliw w pasie południowym parku, gdzie dawniej znajdowały się sady. Powinna zostać również wprowadzona bogata warstwa krzewów, uwzględniająca m. in. takie gatunki jak trzmielina, jaśminowiec, lilak, śnieguliczka, dereń, świdośliwa, hortensja, dopuszczalne są miejscami również odmiany jałowców o horyzontalnie układających się pędach. Niezbędne jest odtworzenie najniższego piętra roślinności parkowej poprzez wprowadzenie roślin okrywowych (barwinki, runianki), pnączy (winobluszcz, bluszcz pospolity w odmianach) czy bylin. Szczegółowe zestawienie rodzajów, gatunków i odmian roślin projektowanych powinno zostać opracowane w projekcie rewaloryzacji oraz przedstawione w projekcie wykonawczym.

Opierając się na opisanych wyżej wnioskach z materiałów historycznych oraz na „projekcie gospodarki drzewostanem” i wykonanych analizach pracę nad koncepcją rewaloryzacji autor rozpoczął od odtworzenia układu komunikacyjnego. Tego elementu brakowało dla uzyskania właściwego punktu wyjścia do kompletnej wizji rewaloryzacji.

Najbardziej szczegółowo układ parkowych alei przedstawiony został na dwóch mapach z 1908 roku, z których pierwsza zaktualizowana została w roku 1926, a druga w roku 1938 (i wydana w 1940r.). Kształt i zasięg alei widoczny jest również na starszej mapie topograficznej, pochodzącej z 1892 roku (znajdującej się w zbiorach Instytutu Geografii UMK w Toruniu oraz w archiwum wojewódzkiego konserwatora zabytków, w wielokrotnie przywoływanej dokumentacji ewidencyjnej).

Widoczną różnicą pomiędzy mapą z 1892 roku i obiema mapami z 1908 roku jest skrajna, północna aleja, której dzisiejszy przebieg wykraczałby poza granice opracowania, a ponadto byłby niemożliwy do odtworzenia nie tylko z uwagi na różną strukturę własności gruntów, ale również trwającą rozbudowę szpitala. Starsza mapa wskazuje tę aleję, jako niezależny trakt łączący obszar stacji pomp i wieży ciśnień (po stronie wschodniej) z drogą prowadzącą od ul. Grunwaldzkiej, przed dawny dwór i dalej na północ, poza zabudowania usytuowane na granicy dziedzica. Poza tymi zabudowaniami trakt ten wpina się w tą opisaną drogę. Jedynym jego połączeniem z systemem dróg parkowych jest krótki łącznik o przebiegu północ-południe, wytyczony w niedalekiej odległości, na północny-wschód od dworu. Do tego łącznika nawiązuje poprzeczna aleja parkowa prowadząca od alei południowej, przez centralną i północną aż do obszarów położonych na północy, poza granicami opracowania.

Na mapach z 1908 roku trakt ten stanowi natomiast wyraźnie część układu parkowego przyjmując nawet tę samą szerokość, co drogi parkowe. Możliwe, że obszar majątku został w owym czasie powiększony w kierunku północnym lub też właściciel chciał powiązać komunikacyjnie park z owym, niezależnym wcześniej traktem. Niezależnie od przyczyn został on, czego dowodzą mapy, jedną z parkowych alei. Z przyczyn opisanych powyżej, aleja ta nie została odtworzona w koncepcji rewaloryzacji.

Niezależnie od powyższego, najistotniejszym elementem układu komunikacyjnego, swoistym szkieletem konstrukcyjnym były jednak trzy, niemal równoległe względem siebie aleje parkowe o przebiegu wschód-zachód, biorące swój początek od osi poprzecznej dworu, a kończące się na granicy z obszarem przepompowni i wieży ciśnień (po stronie wschodniej). Bezwzględnie drogi te, powtarzane na kilku mapach, stanowiły spójną, całościową konstrukcję alejową, ewidentnie zaplanowaną z myślą o ogrodzie. To ich poprawne, właściwe odtworzenie gwarantowało wpasowanie ostatniego elementu, fizycznie najmniej czytelnego współcześnie w terenie. Ze względu na drobne różnice w przedstawieniu tego układu na mapach z 1908 roku – aleja centralna raz pokazana została na osi dworu, raz na linii elewacji południowej (bocznej) – autor zdecydował się na aleję wytyczoną z południowej linii dworu. Wynikało to tylko i wyłącznie z chęci maksymalnego oszczędzania najstarszych drzew w parku. Przy wyborze drugiej, alternatywnej opcji (z aleją sytuowaną na osi dworu), w wyniku samego tylko odtworzenia jednej alei trzeba by było wyciąć więcej starych drzew, niż zdawało się to być konieczne. Przeniesienie centralnej alei na południową linię dworu nie tylko pozwoliło pozostawić znaczną ilość drzew z łącznej grupy najstarszych, ale również pozytywnie wpłynęło na całkowity obraz komunikacji. W obecnej, finalnej i prezentowanej tutaj wersji koncepcji główna aleja parkowa centruje cały układ komunikacyjny czyniąc go znacznie bardziej regularnym i uzasadnionym pod względem funkcjonalności. Pozostałe dwie aleje, północna i południowa, są niemal całkowicie równoległe względem alei centralnej oraz względem siebie. Mają również tę samą zakładaną szerokość, co aleja centralna oraz dwie aleje poprzeczne (3.5 m) - jedna poprowadzona wzdłuż elewacji wschodniej dworu i zakończona na północnym krańcu okrągłym tarasem spoczynkowym (w miejscu obecnego basenu), a druga w formie łącznika alei południowej i północnej, z dwoma kolistymi tarasami spoczynkowymi, prowadząca dalej na północ, poza obecne granice założenia.

Cały system drogowy skomponowany został nie tylko z uwzględnieniem ochrony najbardziej wartościowych drzew, ale również z uwzględnieniem koniecznej integracji parku z nową inwestycją – budynkiem hospicjum. Wyraźnie widać, że wszystkie trzy aleje prowadzą od „Prezydentówki” do starannie wyznaczonej strefy, w której powstanie dwukondygnacyjny budynek hospicjum.

Ponadto w układzie komunikacyjnym znalazły się dodatkowe, bardziej kameralne, węższe alejki (o zakładanej szerokości 2.0 m), które komunikują obszary pozostające na zewnątrz zespołu dworsko-parkowego: osiedle położone po stronie południowej ze szpitalem oraz osiedlem zlokalizowanym dalej na północ (tzw. działkami Józefa). Alejki te podnoszą atrakcyjność całego systemu, ponieważ ich świadomie wybrany przebieg ma związek z odtworzonym stawem parkowym oraz miejscami symbolizującymi dawne istnienie kolejnych dwóch stawów: łagodnym, trawiastym obniżeniem terenu w

formie tzw. suchego stawu oraz wgłębnikiem ogrodowym, przez który centralnie przechodzi jedna z tych alejek.

Bardzo ważnym aspektem odtworzonego układu komunikacji jest docelowy brak barier architektonicznych. Całe założenie parkowe, jako obiekt użyteczności publicznej, ma służyć wszystkim osobom chcącym korzystać z jego uroków, ze szczególnym uwzględnieniem osób o różnym stopniu niepełnosprawności ruchowej. Osoby poruszające się o kulach, osoby poruszające się przy pomocy wózków spacerowych, potocznie określanych balkonikami, czy wózków inwalidzkich – zarówno napędzanych przy pomocy rąk i akumulatorowych, ale także osoby korzystające z parku, a całkowicie niesprawne, przemieszczane wyłącznie na łózkach muszą mieć zagwarantowaną pełną dostępność całego systemu komunikacyjnego parku. Z tego względu w tak newralgicznych miejscach jak choćby przejście aleją północną przez zachodni skraj wału ziemnego czy przejście przez wgłębnik ogrodowy konieczne jest zaprojektowanie odpowiednio małych nachyleń płaszczyzn drogowych, by umożliwić pełne korzystanie przez wspomniane powyżej osoby korzystające z różnego typu wspomaganie ruchowego.

Jednym z ostatnich elementów kompozycji, podlegającym odtworzeniu, były owe stawy parkowe. Nie ma pewności, co do ich formy, ponieważ – jak w innych przypadkach – mapy różnie interpretowały kształt stawów, a nawet ich ilość. Na większości pokazane są trzy stawy, ale wg mapy z 1908 roku (uzupełnionej w 1926r.) stawy były tylko dwa, zlokalizowane w południowo-wschodniej części parku, zaś na mapie z tego samego roku (ale uzupełnionej w 1938r.) w parku nie było ani jednego stawu. Z uwagi jednak na fakt, iż większość materiałów kartograficznych zawierała lokalizację trzech stawów, autor koncepcji zdecydował się na odtworzenie owalnej formy stawu istniejącego oraz zaakcentowanie istnienia dwóch pozostałych stawów parkowych w formie stawu suchego oraz ogrodowego wgłębnika wypełnionego niską roślinnością ozdobną (pnąciami, roślinami okrywowymi, bylinami, etc.).

W koncepcji nie został odtworzony staw przed dworem. Z uwagi na aktualną formę zagospodarowania bezpośredniego otoczenia dworu po stronie zachodniej (istniejące budynki hospicjum oraz zakładu opiekuńczo-leczniczego) odtworzenie stawu jest niemożliwe, a ponadto miałyby się zupełnie z celem.

Podobnie na obszarze dawnego dziedzińca nie został odtworzony kolisty podjazd, co do którego nie ma kartograficznej informacji historycznej, a jedyną przesłanką jest zdjęcie frontowej elewacji dworu z roku 1990. Trudno ustalić czy w czasach, w których powstawał park istniał kolisty podjazd przed dworem (widoczna jest jedynie droga przejazdowa, prowadząca co prawda od ul. Grunwaldzkiej przed dwór, ale mijająca go i biegnąca dalej na północ), można jednak założyć – wzorem wielu innych reprezentacyjnych obszarów przed dawnymi dworami i pałacami, że podjazd taki mógł istnieć. Nawet, jeśli nie od początku istnienia całego założenia dworsko-parkowego, to w jakimś momencie w historii, skoro został uchwycony na zdjęciu.

W stosunku do istniejących w terenie śladów dawnych, niezrozumiałych dzisiaj podziałów, w postaci niskich, betonowych murków ogrodzeniowych, zniszczonych zarówno przez czas i warunki atmosferyczne, jak i w wyniku świadomej dewastacji, autor zaleca ich całkowite usunięcie.

Istniejącą, choć nieczynną fontannę o formie dębowego żółędzia, ustawioną na osi dworu, w niewielkiej odległości od jego elewacji wschodniej, tzw. ogrodowej autor umieścił w centralnej części tarasu (placu) spoczynkowego również zlokalizowanego na osi dworu. Z tego placu poprowadzone zostały alejki na osi dworu w kierunku budynku (umożliwiając w ten sposób) bezpośrednie dojście z „Prezydentówki” oraz na północ – jako łącznik do alei północnej i na południe, jako bardzo krótki łącznik do alei centralnej.

Płytę kamienną upamiętniającą dawnego właściciela majątku, Daniela Christopha Janitz, autor zdecydował się przenieść z obecnego miejsca na taras spoczynkowy sytuowany na alei centralnej, bliżej planowanego budynku hospicjum. Zdaniem autora koncepcji przesunięcie to przywoła pamięć o hojnym włodarzu tego obszaru (który zapisał po śmierci swojej i swojej córki cały swój majątek, w tym również „Biały Dwór” miastu Toruń) oraz podniesie rangę całego założenia, nie czyniąc go bezimiennym parkiem, ale wręcz przeciwnie, mocno związuąc z historią osiedla Bielany. Z uwagi na bezcenną społecznie funkcję nowo sytuowanego obiektu oraz zakładane liczne i częste odwiedziny rodzin pacjentów tak samego hospicjum jak i szpitala, wiele atrakcji współczesnej wersji parku jest zlokalizowana w jego części wschodniej. Stąd też wybór właśnie tej strefy pod budowę hospicjum był bardzo świadomie, głęboko przemyślany.

Przygotowana na bazie wszystkich powyższych wnikliwych analiz, obserwacji i prób rekonstrukcji kompozycji historycznej parku koncepcja rewaloryzacji spełnia zarówno wymogi zawarte w wytycznych konserwatorskich, jak i wymogi inwestorskie. Park poddany docelowej rewaloryzacji odzyska swój niezwykle urok oraz społeczną użyteczność, ciesząc nie tylko mieszkańców pobliskich osiedli (choćby przez fakt podniesienia jakości lokalnego krajobrazu, ale i pośrednio przez wzrost wartości nieruchomości w sąsiedztwie atrakcyjnego założenia dworsko-parkowego), ale i mieszkańców miasta, a także osób spoza Torunia, odwiedzających swoich bliskich czy znajomych tak w nowym hospicjum jak i w bielańskim szpitalu.

7. Adaptacja współczesna

Jak zostało to wspomniane w poprzednim punkcie, rewaloryzacja założenia parkowego została oparta na historycznym systemie dróg parkowych (z pominięciem skrajnie północnej alei), stanowiącej w końcu XIX wieku niezależny trakt komunikacyjny, na odtworzonej, w bardzo prawdopodobnym zakresie kompozycji drzewostanu oraz ustalonej lokalizacji poszczególnych elementów wyposażenia parku.

Obecnie odtworzone aleje w znacznej części biegną śladami dawnych dróg parkowych, z wyjątkiem opisanej powyżej skrajnie północnej drogi, swego czasu niezależnej od parku. Ośią założenia o kierunku wschód-zachód jest aleja centralna biegnąca od linii południowej elewacji dworu do projektowanego budynku hospicjum. Niemal równoległe do alei centralnej jest aleja południowa oraz aleja północna. Fakt, iż w przeciwieństwie do alei osiowej północna i południowa nie są idealnie proste wynika tylko i wyłącznie z potrzeby maksymalnej ochrony istniejącego zabytkowego drzewostanu. Z tego też względu aleja północna ma lekko łukowaty kształt, zaś aleja południowa delikatnie omija pojedyncze egzemplarze cennych drzewa parkowych. Ten sam cel, ochrony wartościowych drzew, został osiągnięty w postaci ulokowania wybranych egzemplarzy w centralnych punktach tarasów (placów) spoczynkowych w osi alei południowej (w jej ciągu wschodnim), w pobliżu strefy projektowanej inwestycji. Podobne rozwiązanie autor przyjął dla podkreślenia osiowości dawnej fontanny znajdującej się na przeciw ogrodowej elewacji dworu, sytuując ją w centrum mniejszego placu spoczynkowego, w linii alei prowadzącej wprost od dworu do tej właśnie fontanny.

Główny system komunikacyjny oparty jest na szczegółowo wpasowanych w istniejący, warty zachowania drzewostan parkowy alejach o nawierzchni mineralnej, docelowo wykonanej w technologii Hanse Grand lub innej, zbliżonej, zapewniającej taki sam efekt funkcjonalny i estetyczny oraz pożądaną trwałość. Zaznaczyć należy, że w przekroju poprzecznym tego typu drogi, o wysokości minimum 20 cm, warstwę najniższą, najgłębszą stanowią ostrokrawędziste kruszywa o ustalonych frakcjach, warstwę średnią, dynamiczną tworzą kruszywa mineralne o niskiej frakcji, zaś warstwę wykończeniową (nośną) drobnofrakcyjne kruszywa mineralne o zawężonej, w miarę jednolitej frakcji ziaren. Nawierzchnia musi być na całej powierzchni przepuszczalna dla wody, a jednocześnie odpowiednio twarda, w celu znoszenia przyjętych przez projektanta obciążeń (należy przyjąć obciążenia głównych alei jak dla pojazdów do 3.5 tony, z uwagi na potencjalną konieczność wjazdu pojazdów ratunkowych czy służb porządkowych – wyłącznie w uzasadnionych przypadkach). Autor sugeruje zastosowanie ograniczników alejowych w typie obrzeży EverEdge – elastycznych, stalowych, bardzo wąskich, a jednocześnie trwałych.

Aleje, pod względem szerokości, dzielą się na dwa rodzaje: główne ciągi zaplanowane zostały, jako 3.5 m szerokości trakty pieszo-jezdne (funkcja jezdna powinna być utajniona, do wiadomości wyłącznie służb policyjnych i pogotowia ratunkowego, w normalnych warunkach alejami parkowymi może poruszać się lekki sprzęt zmechanizowany przeznaczony do prac pielęgnacyjnych i konserwacyjnych w parku), zaś węższe zaplanowane zostały, jako 2.0 m szerokości ciągi pieszo-rowerowe.

Istniejący podjazd przed frontową elewacją dworu, w granicach dawnego dziedzińca, został w niniejszej koncepcji zaadaptowany bez zmian, z uwagi na jego niedawno przeprowadzoną gruntowną modernizację. Autor uznał, że skoro nie ma jednoznacznych informacji ikonograficznych, kartograficznych odnośnie formy historycznej podjazdu, nie należy go zmieniać.

Rewaloryzacja parku musi zacząć się od pielęgnacji drzew, zgodnie z „Projektem gospodarki drzewostanem” oraz wytycznymi wynikającymi zarówno z niniejszej koncepcji jak i projektu

rewaloryzacji. Cały zakres prac pielęgnacyjnych musi zostać uzgodniony z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Na marginesie warto zauważyć, że współczesne podejście do problematyki pielęgnacji drzew znacznie różni się od tego sprzed kilkudziesięciu lat. Drzewo, które nie ma widocznych uszkodzeń, nie wydziela znaczącego posuszu i w efekcie nie stwarza zagrożenia otoczeniu (przede wszystkim bezpieczeństwu osób i mienia) generalnie nie wymaga ingerencji w postaci zabiegów pielęgnacyjnych. Każda ingerencja w organizm drzewa jest sama w sobie potencjalnym zagrożeniem, głównie w postaci porażenia patogenami grzybów. Takie porażenie może spowodować zamieranie funkcji życiowych, przez co drzewo może stać się łatwym celem dla wtórnych porażeń (nierzadko groźniejszych niż pierwotnych), czy ataku pasożytów.

Poza pielęgnacją, w niezbędnym zakresie, wykonywaną przez doświadczonego wykonawcę, z wymaganymi uprawnieniami konieczne jest usunięcie drzew, które są wyznaczone do usunięcia, ze względu na złą kondycję biologiczną oraz powodowane przez nie potencjalne zagrożenie. Drzewa te zostały wskazane w „Projekcie gospodarki drzewostanem” opracowanym przez ARLAN Architekci Krajobrazu, (sierpień, 2017).

Do przeprowadzenia procesu rewaloryzacji konieczne jest usunięcie także tych drzew, które stanowią kolizję z odtworzonym historycznym układem kompozycyjnym założenia (wykaz drzew przedstawiony został w załączonej poniżej tabeli nr 1) oraz tych, które znajdują się w strefie planowanej inwestycji (wymienione w tabeli nr 2).

Usuwanie znacznej ilości drzew z parku może osobom postronnym wydać się niepotrzebne, a wręcz kontrowersyjne. Są to jednak wymogi procesu rewaloryzacji, którego zadaniem nie jest zniszczenie założenia parkowego, a odtworzenie jego możliwie pierwotnego, historycznego wyglądu, z naturalną adaptacją do współczesnych potrzeb i zastanych ograniczeń. Rewaloryzacja jest procesem trudnym, ale przynoszącym wymierne, często nawet wyśmienite efekty. Jest ponadto prawdziwie fascynującym procesem łączenia historii ze współczesnością, tak pod względem estetyki jak i funkcjonalności.

Adaptacja kompozycji historycznej do współczesnych realiów nie polega li tylko na bezwarunkowym przywróceniu obrazu historycznego. W tym sensie bardzo często obiekt po tak „wzorcowo” przeprowadzonej rewaloryzacji (tam, gdzie byłoby to w ogóle realne) mógłby stać się średnio użytecznym lub wręcz dysfunkcyjnym. Współczesne czasy wymagają współczesnych rozwiązań, a co za tym idzie oferując w pewnym sensie „nowe życie” obiektom zabytkowym, dopuszczają nieszkodliwą, mądrą i świadomą ingerencję podnoszącą funkcjonalność danej przestrzeni, nie pogarszając ani jej walorów estetycznych, ani znaczenia historycznego.

Tabela nr 1.

Wykaz drzew i krzewów do usunięcia, ze względu na kolizję z kompozycją historyczną parku. Numeracja zgodna z arkuszami stanowiącymi integralną część niniejszej koncepcji rewaloryzacji parku, ale również zawartymi w „Projekcie gospodarki drzewostanem”, oprac. przez ARLAN Architekci Krajobrazu, (sierpień, 2017).

Wykaz nie obejmuje drzew i krzewów zakwalifikowanych do usunięcia w dokumentacji pn. „Projekt gospodarki drzewostanem, Zespół dworsko-parkowy Biały Dwór w Toruniu” oprac. przez ARLAN Architekci Krajobrazu (sierpień 2017).

Lp. / nr geod.	Nazwa gatunkowa	Wysokość [m]	Średnica korony [m]	Obwód pnia lub pni / pow. krzewów [cm] / [m2]	Uwagi
1	2	3	4	5	6
38	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	9.5	6	32	-
42	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	10	58	-
43	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	14.5	9	67	-
44	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	8	47	-
45	<i>Acer campestre</i> - <i>klon polny</i>	14.5	7	51	-

1	2	3	4	5	6
46	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	7	57	-
47	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13.5	3.5	24	-
48	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	4	23	-
49	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	8	41	-
50	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	6	64	-
51	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	9	42	-
52	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	7.3	7	18	-
53	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12.5	8	36	-
54	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	8	48	-
55	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	6.5	5	11, 11, 20	-
56	Pyrus communis L. - <i>grusza pospolita</i>	4.5	6	34	-
57	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	10	70	-
58	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	6	28	-
59	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	8.5	5	24	-
60	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11.5	6	33	-
61	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	9	4	19	-
62	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	5	33	-
63	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	4	19	-
65	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	10	8	52	-
66	Acer campestre - <i>klon polny</i>	15	5	35	-
67	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	10.5	5	25	-
68	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	8.6	5	20	-
69	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	17	9	85	-
70	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	21	13	105	-
71	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	17	14	89	-
72	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	25	13	112	-
73	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13.5	6	28	-
74	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	5	34	-
75	Acer campestre - <i>klon polny</i>	8	4	20	-
76	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	9	55	-
77	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11.5	7	48	-
78	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	8.5	5	32	-
91	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	20	12	105	-
92	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	9.5	11	59	-
97	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	16	6	57	-
98	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	12.5	10	76	-
116	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	13	10	107	-
117	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	14	80	-
118	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	23	15	88	-
119	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	5	33	-
120	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	4	39	-
121	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	5	30	-
122	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	6	48	-
124	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	17	6	64	-
125	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	4	33	-
126	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	23	8	97	-
127	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	6	36	-
128	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	9	67	-
129	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	8	60	-
130	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	5	5	18, 20	-
132	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	15	6	76	-
133	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	6	6	24	-
169	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	2	23	-

1	2	3	4	5	6
170	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	3	28	-
172	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	19	7	53	-
173	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	26	8	163	-
174	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	8	3	42	-
176	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	25	8	121	-
206	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	34	-
209	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	4	32	-
215	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	4	37	-
216	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	6	37	-
228	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	51	-
231	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	6	35	-
232	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	6	24	-
233	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	6	25	-
235	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	3	20	-
238	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	7	2	20	-
242	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	3	27	-
243	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	5	42	-
244	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	5	39	-
246	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	5	60	-
248	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	6	25	-
251	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	4	21	-
252	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	5	28	-
259	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	5	23	-
270	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	5	47	-
271	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	9	4	19	-
272	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	8	3	19	-
273	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	7	31	-
282	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	89	-
283	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	9	3	19	-
284	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	33	-
285	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	5	31	-
306	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	5	31	-
307	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	19	6	80	-
308	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	10	94	-
313	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	23	8	102	-
316	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	4	108	-
317	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	23	6	77	-
326	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	22	6	60	-
327	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	7	80	-
328	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	12	3	30	-
330	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna – odrośle od kłody nr 329</i>	15	-	32	-
331	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	6	76	-
332	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	6	76	-
333	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	26	7	104	-
337	Pinus sylvestris L. - <i>sosna pospolita</i>	25	5	116	-
338	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	5	53	-
339	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	7	68	-
345	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	8	111	-
346	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	19	7	49	-
349	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	6	70	-
350	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	4	72	-
366	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	19	4	50	-
367	Acer pseduaplatanus L. - <i>klon jawor</i>	16	2	27	-

1	2	3	4	5	6
368	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	20	3	32	-
369	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	21	3	42	-
370	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	6	81	-
371	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	26	6	80	-
372	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	24	3	71	-
373	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	6	62	-
375	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	17	2	20	-
382	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	19	7	25	-
383	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	7	53	-
384	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	28	9	55, 127	-
385	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	59	-
386	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	57	-
389	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	14	4	31	-
391	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	6	7	30	-
392	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	7	69	-
394	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	26	7	90	-
395	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	6	48	-
396	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	27	8	101	-
403	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	8	62	-
408	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	5	25	-
412	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	25	9	94	-
414	Fagus sylvatica L. - <i>buk zwyczajny</i>	9	6	47	-
421	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	18	6	33	-
422	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	18	4	32	-
423	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	22	4	38	-
424	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	5	72	-
425	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	25	7	89	-
429	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	10	112	-
430	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	30	10	124	-
431	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	6	97	-
432	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	18	6	31	-
442	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	16	3	53	-
462	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	12	4	39	-
464	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	7	88	-
465	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	14	6	33	-
466	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	17	5	41	-
477	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	26	5	57	-
478	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	25	4	61	-
479	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	17	4	32	-
480	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	4	43	-
482	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	18	3	34	-
483	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	5	35	-
487	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	7	88	-
488	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	8	38	-
489	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	3	26	-
490	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	7	74	-
491	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	5	98	-
492	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	79	-
493	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	7	73	-
499	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	6	70	-
500	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	7	84	-
501	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	7	32, 113	-
503	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	4	75	-
507	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	6	69	-

1	2	3	4	5	6
508	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	4	20, 55	-
526	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	5	41	-
527	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	4	85	-
528	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	49	-
529	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	1	25	-
530	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	4	25, 46	-
531	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	3	28	-
532	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	84	-
533	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	4	56	-
571	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	7	99	-
575	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	5	23	-
576	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	6	35	-
577	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	12	84	-
578	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	7	72	-
587	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	5	50	-
588	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	5	30	-
589	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	75	-
590	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	9	123	-
591	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	4	47	-
592	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	24	2	37	-
593	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	8	72	-
595	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	7	72	-
596	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	72	-
597	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	19	10	92	-
598	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	15	4	63	-
602	Acer campestre - <i>klon polny</i>	22	7	64	-
603	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	10	89	-
604	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	19	4	60	-
607	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	4	42	-
608	Acer campestre - <i>klon polny</i>	19	5	31	-
609	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	19	2	47	-
610	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	30	10	138	-
611	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	22	4	57	-
612	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	6	32	-
613	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	18	5	24	-
616	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	6	73	-
617	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	6	21, 41	-
618	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	40	-
619	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	4	60	-
620	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	5	38	-
622	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	6	75	-
629	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	8	96	-
632	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	30	5	83	-
633	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	6	27	-
634	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	11	100	-
635	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	8	83	-
638	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	4	32	-
650	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	18	9	78	-
661	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	26	6	76	-
662	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	29	9	38, 102	-
664	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	27	10	108	-
666	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	6	62	-
667	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	3	38	-
668	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	3	36	-

1	2	3	4	5	6
669	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	27	-
670	Padus racemosa (Lem.) Gilib., syn. Prunus padus - <i>czeremcha zwyczajna</i>	8	4	23	-
671	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	32	-
674	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	28	9	74	-
675	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	25	6	39	-
711	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	11	5	26	-
712	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	4	44	-
713	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	22	11	79	-
714	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	22	6	56	-
715	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	16	5	42	-
716	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	23	7	76	-
717	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	24	6	61	-
718	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	24	7	68	-
719	Ulmus minor Mill. – <i>wiąz polny</i>	22	7	41	-
720	Ulmus minor Mill. – <i>wiąz polny</i>	14	6	38	-
722	Ulmus minor Mill. – <i>wiąz polny</i>	12	6	27, 38	-
723	Ulmus minor Mill. – <i>wiąz polny</i>	16	5	29	-
724	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	6	76	-
725	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	4	54	-
726	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	3	26	-
728	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	5	23	-
729	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	6	37	-
730	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	4	28	-
731	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	5	50	-
734	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	7	78	-
749	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	8	130	-
751	Juglans regia L. - <i>orzech włoski</i>	8	8	23, 37	-
752	Juglans regia L. - <i>orzech włoski</i>	5	5	17	-
753	Juglans regia L. - <i>orzech włoski</i>	7	5	22	-
754	Sambucus nigra L. - <i>bez czarny</i>	7	3	32	-
755	Sambucus nigra L. - <i>bez czarny</i>	4	5	16, 18, 24	-
756	Sambucus nigra L. - <i>bez czarny</i>	8	6	31	-
764	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	25	5	42	-
765	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	16	1	20	-
766	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	17	6	35	-
767	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	11	4	26	-
769	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	8	56	-
770	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	6	34	-
772	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	18	4	39	-
773	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	27	7	78	-
774	Prunus cerasifera Ehrh. - <i>śliwa wiśniowa, syn. ałycza</i>	7	5	16, 16, 24	-
775	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	18	8	22, 24, 26, 28, 31, 32, 48	-
776	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	14	6	33	-
777	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	4	19	-
778	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	18	5	56	-
780	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	19	9	48	-
781	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	65	-
782	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	7	57	-
784	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	11	4	24	-
785	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	11	4	20	-
786	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	14	4	24	-

1	2	3	4	5	6
787	<i>Quercus robur</i> L. - <i>dqb szypułkowy</i>	10	4	26	-
788	<i>Fraxinus excelsior</i> L. - <i>jesion wyniosły</i>	28	8	101	-
789	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	7	42	-
790	<i>Carpinus betulus</i> L. - <i>grab pospolity</i>	14	6	16, 24, 26, 27, 28	-
791	<i>Tilia cordata</i> Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	16	7	16, 23, 24, 29, 47	-
792	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	7	77	-
793	<i>Acer negundo</i> L. - <i>klon jesionolistny</i>	12	6	37	-
794	<i>Fraxinus excelsior</i> L. - <i>jesion wyniosły</i>	26	6	75	-
795	<i>Quercus robur</i> L. - <i>dqb szypułkowy</i>	7	2	21	-
796	<i>Fraxinus excelsior</i> L. - <i>jesion wyniosły</i>	26	4	37	-
797	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	3	39	-
798	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	7	70	-
800	<i>Sambucus nigra</i> L. - <i>bez czarny</i>	7	3	39	-
802	<i>Sambucus nigra</i> L. - <i>bez czarny</i>	8	7	44	-
804	<i>Sambucus nigra</i> L. - <i>bez czarny</i>	7	7	36, 38	-
816	<i>Juglans regia</i> L. - <i>orzech włoski</i>	6	4	12	-
817	<i>Juglans regia</i> L. - <i>orzech włoski</i>	8	6	18, 19	-
818	<i>Juglans regia</i> L. - <i>orzech włoski</i>	7	6	17	-
822	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	18	9	32	-
825	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	18	72	-
826	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	6	23	-
829	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	9	59	-
830	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	8	53	-
831	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	9	64	-
832	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	5	96	-
834	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	6	51	-
835	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	18	9	70	-
836	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	15	69	-
852	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	11	24	-
853	<i>Acer campestre</i> - <i>klon polny</i>	26	16	97	-
856	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	30	14	112	-
857	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	6	98	-
876	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	6	34, 40	-
877	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	4	64	-
878	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	5	83	-
887	<i>Ulmus laevis</i> Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	28	6	116	-
889	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	5	102	-
890	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	3	29	-
892	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	6	75	-
893	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	6	67	-
894	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	6	46	-
898	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	3	71	-
900	<i>Acer negundo</i> L. - <i>klon jesionolistny</i>	26	11	73, 142	-
905	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	7	72, 84	-
906	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	23	5	42	-
907	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	6	84	-
908	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	6	78	-
909	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	4	57	-
910	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	2	74	-
911	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	4	56	-
912	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	7	70, 73	-
916	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	9	73, 95	-

1	2	3	4	5	6
917	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	15	7	26	-
918	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	5	90	-
919	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	9	99	-
920	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	80	-
921	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	64	-
922	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	7	93	-
924	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	6	86	-
925	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	29	8	115	-
926	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	6	61	-
927	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	6	83	-
928	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	5	73	-
929	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	6	104	-
930	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	18	6	55	-
932	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	7	80	-
933	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	9	3	25	-
934	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	29	6	75	-
936	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	5	92	-
937	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	8	70	-
938	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	8	98	-
939	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	24	4	54	-
940	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	8	95	-
941	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	9	95	-
943	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	24	22	115, 160	-
946	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	16	4	34	-
947	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	4	69	-
948	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	63	-
952	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	6	72	-
953	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	52	-
954	Quercus robur L. - <i>dqb szypułkowy</i>	13	4	34	-
955	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	6	48	-
956	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	7	51	-
957	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	16	7	61	-
958	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	3	24	-
962	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	7	34	-
964	Quercus robur L. - <i>dqb szypułkowy</i>	24	4	59	-
971	Quercus robur L. - <i>dqb szypułkowy</i>	27	6	75	-
987	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	12	59	-
990	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	56	-
992	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	23	7	153	-
993	Quercus robur L. - <i>dqb szypułkowy</i>	26	6	67	-
995	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	27	10	65, 65	-
996	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	26	6	57	-
997	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	26	7	49, 50	-
998	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	15	5	29	-
1011	Quercus robur L. - <i>dqb szypułkowy</i>	20	2	31	-
1016	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	64	-
1017	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	6	61, 74	-
1018	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	6	66	-
1019	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	27	8	92	-
1026	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	19	7	82	-
1053	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	8	92	-
1063	Quercus robur L. - <i>dqb szypułkowy</i>	13	3	30	-
1064	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	5	66	-
1065	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	6	58, 92	-

1	2	3	4	5	6
1066	<i>Quercus robur</i> L. - <i>dqb szypułkowy</i>	10	4	22	-
1067	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	29	6	91	-
1068	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	4	72	-
1069	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	6	29	-
1071	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	29	6	132	-
1075	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	3	49	-
1076	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	6	22	-
1077	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	3	38, 56	-
1078	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	3	71	-
1080	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	2	69	-
1082	<i>Quercus robur</i> L. - <i>dqb szypułkowy</i>	14	7	52	-
1083	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	15	2	20	-
1084	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	25	6	53	-
1085	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	7	86	-
1086	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	22	4	33	-
1087	<i>Acer negundo</i> L. - <i>klon jesionolistny</i>	16	5	26	-
1089	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	6	71	-
1090	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	12	3	28	-
1091	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	26	4	77	-
1102	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	5	23	-
1103	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	6	20	-
1104	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	4	93	-
1105	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	13	3	36	-
1107	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	4	64	-
1108	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	6	75	-
1109	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	26	5	73	-
1110	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	29	4	61	-
1111	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	7	67, 78	-
1112	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	28	5	84	-
1114	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	7	36	-
1115	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	5	35	-
1119	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	5	46	-
1120	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	6	48	-
1121	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	3	36	-
1122	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	6	55	-
1123	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	5	23	-
1124	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	6	26	-
1125	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	44	-
1126	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	7	39	-
1127	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	6	47	-
1128	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	3	38	-
1129	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	4	56	-
1130	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	4	36	-
1131	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	4	24	-
1133	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	17	6	38	-
1134	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	25	8	40, 61	-
1136	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	21	7	54	-
1137	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	27	7	38, 61	-
1138	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	25	5	49	-
1139	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	6	38	-
1140	<i>Tilia cordata</i> Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	26	7	37, 50	-
1141	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	26	4	68	-
1142	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	15	6	35	-
1143	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	8	4	34	-

1	2	3	4	5	6
1144	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny, okaz żeński</i>	5	6	16, 18, 22, 26, 29	-
1146	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	23	7	52	-
1147	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	7	33	-
1148	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	20	6	39, 48	-
1149	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	13	5	29	-
1151	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	6	28	-
1152	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	16	7	60	-
1153	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	21	7	63, 67	-
1154	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	5	36	-
1156	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	26	8	61	-
1158	Cornus alba L. - <i>dereń biały</i>	9	4	29	-
1159	Cornus alba L. - <i>dereń biały</i>	9	6	40	-
1160	Cornus alba L. - <i>dereń biały</i>	10	6	36	-
1160 a	Philadelphus coronarius L. - <i>jaśminowiec wonny</i>	-	-	80	-
1163	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	6	28	-
1164	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	7	23, 36	-
1165	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	5	39	-
1166	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	47	-
1167	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	26	6	54	-
1168	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	22	6	44	-
1170	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	7	124	-
1172	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	13	7	76	-
1173	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	8	137	-
1176	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	26	10	100	-
1177	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	5	53	-
1178	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	7	82	-
1179	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	7	66	-
1180	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	5	63	-
1182	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	25	6	57	-
1183	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	23	4	44	-
1184	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	4	46	-
1185	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny okaz żeński</i>	16	6	28	-
1186	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	6	82	-
1187	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	24	6	59	-
1188	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	6	43	-
1189	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	23	6	61	-
1191	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	24	6	37, 55	-
1193	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	6	65	-
1194	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	12	4	27	-
1195	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	5	47	-
1196	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	56	-
1197	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	7	65, 79	-
1198	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	3	25	-
1199	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny okaz żeński</i>	21	6	48	-
1200	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	16	4	31	-
1201	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	45	-
1202	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	6	68	-
1203	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	3	43	-
1204	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	65	-
1205	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	4	42, 52	-
1206	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	7	41, 84	-

1	2	3	4	5	6
1207	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	7	46	-
1209	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	9	101	-
1212	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	52	-
1220	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	7	99	-
1221	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	6	50	-
1225	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	4	21	-
1226	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	2	26	-
1236	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	28	5	69	-
1237	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	12	7	23	-
1238	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	6	39	-
1239	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	5	28	-
1241	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	6	45	-
1242	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	8	122	-
1244	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	14	6	33	-
1245	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	25	10	129	-
1246	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	6	26	-
1247	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	3	46	-
1249	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	7	54	-
1250	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	29	6	86	-
1251	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	28	5	64	-
1252	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	28	6	69	-
1253	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	25	5	37	-
1254	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	28	9	63	-
1255	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	15	3	20	-
1256	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	25	6	45	-
1257	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	20	4	27	-
1258	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	27	6	68	-
1259	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	27	4	35	-
1260	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	21	6	36	-
1262	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	6	26	-
1298	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	15	3	22	-
1303	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	12	5	31	-
1314	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	27	8	85	-
1315	Acer pseudoplatanus L. - <i>klon jawor</i>	29	6	61	-
1317	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	26	6	41	-
1318	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	5	47	-
1322	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	16	6	31	-
1323	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	25	6	68	-
1341	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	2	27	-
1342	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	18	5	30	-
1343	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	4	27	-
1344	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	7	48	-
1377	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	9	109	-
1379	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	35	-
1380	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	6	3	24	-
1381	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	7	63	-
1382	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	5	58	-
1384	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	21	3	51	-
1385	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	8	82	-
1386	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	25	8	47, 90	-
1390	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	29	6	88	-
1392	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	2	60	-
1395	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	28	6	67	-
1396	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	12	4	24	-

1	2	3	4	5	6
1397	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	17	8	35	-
1399	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	7	36	-
1400	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	24	6	45	-
1401	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	19	6	36	-
1402	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	16	8	33	-
1403	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	7	77	-
1404	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	1627	8	58	-
1405	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	25	5	57	-
1408	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	7	72	-
1409	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	7	64	-
1410	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	2	55	-
1411	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	24	6	82	-
1412	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	8	2	28	-
1413	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	6	63	-
1414	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	6	77	-
1415	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	5	44	-
1416	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	3	75	-
1417	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	23	4	47	-
1418	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	25	3	51	-
1419	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	6	56	-
1421	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	22	4	55	-
1422	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	7	56	-
1423	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	19	6	39	-
1424	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	26	16	114	-
1426	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	6	47	-
1427	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	10	3	21	-
1428	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	24	8	60	-
1429	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	23	5	43	-
1431	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	5	85	-
1432	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	32	8	100	-
1433	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	30	4	66	-
1434	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	4	57	-
1436	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	21	2	33	-
1437	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	31	6	94	-
1438	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	32	8	33, 115	-
1439	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	31	-
1440	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	6	29	-
1441	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	25	5	55	-
1457	Ulmus laevis Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	11	4	28	-
1458	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	22	6	59	-
1460	Sambucus nigra L. - <i>bez czarny</i>	9	4	66	-
1531	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	19	10	64	-
1532	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	8	72, 79	-
1533	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	27	6	83	-
1534	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	6	88	-
1535	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	28	6	86	-
1538	Robinia pseudoacacia L. - <i>robinia biała</i>	26	4	65	-
1569	Chamaecyparis lawsoniana Parl. - <i>cyprysik Lawsona</i>	13	4	63	-
1570	Picea abies L. - <i>świerk pospolity</i>	13	6	52	-
1607	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i> <i>okaz żeński</i>	26	4	49	-
1610	Acer negundo L. - <i>klon jesionolistny</i>	28	19	129	-
1611	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	7	41	-

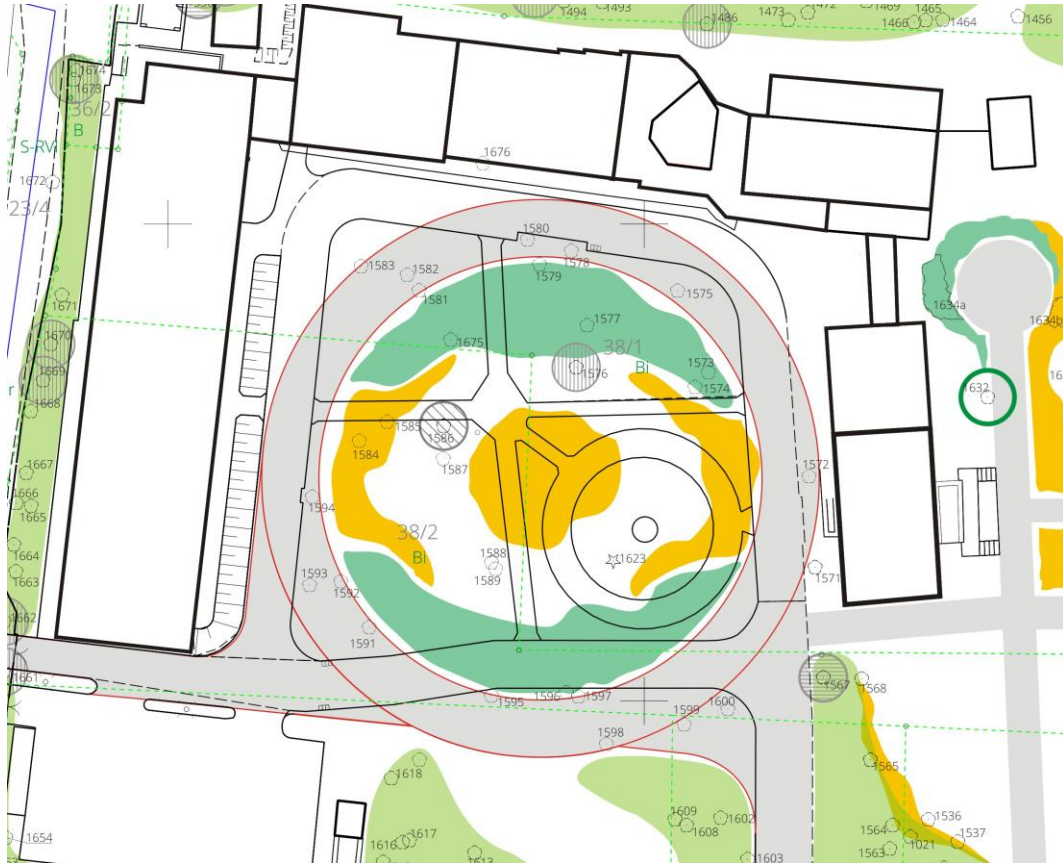
1	2	3	4	5	6
1612	<i>Acer negundo</i> L. - <i>klon jesionolistny</i>	22	17	83, 98	-
1619	<i>Tilia americana</i> L. - <i>lipa amerykańska</i>	4	3	20	-
1620	<i>Tilia americana</i> L. - <i>lipa amerykańska</i>	4	4	22	-
1621	<i>Ulmus laevis</i> Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	24	8	116	-
1622	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	12	4	43	-
1624	<i>Tilia cordata</i> Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	17	8	45, 51, 52, 52, 54	-
1625	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	14	6	50	-
1626	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> Parl. - <i>cyprysik Lawsons</i>	13	4	48	-
1627	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> Parl. - <i>cyprysik Lawsons</i>	13	4	44	-
1628	<i>Chamaecyparis lawsoniana</i> Parl. - <i>cyprysik Lawsons</i>	13	4	43	-
1629	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	15	6	63	-
1630	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	14	6	50	-
1631	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	14	6	39	-
1633	<i>Ulmus laevis</i> Pall. - <i>wiąz szypułkowy, syn. limak</i>	26	9	90	-
1636	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	22	4	74	-
1637	<i>Robinia pseudoacacia</i> L. - <i>robinia biała</i>	24	6	83	-
1639	<i>Quercus rubra</i> L. - <i>dąb czerwony</i>	15	6	47	-
1639 a	<i>Quercus rubra</i> L. - <i>dąb czerwony</i>	7	5	22	-
1640	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	12	6	38	-
1641	<i>Picea abies</i> L. - <i>świerk pospolity</i>	11	5	42	-
1642	<i>Quercus rubra</i> L. - <i>dąb czerwony</i>	13	6	28	-
1642 b	<i>Thuja occidentalis</i> L. 'Aurescens' - <i>żywotnik zachodni odm. Aurescens</i>	7	2	30	-
1643	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	7	46	-
1644	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	10	4	25	-
1645	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	5	23	-
1646	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	9	3	28	-
1655	<i>Acer platanoides</i> L. - <i>klon zwyczajny</i>	27	6	63	-

Bardzo istotnym elementem układu komunikacyjnego, zarówno ze względu na kompozycję zespołu dworsko-parkowego jak i z punktu widzenia funkcjonalności był podjazd przed dworem. Autor wspomniał już w niniejszej dokumentacji, że prawdopodobną formą podjazdu było koło lub owal. Niewielki fragment podjazdu, potwierdzający tę tezę, widoczny jest na zdjęciu aut. Marka Pieróga, zamieszczonym w przywoływanej dokumentacji ewidencyjnej obiektu, wykonanej w 1990 roku przez mgr. inż. arch. kraj. Ewę Buze. Zdjęcie obejmuje całą elewację frontową dworu oraz wspomniany wycinek łuku podjazdu. Niestety poza tym zdjęciem (wykonanym ukośnie w stosunku do linii elewacji), w żadnym, z przeanalizowanych materiałów historycznych, w tym na żadnej z dostępnych map, nie ma informacji potwierdzającej taką właśnie formę reprezentacyjnej części założenia w „Białym Dworze”.

Pomimo to, autor podjął próbę rekonstrukcji podjazdu. Rekonstrukcja wykonana została w formie szkicowej, wyłącznie na podstawie zdjęcia oraz poprzez analogię do innych zespołów dworsko- i pałacowo-parkowych zakładanych dawniej na obszarach Ziemi Chełmińskiej, w których stosowano tego rodzaju rozwiązania. Odtworzenie podjazdu, jak wynika z zamieszczonego poniżej nieskalowanego rysunku, wiązałoby się jednak nie tylko z rezygnacją z obecnej jego formy, ale również z koniecznością usunięcia blisko 30 kolejnych drzew, w tym również cennych. Analizując potencjalne korzyści z przywrócenia kolistej formy reprezentacyjnej części układu komunikacyjnego (przede wszystkim kompozycyjne), w kontekście nieodwołalnych strat związanych z wycinką drzew, w tym również kilku egzemplarzy w przedziale wiekowym 70 – 100 lat, autor uznał to zamierzenie za niezasadne. Istotną przeszkodą są również współcześnie wybudowane, istniejące budynki zakładu opiekuńczo-leczniczego oraz hospicjum „Światło”, korzystające z obecnej formy podjazdu.

Próba rekonstrukcji podjazdu na podstawie zdjęcia z 1990 roku.

Uwagę zwraca zasięg podjazdu kolistego (jedynej możliwej do zrealizowania formy w obecnym stanie zagospodarowania, przy szerokości drogi wynoszącej 6.0 m) oraz konieczność usunięcia ok. 30 drzew, kolidujących z jego funkcją reprezentacyjną. Podjazdy tego typu obsadzone były zazwyczaj niskimi krzewami ozdobnymi lub kompozycjami bylin (ew. roślin jednoroocznych).

Arkusz 2, część 2/2 prezentuje projektowany zasięg drzewostanu, jako piętra najwyższego (kolor jasnozielony), piętra średniego w postaci warstwy krzewów (kolor ciemniejszy zielony) i najniższego piętra szaty roślinnej (rośliny okrywowe, pnącza, byliny, etc. – kolor żółty). W granicach docelowego zasięgu drzewostanu uwzględniona została najstarsza grupa drzew, mieszczących się w przedziale wiekowym od 70 do ponad 120 lat, z jednoczesnym pominięciem drzew do usunięcia (z uwagi na złą kondycję biologiczną i potencjalne zagrożenie), wyznaczonych również w tej grupie.

Poza pielęgnacją drzewostanu i usuwaniem drzew w niezbędnym zakresie, zmierzającym do uzyskania zakładanego w koncepcji efektu docelowego, konieczne jest również odtworzenie drzewostanu w strefach, w których stwierdzone zostały takie braki lub potrzeby. Strefy te zostały zaznaczone na Arkuszu 2 część 2/2 wspomnianym kolorem jasnozielonym, w postaci nieregularnych plam, wychodzących miejscami poza granice opracowania (szczególną uwagę przy rozwiązaniach projektowych należy położyć na strefy obwodowe zabezpieczające wnętrze parku przed silnymi porywami wiatru, np. podczas burz czy w sezonie jesiennym). Jest to sugestia autora dotycząca konieczności znacznego zwiększenia niektórych stref, zwłaszcza wzdłuż granicy południowej, częściowo południowo-wschodniej oraz północnej. Możliwe, że nie wszystkie te strefy uzyskają tak pożądane zwiększenie powierzchni (szczególnie w pasie południowym), niemniej należy podjąć starania by osiągnąć możliwe maksimum w tym zakresie.

Współczesna kompozycja drzewostanu zapewnia otwarcie zatartych zupełnie wewnątrz parkowych, co jest wyraźnie widoczne na przywołanym arkuszu 2 część 2/2. Wnętrza te są pozbawione koloru (białe tło) i zaplanowane w oparciu o analizę dendrochronologiczną oraz waloryzację drzewostanu. Otwarcie wewnątrz parkowych zapewnia równoczesne odtworzenie osi widokowych wychodzących z osi dworu. Wnętrza parkowe są tak samo integralną częścią założenia jak szata roślinna, elementy wyposażenia

czy infrastruktura. Stanowią nie tylko właściwą, zmienną perspektywę postrzegania kompozycji parkowej, ale również są niezbędne z punktu widzenia higieny aerosanitarnej (wymiany mas powietrza), nasłonecznienia wybranych obszarów parku (służą kształtowaniu relacji typu światło - cień) czy otwartości przestrzennej, zapobiegającej uczuciom klaustrofobicznym. Ukształtowanie wnętrza parkowych decyduje o atrakcyjności założenia w taki sam sposób jak odpowiedni dobór roślinności.

W analizowanym przypadku niestety nie ma możliwości odtworzenia historycznych powiązań widokowych z obszarami otaczającymi zespół dworsko-parkowy, ze względu na znacznie bardziej zaawansowane zagospodarowanie tych obszarów (i związane z tym bariery i przeszkody optyczne), w porównaniu do okresu powstawania parku. Jest bardzo prawdopodobne, że w czasach świetności majątku powiązania widokowe sięgały daleko poza granice samego parku. Po stronie północnej rozciągały się obszary łąkowe lub leśne, które powinny być wówczas doskonałym tłem dla całego założenia. Po stronie wschodniej mogła być w późniejszym okresie widoczna wieża ciśnień oraz dalsze zabudowania, a w bliższym zakresie choćby parkowe stawy i ich otoczenie. Po stronie zachodniej zapewne linie widokowe sięgały, co najmniej obszarów położonych poza zachodnią granicą dziedzica, a może do dalej położonych pól lub łąk. Wątpliwe są natomiast dalekie powiązanie widokowe po stronie południowej. Ponieważ park zapewne był optycznie przysłonięty od strony drogi biegnącej mniej więcej w śladzie współczesnym ulicy Grunwaldzkiej ówczesny zasięg widokowy mógł sięgać do granicy założenia lub nawet wcześniej, do zlokalizowanych w południowym pasie parku sadów owocowych.

Planowane współczesne osie widokowe ograniczają się natomiast do obszarów samego założenia, choć rozróżnione są na krótkiego i dalszego zasięgu. Krótki zasięg ogranicza się mniej więcej do odległości rzędu 100 metrów, zaś dalszy do odległości rzędu 300 m. W ten sposób sięgają po stronie północnej do skrajnych drzewostanów parkowych, ewentualnie do granicy lasu. Po stronie północno-wschodniej sięgają dalej, w głąb wnętrza parkowych, do wału ziemnego i pomników przyrody rosnących w jego południowej skarpie. Po stronie wschodniej widoczne będą tarasy spoczynkowe, a po południowo-wschodniej również wgłębnik i odtworzony staw większy, a nawet drzewa rosnące w centralnych punktach tarasów spoczynkowych alei południowej. Zaś po stronie południowej widoczny będzie maszyn drzewostanu obwodowego oraz poszczególne partie wzbogaconej o piętro środkowe i dolne kompozycji szaty roślinnej. Docelowo będzie widoczny również fragment projektowanego budynku hospicjum, jako zakończenie osi widokowej wschód-zachód biegnącej śladem alei centralnej.

W ramach współczesnej adaptacji założenia, w północno-wschodnim obszarze parku wyznaczona została strefa pod lokalizację inwestycji w ramach realizowanego przez Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne projektu pn. „Podniesienie jakości opieki paliatywnej w mieście Toruniu przez budowę budynku Hospicjum”. Strefa ta, co zostało już szczegółowo opisane w niniejszej dokumentacji, wybrana została po wnikliwych analizach opartych na inwentaryzacji dendrologicznej, analizie kondycji biologicznej drzew, dendrochronologii oraz finalnej waloryzacji drzewostanu.

Jest to jedyny obszar parku, w obrębie którego można taką inwestycję ulokować, a zarazem jest to lokalizacja najlepsza z wielu różnych względów, m. in.:

- budynek dwukondygnacyjny zastąpi naturalną barierę wiatrochronną, która byłaby konieczna po usunięciu znacznej ilości bezwartościowych, silnie przegęszczonych samosiewów; idea powstania budynku dwukondygnacyjnego była zalecana niemal tuż po wyznaczeniu tej strefy, właśnie z uwagi na konieczność blokowania silnych wiatrów mogących uszkodzić drzewostan historyczny znajdujący się w głębi parku,
- wiele atrakcyjnych miejsc znajduje się w strefie wschodniej parku, a z nowego budynku będzie do nich bardzo blisko, co umożliwi spacer również osobom z ograniczoną niepełnosprawnością ruchową,
- strefa doskonale wpisuje się w odtworzony układ drogowy, a sam budynek będzie w pełni zintegrowany z komunikacją parkową (zgodnie z rysunkiem koncepcji), nie naruszając istniejącej rzeźby terenu,
- z uwagi na bezpośrednią bliskość rozbudowywanego właśnie szpitala hospicjum będzie technicznie i komunikacyjnie zintegrowane z budynkami szpitalnymi.

Bardzo istotnym zapewnieniem ze strony Inwestora jest ograniczenie podpiwniczenia do kilku pomieszczeń ulokowanych w okolicy środka strefy (pozostała część budynku nie będzie wymagała podpiwniczenia). Szczegółowe rozwiązania w zakresie zabezpieczenia cennego drzewostanu parkowego, w tym głównie pobliskich pomników przyrody muszą znaleźć się w projekcie rewaloryzacji - włącznie z ograniczeniem strefy budowy, poruszania się ciężkiego sprzętu czy składowania materiałów.

W załączonej poniżej tabeli nr 2 wymienione zostały wszystkie drzewa przeznaczone do usunięcia w związku ze wskazaniem północno-wschodniego narożnika parku, jako strefy inwestycyjnej.

Tabela nr 2.

Wykaz drzew i krzewów do usunięcia, ze względu na lokalizację nowej inwestycji w ramach projektu „Podniesienie jakości opieki paliatywnej w mieście Toruniu przez budowę budynku Hospicjum” realizowanego przez Kujawsko-Pomorskie Inwestycje Medyczne sp. z o.o. Numeracja zgodna z arkuszami stanowiącymi integralną część niniejszej koncepcji rewaloryzacji parku, ale również zawartymi w „Projekcie gospodarki drzewostanem”, oprac. przez ARLAN Architekci Krajobrazu, (sierpień, 2017).

Wykaz nie obejmuje drzew i krzewów zakwalifikowanych do usunięcia w dokumentacji pn. „Projekt gospodarki drzewostanem, Zespół dworsko-parkowy Biały Dwór w Toruniu” oprac. przez ARLAN Architekci Krajobrazu (sierpień 2017).

Lp. / nr geod.	Nazwa gatunkowa	Wysokość [m]	Średnica korony [m]	Obwód pnia lub pni / pow. krzewów [cm] / [m2]	Uwagi
1	2	3	4	5	6
41	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	3	34	-
94	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	4	45	-
143	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	7	64	-
144	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	27	11	200	-
145	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	7	3	21	-
146	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	5	28	-
147	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	8	4	20	-
148	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	6	44	-
149	Quercus petraea (Matt.) Liebl. - <i>dąb bezszypułkowy</i>	20	7	106	-
150	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	9	2	24	-
150a	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	16	7	46	-
151	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	3	32	-
152	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	5	27	-
153	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	14	5	58	-
154	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	8	5	23	-
155	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	5	38	-
156	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	5	39	-
157	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	6	38	-
159	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	12	7	54	-
160	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	6	40	-
161	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	11	3	29	-
162	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	11	5	35	-
163	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	27	7	151	-
164	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	29	11	216	-
165	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	6	51	-
166	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	4	23	-
167	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	2	24	-
168	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	20	12	90	-
182	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	11	93	-
183	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	28	13	143	-
184	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	9	104	-

1	2	3	4	5	6
185	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	23	9	91	-
186	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	3	50	-
187	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	20	3	46	-
188	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	5	72	-
189	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	17	4	37	-
190	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	3	47	-
191	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	8	84	-
192	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	3	25	-
193	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	4	37	-
194	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	4	22	-
195	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	3	42	-
196	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	4	33	-
197	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	7	29	-
198	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	7	55	-
199	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	25	7	75	-
200	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	2	33	-
201	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	3	31	-
202	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	3	31	-
203	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	5	34	-
204	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	3	26	-
205	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	4	32	-
207	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	5	34	-
217	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	6	64	-
218	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	72	-
219	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	24	4	58	-
220	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	61	-
221	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	3	29	-
222	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	4	36	-
223	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	52	-
224	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	26	7	68	-
225	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	42	-
226	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	3	30	-
227	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	17	6	23	-
229	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	5	42	-
230	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	21	8	50	-
254	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	11	107	-
255	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	12	185	-
260	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	7	71	-
261	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	3	55	-
262	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	7	74	-
263	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	9	6	40	-
264	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	23	5	49	-
265	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	5	34	-
266	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	4	54	-
267	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	4	22	-
268	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	22	5	69	-
269	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	8	110	-
275	Quercus robur L. - <i>dąb szypułkowy</i>	27	7	139	-
276	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	7	4	19	-
277	Tilia cordata Mill. - <i>lipa drobnolistna</i>	8	4	19	-
279	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	4	42	-
281	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	3	40	-

1	2	3	4	5	6
290	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	12	4	19	-
291	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	24	11	114, 128	-
292	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	29	12	220	-
293	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	31	16	240	-
294	Carpinus betulus L. - <i>grab pospolity</i>	26	10	148	-
295	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	14	5	35	-
296	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	13	4	21	-
297	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	21	3	38	-
298	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	3	28	-
299	Fraxinus excelsior L. - <i>jesion wyniosły</i>	22	4	48	-
300	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	3	53	-
301	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	15	3	27	-
302	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	20	2	37	-
303	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	19	2	36	-
304	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	16	2	21	-
305	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	22	6	57	-
413	Acer platanoides L. - <i>klon zwyczajny</i>	32	12	185	-

Kolejnym aspektem procesu adaptowania historycznego założenia do potrzeb współczesnych jest instalacja niezbędnej infrastruktury. Autor sugeruje trzy systemy, które powinny pojawić się w parku z uwagi na bezpieczeństwo osób z niego korzystających oraz właściwą konserwację i pielęgnację samego obiektu. Te systemy to automatyczne oświetlenie, zdalny monitoring wizualny oraz automatyczne nawadnianie.

Zgodnie ze współczesnymi standardami projektowania oświetlenia nie należy „zaśmieczać” przestrzeni niepotrzebnym światłem. Należy w tym względzie unikać chaosu, przypadkowości, nadmiaru oświetlenia i w efekcie zbędnego zużywania energii – zarówno ze względów ekologicznych, jak i ekonomicznych. Celem instalacji systemu oświetlenia jest stonowane i subtelne oświetlanie wybranych fragmentów założenia, w tym głównie ciągów komunikacyjnych, tarasów spoczynkowych i wybranych przestrzeni, szczególnie wartościowych i dobrze wyglądających w warunkach wieczornych. Dodatkową atrakcją parku mogą być specjalne efekty oświetleniowe uzyskane dzięki odpowiednio dobranym oprawom oświetlającym pojedyncze egzemplarze drzew, np. pomniki przyrody lub drzewa rosnące w centralnych punktach tarasów spoczynkowych.

Instalacja systemu kamer umożliwiających stały, bieżący monitoring obszaru parku to jeden z warunków zapewnienia poczucia bezpieczeństwa wszystkim jego użytkownikom. Kamery monitoringu zazwyczaj zmuszają do rezygnacji z aktów wandalizmu, chuligańskich wybryków, świadomych napaści czy kradzieży. W przypadku odtwarzanego założenia dworsko-parkowego jest to tym ważniejsze, że po zakończeniu procesu rewaloryzacji będzie to obiekt o charakterze użyteczności publicznej, z którego korzystać będą osoby niepełnosprawne, pacjenci i personel hospicjum, pacjenci i personel szpitala oraz odwiedzający (rodziny, znajomi), a także mieszkańcy okolicznych osiedli. Monitoring zapewni nie tylko ochronę bezpieczeństwa w klasycznym rozumieniu, ale także bezpieczeństwo pacjentów przebywających w parku. W razie stwierdzenia przypadków wymagających nagłej pomocy medycznej dużo łatwiej będzie dotrzeć ratownikom do osób poszkodowanych.

Trzecim zalecanym elementem infrastruktury jest system automatycznego nawadniania. Oparty jest on na zraszaczach wynurzalnych oraz liniach kroplujących, będąc jednocześnie całkowicie ukrytym na głębokości ok. 20-40 cm pod powierzchnią ziemi. Zgodnie z zaleceniami autora i docelowymi ustaleniami z Inwestorem system automatycznego nawadniania swoim zasięgiem obejmować powinien obszar wewnątrz parkowych, w obrębie których założone zostaną trawniki ozdobne oraz strefy, w których wykonane będą określone nasadzenia roślin, których podlewanie będzie niezbędne bądź przez pewien czas wysoce zalecane. System funkcjonować będzie jedynie w sezonie wegetacyjnym, po zakończeniu sezonu konieczne będzie jego serwisowanie w zakresie usunięcia wody.

Szczegółowe rozwiązania dotyczące zakresu oraz specyfiki wymienionych systemów powinny pojawić się w projekcie rewaloryzacji.

8. Elementy wyposażenia parku

Na terenie zespołu dworsko-parkowego, podczas prac terenowych, zidentyfikowane zostały tylko dwa elementy, które można zaliczyć do dawnego wyposażenia: opisywaną już płytę pomnikową, poświęconą pamięci dawnego właściciela majątku, prawdopodobnie Daniela Christopha Janitz (który zdecydował się na przekazanie po śmierci swojej i śmierci swojej córki całego majątku, włącznie z dworem i parkiem, miastu Toruń) oraz nieczynną fontannę, zlokalizowaną w niedużej odległości od elewacji wschodniej dworu, na jego osi głównej. Obydwa elementy są w stanie umożliwiającym ich dalsze wykorzystanie i eksponowanie, jako swego rodzaju pamiątek pochodzenia historycznego. Powinny jednak wcześniej zostać poddane profesjonalnej renowacji i konserwacji.

Fontanna, zgodnie z założeniami koncepcji, pozostanie w swojej dotychczasowej lokalizacji i znajdzie się docelowo w centrum niewielkiego, kołistego placu spoczynkowego, który został zaplanowany na osi dworu, na przedłużeniu tarasu.

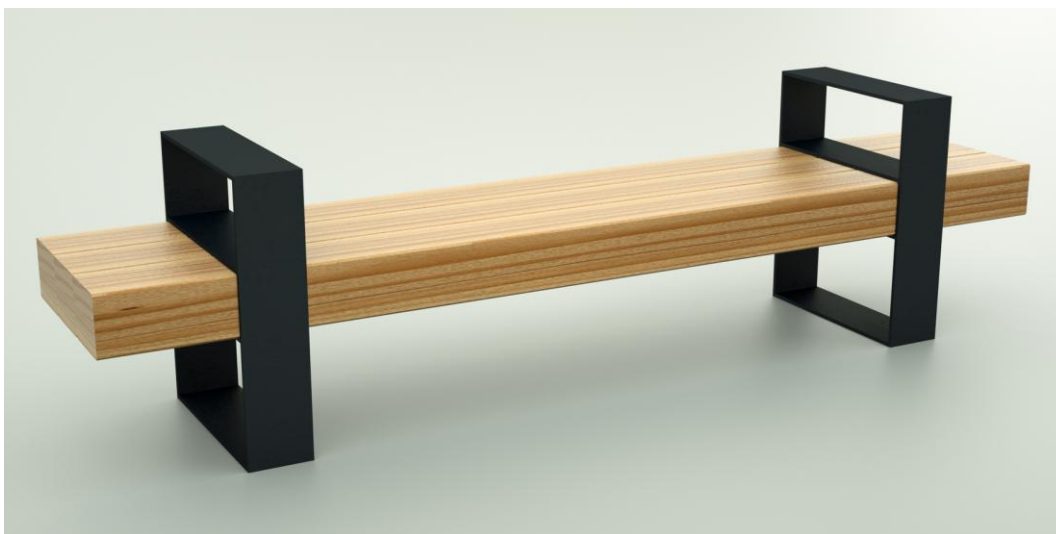
Płyta pomnikowa zostanie natomiast przeniesiona na taras spoczynkowy zaplanowany w głównej alei parkowej, na skrzyżowaniu z węższą alejką prowadzącą w kierunkach północ-południe, w pobliżu projektowanego budynku hospicjum. Pozwoli to na przywołanie historii i należyte uhonorowanie hojności właściciela ówczesnego majątku Weissshof, D. Ch. Janitz oraz na podniesienie wartości całego założenia parkowego, jako realnie obecnego i istotnego w historii miasta. W pobliżu płyty pomnikowej zalecane jest ustawienie niewielkiej tablicy informacyjnej (spójnej z system informacji przestrzennej parku) z krótką historią założenia dworsko-parkowego, skanami map historycznych, na podstawie których opracowana została koncepcja oraz projekt rewaloryzacji, a także skanem koncepcji oraz wskazaniem miejsca „tu jestem”. W miejsce tablicy informacyjnej może zostać ustawiona tablica multimedialna, z prezentacją graficzną historii parku oraz lektorem czytającym tę historię (dla osób niedowidzących lub z wadami wzroku).

Z uwagi na brak w materiałach historycznych jakichkolwiek informacji pisemnych dotyczących wyposażenia parku (pomijając fontannę oraz płytę pomnikową) oraz brak ikonografii, niemożliwe jest stwierdzenie czy park rzeczywiście posiadał takowe. Domniemywać można, biorąc pod uwagę choćby tylko obszar założenia, że powinny tu dawniej znajdować się przynajmniej ławki, np. w obrębie tarasów spoczynkowych (o zarysach jednego z takich tarasów wspomina Ewa Buze, w opracowanej przez siebie dokumentacji ewidencyjnej), a może i latarnie, oświetlające ciągi komunikacyjne.

Niezależnie od faktycznego, historycznego zagospodarowania parku, obecna koncepcja rewaloryzacji przewiduje wprowadzenie elementów wyposażenia, w postaci tzw. małej architektury (aktualnie nieobecnych), a koniecznych dla komfortu użytkowników. Wśród tych elementów znajdują się m. in. oprawy oświetleniowe (autor zaleca minimum trzy rodzaje opraw), siedziska i ławki parkowe, leżaki ogrodowe (przeznaczone do ustawiania na polanach trawiastych, w bezpośrednim otoczeniu dworu), źródła z wodą pitną (mogące stanowić element promujący Toruńskie Wodociągi sp. z o.o.), poidła dla ptaków, kosze na odpady oraz elementy systemu komunikacji przestrzennej (niewielkie tablice, drobne kierunkowskazy ułatwiające orientację w terenie). Wśród rodzajów opraw autor koncepcji zaleca: oprawy alejowe o wysokości do 4.5 m (z uwagi na nisko osadzone korony części drzew parkowych), oprawy alejowe o wysokości do 1.0 m oraz oprawy montowane nawierzchni, a służące do podświetlania pni oraz koron wybranych drzew, np. pomników przyrody. Ponadto mogą być również wprowadzone oprawy projektorowe do podświetlania grup roślin, głównie ozdobnych krzewów oraz oprawy zapewniające efekty oświetleniowe typu wall-washing, przy nowym budynku hospicjum (dobór opraw musi wówczas zostać uzgodniony z zarządem hospicjum, żeby uniknąć efektów negatywnie oddziałujących na pacjentów).

Wszystkie te wymienione wyżej elementy oraz ewentualne inne, dodatkowe, przewidziane w projekcie rewaloryzacji, powinny być wykonane z materiałów szlachetnych (drewno, metal, kamień, ew. szkło hartowane, odporne na akty wandalizmu) z wysoką starannością. Ponadto powinny cechować się odpowiednimi współczynnikami odporności na warunki atmosferyczne oraz zniszczenia mechaniczne, a jednocześnie prostą i oszczędną, nowoczesną formą, pozostającą w zgodzie zarówno z charakterem parku jak i wyglądem nowego budynku hospicjum (o prawdopodobnie nowoczesnym wzornictwie). Prosty czy wręcz minimalistyczny wygląd elementów wyposażenia powinien godzić styl, w jakim zaprojektowana została rewaloryzacja parku ze współczesną formą architektoniczną. Oczywiście jest uzgodnienie doboru wszystkich elementów wyposażenia, na etapie dokumentacji projektowej, z wojewódzkim konserwatorem zabytków.

Poniżej zamieszczone zostały przykłady poszczególnych elementów wyposażenia:

Propozycja 1: prosta, nowoczesna ławka parkowa z drewna i stali, bez oparcia ustawiana wzdłuż ciągów pieszych

Propozycja 2: prosta, nowoczesna ławka parkowa z drewna i stali, z oparciem ustawiana wewnątrz tarasów spoczynkowych oraz wgłębnika

Propozycja 3: proste, nowoczesne leżaki parkowe z drewna i stali, z oparciem ustawiana na polanach trawiastych, w wybranych wnętrzach parkowych

Propozycja 4: nowoczesny element systemu informacji przestrzennej parku
tablica informacyjna - ustawiana przy tarasach spoczynkowych

Propozycja 5: nowoczesny element systemu informacji przestrzennej parku
drogowskaz - ustawiany przy skrzyżowaniach dróg parkowych

Propozycja 6: nowoczesny minimalistyczny kosz na odpady komunalne
ustawiany przy skrzyżowaniach oraz wzdłuż dróg parkowych

Propozycja 7: modernistyczny kosz na odpady komunalne ustawiany przy skrzyżowaniach oraz wzdłuż dróg parkowych

Propozycja 8: modernistyczny źródło z wodą pitną - ustawiany przy wybranych skrzyżowaniach oraz wzdłuż wybranych dróg parkowych

Propozycja 9: nowoczesna oprawa oświetleniowa na słupie – wys. do 4.5 m ustawiana przy głównych drogach parkowych

Propozycja 10: nowoczesna oprawa oświetleniowa na słupie – wys. do 3.0 m ustawiana przy głównych drogach parkowych

Propozycja 11: nowoczesna niska oprawa oświetleniowa – wys. do 0.8 m ustawiana przy głównych drogach parkowych

Propozycja 12: nowoczesna oprawa projektorowa – oświetlająca grupy roślin ustawiana w określonych punktach we wnętrzach parkowych

Propozycja 13: nowoczesna oprawa nawierzchniowa - podświetlająca kłody i korony drzew ustawiana w określonych punktach przy drzewach, we wnętrzach parkowych

9. Infrastruktura

Rewaloryzacja parku uwzględnia wprowadzenie zarówno elementów wyposażenia jak i instalacji podziemnych w zakresie niezbędnej infrastruktury. W punkcie 7 niniejszego opisu autor zawarł sugestie odnośnie trzech podstawowych systemów, wspomagających obsługę parku oraz podnoszących komfort jego użytkowania: systemu oświetlenia, systemu monitoringu wizyjnego oraz systemu automatycznego nawadniania.

Oświetlenie założenia dworsko-parkowego powinno zostać podzielone na osobne, niezależne obwody, które będą mogły być włączane i wyłączane, w zależności od bieżących potrzeb. Ilość obwodów oraz ich zasięg powinien wynikać z projektu rewaloryzacji. Przede wszystkim jednak oświetlenie służy bezpiecznej komunikacji po terenie oświetlanego obiektu czy przestrzeni, naturalnie po zapadnięciu zmroku, zaś jego wtórną rolą jest zapewnienie właściwych efektów estetycznych. System oświetlenia powinien zostać zaprojektowany w taki sposób by spełniać obie te funkcje. Naturalnie powinien być również prosty w obsłudze, w maksymalnym możliwym stopniu zautomatyzowany oraz ekonomiczny (oparty na źródłach LED).

W koncepcji przewidziany został system wykorzystujący oświetlenie tzw. światłem białym. Alternatywą dla tej propozycji jest światło LED kolorowe.

W zakresie oświetlenia kolorowego alternatywą są nowoczesne oprawy LED firmy zarówno firmy LEDS Polska sp. z o. o. jak i PHILIPS Lighting Polska S.A., w tym szczególnie oprawy listwowe TRON (firmy LEDS), oprawy listwowe ColorGraze Powercore RGB (PHILIPS), oprawy projektorowe RAY (firmy LEDS) czy ColorBlast Powercore RGB (PHILIPS) oraz oprawy montowane w nawierzchni (także w trawniku) czyli DecoScene RGB (w typie opraw z rodziny GEA firmy LEDS).

Specjalistyczny dobór opraw ColorGraze Powercore RGB, DecoScene RGB i ColorBlast Powercore RGB jest propozycją opartą na nowatorskiej idei, opracowanej przez autora koncepcji i

nazwanej „Ogrodem Scenicznym” (we współpracy z firmą PHILIPS Lighting Polska S.A. oraz LEDS Polska sp. z o.o.).

Oprawy RGB dają możliwość zmieniania barwy światła, w zależności od potrzeb budowania określonego nastroju w oświetlanej przestrzeni. Zmiany jednak nie są autonomiczne, ale wynikają ze specjalnie napisanego pod różne rodzaje aktywności programu. Na co dzień fragment przestrzeni oświetlany przez oprawy RGB może być podświetlany tylko światłem białym, w określonym, zaprogramowanym zakresie (lub oprawy te mogą być zupełnie wyłączone), natomiast na specjalne okazje mogą być uruchamiane stworzone i zapisane wcześniej programy, wykorzystujące światło kolorowe.

Aranżacja wybranej przestrzeni parku, jako „Ogrodu Scenicznego” © możliwa jest również w już zagospodarowanej przestrzeni. Jeśli Inwestor zechce skorzystać z tej oferty powinien zwrócić się do firmy ARLAN Architekci Krajobrazu lub bezpośrednio do autora projektu z pytaniem o możliwość adaptacji przestrzeni do „Ogrodu Scenicznego” ©.

W zakresie instalacji okablowania należy korzystać wyłącznie z kabli ziemnych (w czarnej osłonie) i układać je w wykopach, na głębokości zgodnej z wymogami prawnymi oraz oznaczyć specjalną taśmą ostrzegawczą. W miejscach, w których napotkane zostaną przeszkody uniemożliwiające przekop, w tym głównie korzenie drzew, należy je ominąć (nie usuwać i nie przecinać!). Wykopy, z uwagi na konieczność maksymalnej ochrony drzewostanu, powinny być prowadzone wyłącznie ręcznie.

W zależności od wyboru systemu monitoringu wizyjnego może on wymagać okablowania lub przesyłać sygnał drogą radiową. Przy wyborze systemu wymagającego okablowania należy zaprojektować rozmieszczenie kamer oraz wyznaczyć miejsca ich montażu, a następnie wyznaczyć liniowe przebiegi kabli. Projekt powinien narzucać w tym zakresie maksymalne ograniczenia i wykorzystywać wykopy pod instalację oświetleniową (ewentualnie elektryczną inną), w których również mogłyby zostać zainstalowane kable systemu monitoringu oraz inne, niezbędne przewody.

System nawadniania pod względem budowy technicznej system składa się z rurociągów podziemnych, zraszaczy wynurzanych, linii kroplujących, elektrozaworów sterujących pracą poszczególnych sekcji i czujnika deszczu oraz sterownika, który zarządza pracą systemu. System służy wyłącznie do podlewania wyznaczonych obszarów parku i czynny będzie w okresie wegetacji roślin i trawnika. W okresie zimowym, ze względu na specyfikę techniczną (płytkie posadowienie rur systemu) system nawadniania będzie nieczynny, a woda z systemu nawadniania musi zostać usunięta sprężonym powietrzem, jeszcze przed nadejściem temperatur poniżej zera. Nawadnianie, podobnie jak system oświetlenia, powinno zostać podzielone na sekcje o konkretnych celach i zasięgach. Z uwagi na duży pobór wody podlewanie większych obszarów nie będzie możliwe jednorazowo, a w ustalonych i zaprogramowanych przedziałach czasowych, głównie w nocy (podlewanie nocne to pora, która pozwala na optymalne wykorzystanie wody przez rośliny i zminimalizowanie efektu parowania, a tym samym strat wody; poza tym nie przeszkadza w korzystaniu z parku w ciągu dnia).

Jak zostało to wspomniane powyżej w tych samych wykopach, co okablowanie oświetlenia czy systemu monitoringu wizyjnego można układać również rury systemu nawadniania, jednakże na znacznie mniejszej głębokości wynoszącej 30-40 cm. Nie trzeba obawiać się zagrożenia ze strony połączenia wody i prądu. Kable elektryczne ziemne są przygotowane do długoletniego kontaktu z fauną i florą podziemną (w tym odporne na działanie mikroorganizmów), z kwasami zawartymi w podłożu, a także z wodą. Nie ma więc ze strony przyrody żywej żadnego ryzyka destrukcji okablowania, zwłaszcza jego osłon.

System nawadniania musi zostać przyłączony zarówno do źródła wody będącego w dyspozycji Inwestora oraz do źródła energii elektrycznej (zasilanie elektrozaworów, komputera sterującego pracą systemu).

Autor zaleca system automatycznego nawadniania oparty o produkty obecnego na polskim rynku od wielu lat amerykańskiego producenta - firmy HUNTER. Zawansowanie technologiczne firmy HUNTER poparte jest długoletnim doświadczeniem w branży. System jest w pełni zautomatyzowany, prosty w obsłudze i efektywny, spełniający w pełni swoje podstawowe zadanie, jakim jest dostarczanie wody na wskazanych obszarach.

Projekt rewaloryzacji oraz projekt wykonawczy musi uwzględniać niezbędny element dodatkowy infrastruktury, z którego korzystać będą wszystkie projektowane podziemne systemy przesyłowe – tzw. przepusty. W tego rodzaju instalacjach używa się zewnętrznych rur kanalizacyjnych PCV, o zalecanych

przekrojach (minimum 110 mm). Przepusty powinny zostać położone na etapie instalacji infrastruktury, ale przed wykonaniem nawierzchni oraz sprawdzone pod względem prawidłowości ich położenia. Powinny być również zabezpieczone do czasu instalacji systemów nawadniania, oświetlenia i innych. Otwory rur kanalizacyjnych należy zabezpieczyć na obu końcach przed wnikaniem tam podłoża oraz oznaczyć np. palikami (przed ich zakopaniem).

Instalacja przepustów we wskazanych miejscach sprawi, że przy konserwacji systemów podziemnych i ewentualnych wymianach czy naprawach, nie będzie konieczności naruszania struktury technicznej dróg parkowych ani też przekopywania się pod nimi.

10. Wnioski i uwagi końcowe

Wieloletnie zaniedbania w pielęgnacji sprawiły, że zespół dworsko-parkowy „Biały Dwór” w Toruniu zatracił swoją dawną formę, a co za tym idzie również i współczesną atrakcyjność. Niewątpliwie, z uwagi na ciekawą historię i lokalną rangę (choć niestety zapomnianą) nadal jest obiektem cennym tak pod kątem historycznym jak i przyrodniczym. Wciąż istnieje szansa jego pełnej rewaloryzacji, ponieważ zachowała się największa wartość, czyli parkowy starodrzew, którego szczegółowa analiza (sprzężona z analizą dostępnych materiałów historycznych) pozwoliła na „odczytanie” historycznego układu komunikacyjnego, kompozycji wnętrza parkowych, układu wodnego (w powiązaniu z istniejącym nadal stawem) oraz głównych osi widokowych.

Sporym utrudnieniem w procesie badania źródeł historycznych mówiących o parku była bardzo niska szczegółowość kartograficzna (ograniczająca się w zasadzie do obrysu granic parku, lokalizacji budynków oraz stawów) i w zasadzie brak jakichkolwiek przekazów pisemnych. Całość koncepcji została więc oparta na przeanalizowanych mapach topograficznych, mapach hipsometrycznych oraz dokumentacji ewidencyjnej wykonanej w 1990r. przez mgr inż. arch. kaj. Ewę Buze.

Rewaloryzacja jest procesem trudnym, ale jednocześnie niezwykle fascynującym, zarówno w swoim biegu początkowym, polegającym na wyszukiwaniu i analizowaniu źródeł historycznych (o ile są dostępne) jak i w fazie finalnego projektowania. Zdarza się, że z bardzo niewielu lub bardzo skąpych danych historycznych powstaje - z etapu na etap - coraz bardziej konkretna wizja przywrócenia obrazu założenia parkowego z przed lat. Podobnie jest w tym przypadku, ponieważ historia parku zapisana została głównie w strukturze przestrzennej i wiekowej, istniejących do dzisiaj, najstarszych drzew. Samej kompozycji nie sposób było odczytać z map czy dokumentacji ewidencyjnej.

Naturalnie obecna faza dokumentacji, w postaci koncepcji rewaloryzacji, zatrzymuje się na ograniczonej dokładności, dając jednak solidną podstawę do dalszego procesu projektowego, którego zadaniem jest doprowadzenie do umożliwienia rozpoczęcia fizycznej realizacji prac w terenie. To, że przed rozpoczęciem rewaloryzacji parku niezbędna jest techniczna, wielobranżowa dokumentacja projektowa, zostało już kilkakrotnie wspomniane. Ważne jest by wykonana została zarówno w oparciu o koncepcję rewaloryzacji uzgodnioną przez wojewódzkiego konserwatora zabytków, oraz w oparciu o integralną część tej dokumentacji, jaką jest „Projekt gospodarki drzewostanem”. Wszystkie branże uwzględnione w projekcie, włącznie z kwestiami architektonicznymi, zgodnie z normalną procedurą praktykowaną w krajach wysoko rozwiniętych, powinny podlegać bezpośrednim uzgodnieniom z wiodącym w zespole projektowym architektem krajobrazu. Niedopuszczalne jest by rolę wiodącego projektanta przejął architekt, konstruktor czy projektant instalacji. Park jest obszarem wymagającym szczególnej, świadomej wrażliwości, znajomości problematyki ochrony starodrzewia, warunków gruntowo wodnych, podatności na zniszczenia wskutek działania wiatru i wielu innych aspektów związanych z jego prawidłowym egzystowaniem i planowanym rozwojem. Polska jest niestety krajem pozostającym nadal daleko w tyle za państwami, w których krajobraz odgrywa kluczową rolę w świadomości społeczeństw. W Polsce przy realizowaniu wszelkich inwestycji związanych z powstawaniem nowych budynków w istniejącym, zastanym otoczeniu, najwięcej do powiedzenia mają architekci, nie architekci krajobrazu. Niestety jest to wynik kompletnego braku świadomości kolejnych polskich rządów oraz wybieranych posłów. Brak uregulowań prawnych w kontekście ochrony krajobrazu powoduje bardzo często degradację przestrzeni, mającej ogromny wpływ, na jakość życia. Z tego też względu autor dokumentacji uznał za konieczne uświadomienie wszystkich uczestników zarówno procesu projektowego, jak i wykonawczego, że nadrzędną rolę w obu tych procesach powinien pełnić doświadczony architekt krajobrazu, gwarantujący prawidłowe ich przeprowadzenie.

Szczegółowe rozwiązania projektowe powinny obejmować nie tylko ostateczny kształt układu komunikacyjnego ze wszystkimi jego aspektami technicznymi, nie tylko szczegółowy dobór roślinności (w zakresie wszystkich pięter szaty roślinnej), systemy oświetlenia, monitoringu wizyjnego, nawadniania ale również cały zakres niezbędnych rozwiązań dotyczących budowy nowego budynku hospicjum w wyznaczonej w koncepcji strefie.

Newralgicznym momentem w procesie rewaloryzacji będą wszystkie roboty ziemne, zarówno w kontekście budowy hospicjum jak i instalacji infrastruktury, instalacji elementów wyposażenia, a także w zakresie budowy wgłębnika, suchego stawu oraz odtwarzania polan trawiastych. Cały ten zakres prac, powinien zostać określony w projekcie wykonawczym włącznie ze wszystkimi ograniczeniami, mającymi na celu pełną ochronę pozostawionego drzewostanu parkowego. Projekt powinien wyznaczać warunki wykonywania tych prac, określać precyzyjnie strefy ochrony drzew, w tym pomników przyrody oraz założyć – od samego początku fazy wykonawczej – stały nadzór inspektora nadzoru prac w terenach zieleni z odpowiednim stażem zawodowym i doświadczeniem w zakresie rewaloryzacji zabytkowych obiektów dworsko- i pałacowo-parkowych. Nie można bowiem pozwolić przyszłemu wykonawcy robót budowlanych czy infrastrukturalnych na realizowanie typowej, standardowej procedury, sprawdzającej się na normalnym placu budowy, w normalnych warunkach.

Zasady prac w parku powinny maksymalnie ograniczać używanie jakiegokolwiek ciężkiego sprzętu zmechanizowanego, zakazywać składowania, przygotowywania i transportu materiałów, narzędzi i sprzętu, a także ustawiania tymczasowych obiektów obsługujących plac budowy. Nie wolno dopuszczać do zagęszczania podłoża, naruszania brył korzeniowych drzew przeznaczonych do zachowania, a także narażania ich na urazy mechaniczne czy pochodne biologiczne.

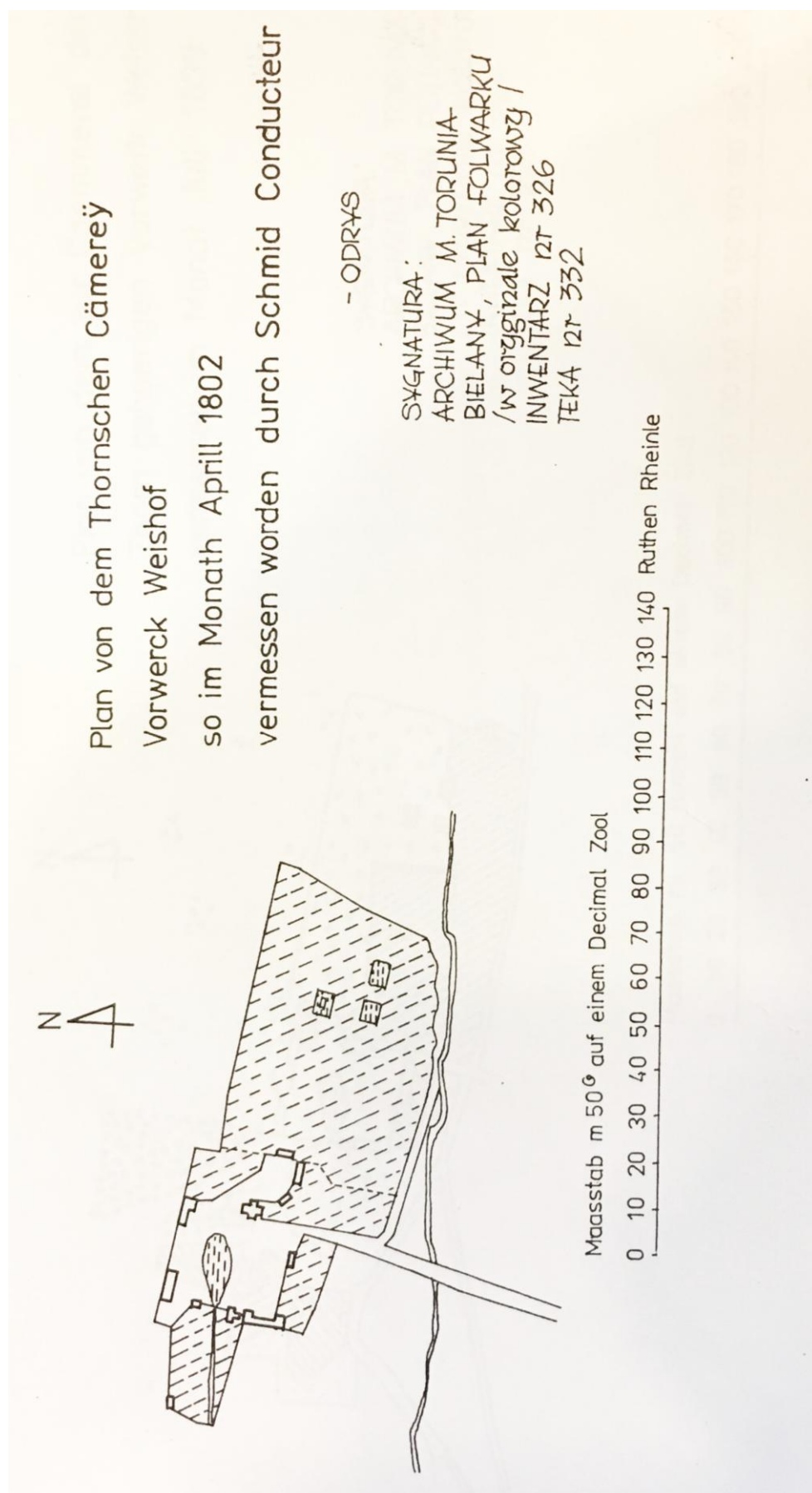
mgr inż. Jarosław Małecki
architekt krajobrazu

inspektor nadzoru prac w terenach zieleni
uprawnienia NOT nr 39/97 oraz 18/10/97
uprawnienia w zakresie prac dokumentacyjnych
i projektowych w zabytkowych parkach i ogrodach
1/98 WOPSOZ-370/98

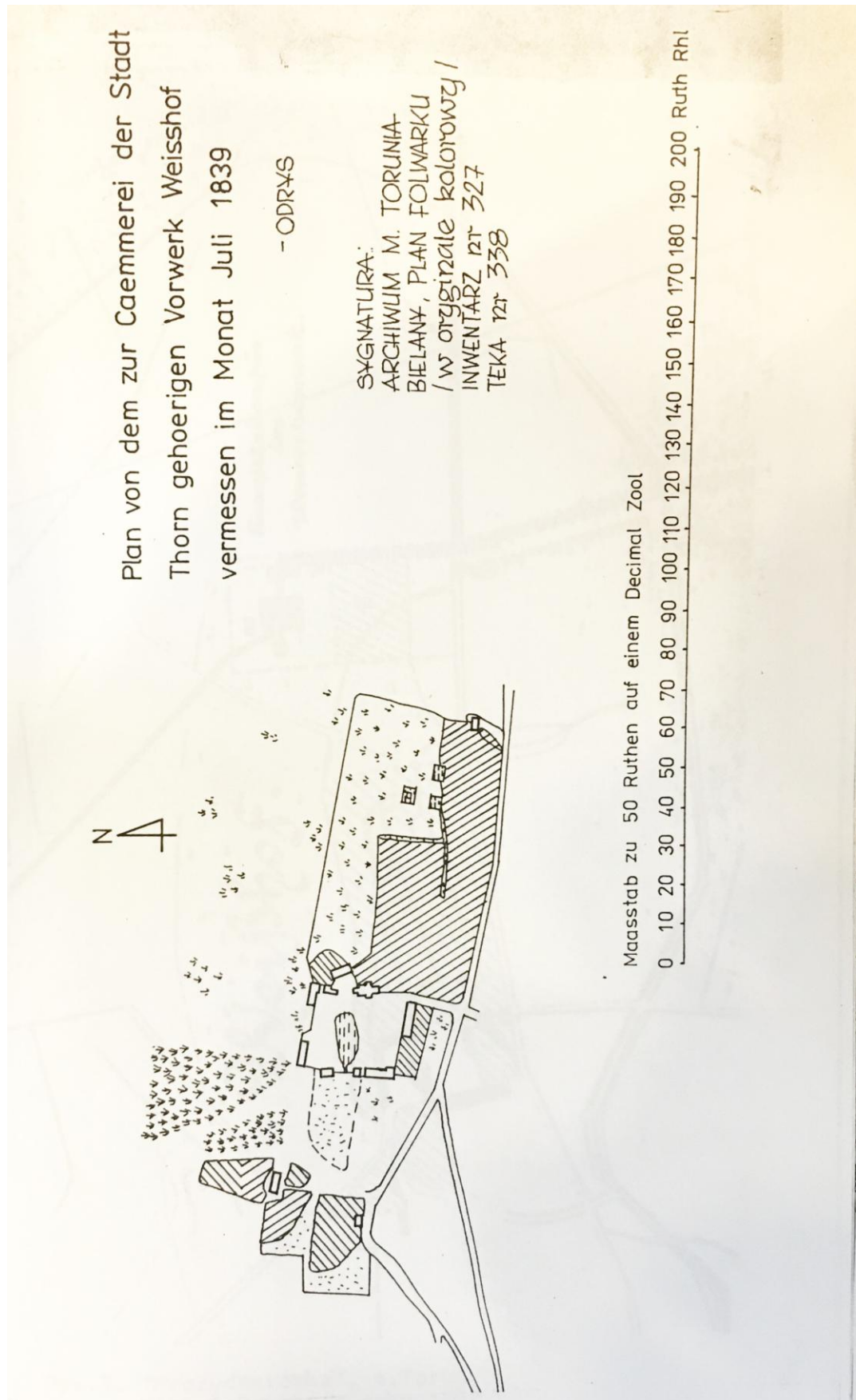

www.facebook.com/architekci.krajobrazu

Załącznik nr 1 – mapa majątku z kwietnia 1802 roku

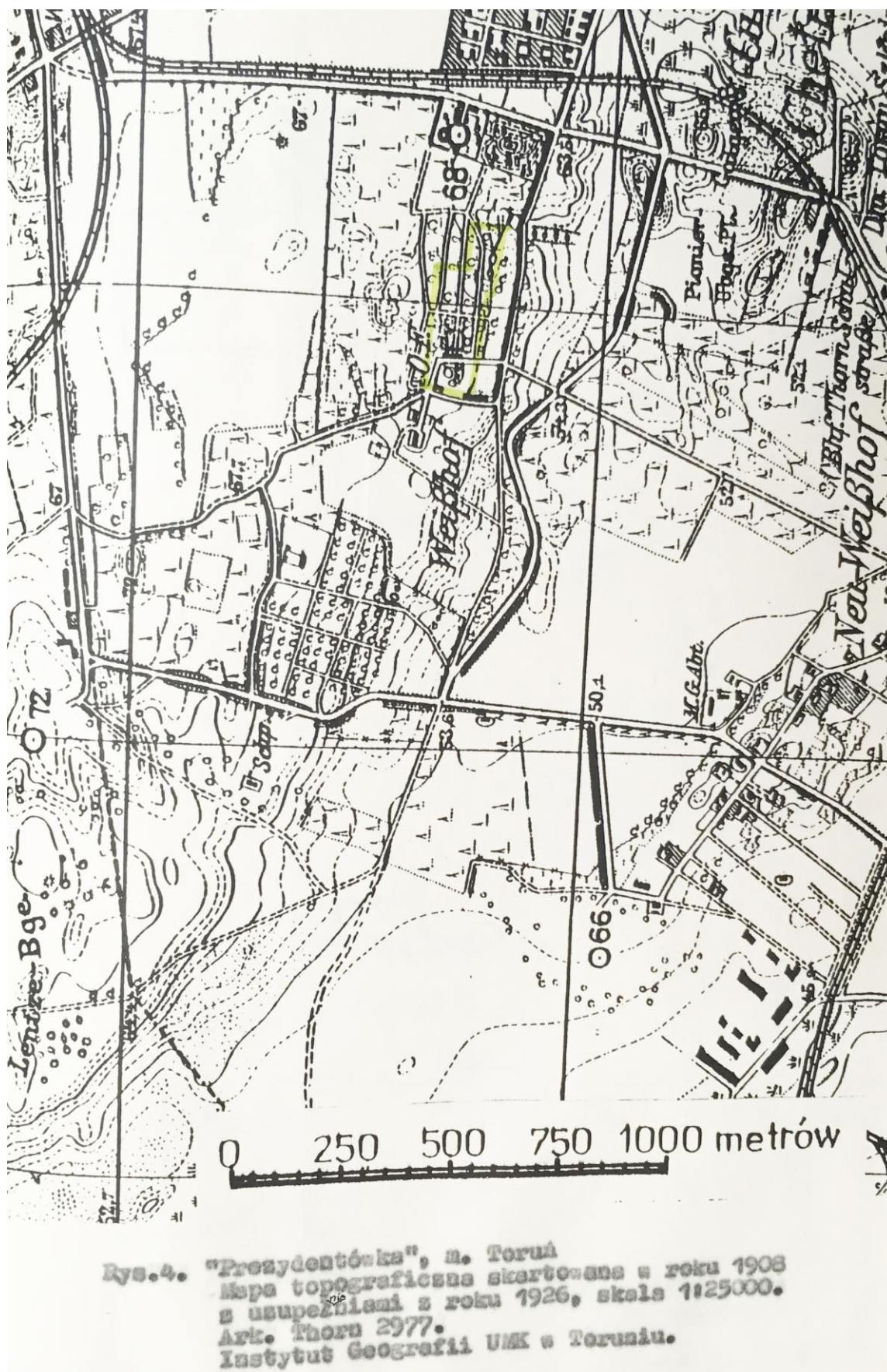
Załącznik nr 2 – mapa majątku z lipca 1839 roku

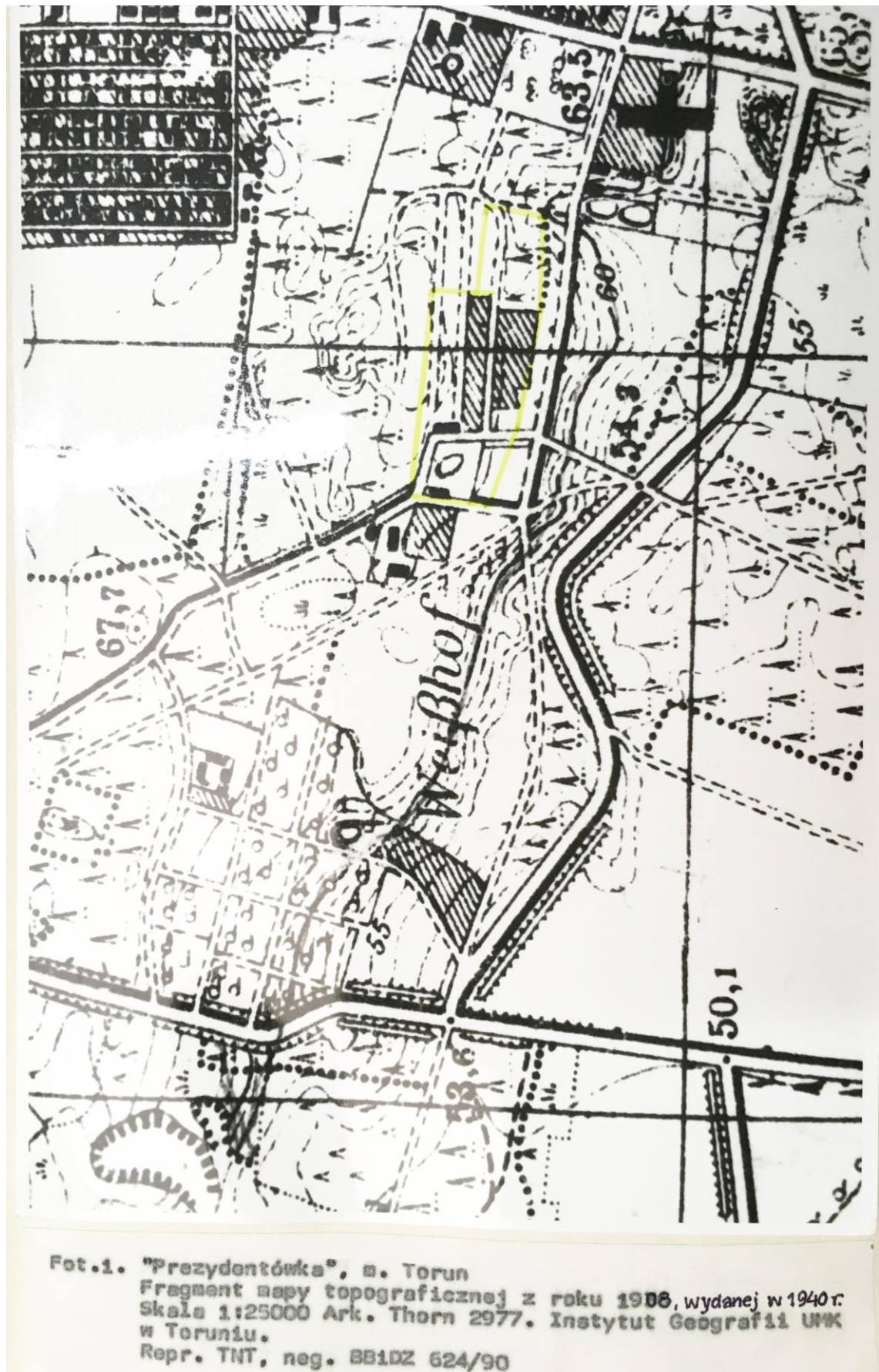
Załącznik nr 3 – mapa majątku z 1892 roku

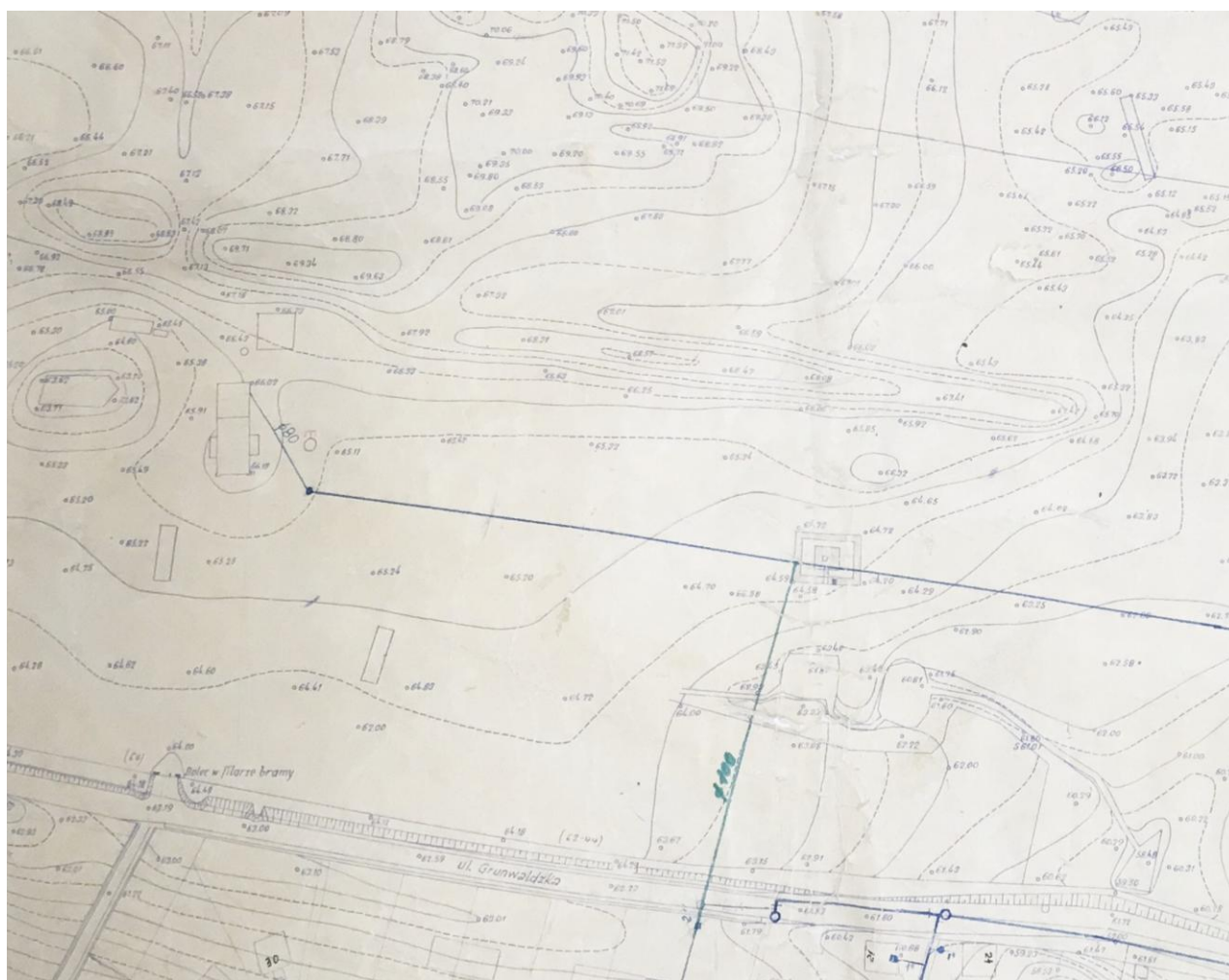
Załącznik nr 4 – mapa majątku z 1908 roku, uzupełniona w 1926r.

Załącznik nr 5 – mapa majątku z 1908 roku, uzupełniona w 1938r. (wydana w 1940r.)

Załącznik nr 6 – mapa hipsometryczna, pochodząca prawdopodobnie z lat 1890-1930
(nie zawierająca żadnej metryki ani tabeli z informacją o czasie opracowania)
znajdująca się w archiwum Toruńskich Wodociągów Sp. z o.o.

Załącznik nr 7 – mapa hipsometryczna, pochodząca z 1961
znajdująca się w archiwum Toruńskich Wodociągów Sp. z o.o.

